

3—6 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 mars

Sid.

Interpellationer:

av fröken Pehrsson (cp) om ökad utbildning av sjukgymnaster	5
av herr Wikström (fp) om närmare kontakt mellan American Swedish Institute i Minneapolis samt svensk folklivsforskning och museiverksamhet	6
av herr Nyman (fp) ang. svenskt deltagande i rymdforskningen	7

Onsdagen den 4 mars

Skattemotsvarigheten för postbanken	9
Om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag	11
Användande av riksbankens vinst för år 1969	13
Straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss	15
Allmän arbetstidslag, m. m.	19
Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall	33
Om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tilläggs pensioneringen	44
Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	46
Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd, m. m.	48
Reglerna för tilläggsjukpenning vid havandeskap	50
Om ett handlingsprogram för näringspolitiken	53
Om provisoriskt körkort	61
Om förbud mot vissa spelautomater	64
Om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna..	65
Om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål	67

	Sid.
Meddelande ang. enkla frågor:	
av fröken Pehrsson (cp) om vägförstärkningar för virkestransporter från stormhärjade områden under tjällossningen	70
av herr Richardson (fp) om hänsyn till den regionalpolitiska målsättningen vid lösandet av trafikfrågorna i Skaraborgs län	70
av herr Åkerlund (m) om ytterligare åtgärder mot politisk demonstration som innefattar hot mot enskild person	71

Torsdagen den 5 mars

Svar på enkla frågor:	
av herr Schött (m) om förstärkning av isbrytarberedskapen . .	72
av fröken Stenberg (m) om representation för Svenska turisttrafikförbundet i exportfrämjandeutredningen	75
Svar på interpellation av herr Nilsson, Nils, (cp) om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen	76

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 mars

Utrikesutskottets utlåtande nr 2, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Folkrepubliken Korea	8
— nr 3, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering . .	8
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	8
— nr 30, om ökad decentralisering till länsorgan av den statliga förvaltningen	8
— memorial nr 31, ang. överlämnande till utrikesutskottet av viss del av två till statsutskottet hänvisade likalydande motioner . .	8
Bevillningsutskottets betänkande nr 14, ang. ändring i kommunalskattelagen	9
Bankoutskottets utlåtande nr 11, ang. skattemotsvarigheten för postbanken	9
— nr 12, om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag	11
— nr 13, om utrednings- och kansliresurser åt riksdagens representanter vid bolagsstämma i Statsföretag AB	13
— memorial nr 14, om användande av riksbankens vinst för år 1969	13

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 6, om åtgärder för att stärka konsumenternas ställning, m. m.	15
— nr 7, ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss	15
— nr 8, om värdesäkring av trafiklivräntor, m. m.	19
Andra lagutskottets utlåtande nr 1, ang. förslag till allmän arbetstidslag, m. m.	19
— nr 2, om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall	33
— nr 3, om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tilläggs-pensioneringen	44
— nr 4, om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	46
— nr 5, om frivillig tilläggsjukpenning vid barns börd, m. m. ..	48
— nr 6, ang. reglerna för tilläggsjukpenning vid havandeskap ..	50
Bankoutskottets utlåtande nr 10, om ett handlingsprogram för näringspolitiken	53
Tredje lagutskottets utlåtande nr 1, om upphävande av affärstidslagen	61
— nr 2, om provisoriskt körkort	61
— nr 3, ang. ändring i förordningen om bekämpande av salmonellainfektion hos djur m. m.	64
— nr 4, om obligatorisk reflexanordning för gående, m. m.	64
— nr 5, om förbud mot vissa spelautomater	64
— nr 6, om tidsbegränsning av körkort	65
— nr 7, om möjlighet att delegera beslut enligt naturvårdslagen till kommunalt organ	65
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna	65
— nr 2, om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål	67
— nr 3, om prenumeration på dagstidningar inom statliga institutioner	70

Tisdagen den 3 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 20 nästlidne februari.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 28, med förslag till kungörelse om handel med preventivmedel;

nr 30, med förslag till lag om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling, m. m.; och

nr 48, med förslag till lag om tillfällig vattenreglering under år 1970.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet riksdagens revisorers berättelser

dels över den av dem verkställda granskningen av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1969,

dels ock över den av dem verkställda granskningen av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1968/69.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 2 och 3, statsutskottets utlåtanden nr 3 och 30 samt memorial nr 31, bevillningsutskottets betänkande nr 14, bankoutskottets utlåtanden nr 10—13 samt memorial nr 14, första lagutskottets utlåtanden nr 6—8, andra lagutskottets utlåtanden nr 1—6, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—7 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1—3.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bankout-

skottets utlåtande nr 10 skulle sättas näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 6.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 25, angående musik- och dansutbildning m. m.;

nr 41, angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin; samt

nr 42, med förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962: 242).

Interpellation om ökad utbildning av sjukgymnaster

Fröken PEHRSSON (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sjukgymnasterna spelar en stor roll när det gäller att återföra sjuka människor till ett normalt liv. Utan en systematisk uppträning av musklerna efter ett ofrivilligt stillaliggande är i många fall återanpassning inte möjlig.

Sedan länge råder i vårt land en omfattande brist på sjukgymnaster. Våren 1969 fanns vid kroppssjukhusen 1 098 sjukgymnasttjänster. 896,5 av dem uppehölls helt och 53,5 delvis. Med deltidstjänsterna omräknade till heltidstjänster var antalet uppehållna tjänster 923. Ej tillgodosett behov av sjukgymnaster föreligger också vid mentalsjukvården. Även inom andra slag av slutenvård finns många obesatta tjänster; det gäller exempelvis åldringsvården. Växande efterfrågan på sjukgymnaster är vidare för handen inom den öppna sjuk- och åldringsvården.

Interpellation om närmare kontakt mellan American Swedish Institute i Minneapolis samt svensk folklivsforskning och museiverksamhet

Det är angeläget såväl för den enskilde som för samhället, att den väsentliga funktion inom sjukvården som sjukgymnasterna fyller kan upprätthållas i nödvändig omfattning. Ett påskyndat och effektivare tillfrisknande är givetvis av stor personlig betydelse för patienten samtidigt som samhället kan tillgodoräkna sig vinster genom lättnader i trycket på en kostnadskrävande sjukvårdsapparat och genom att den sjuke snabbare kan återinträda i produktionen. Tillgång till sjukgymnaster torde vidare vara en av förutsättningarna för att öppen vård skall kunna användas i ökad utsträckning.

Riksdagen fattade år 1964 beslut om riktlinjerna för utbildningen av sjukgymnaster bl. a. innebärande ökad intagning. Denna och senare beslutade ökningarna har emellertid inte varit tillräckliga. För att sjukgymnastbehovet skall kunna fyllas måste en ytterligare förstärkning av utbildningskapaciteten snabbt komma till stånd.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att en skyndsam utbyggnad av kapaciteten i fråga om utbildning av sjukgymnaster kommer till stånd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om närmare kontakt mellan American Swedish Institute i Minneapolis samt svensk folklivsforskning och museiverksamhet

Ordet lämnades härefter till herr WIKSTRÖM (fp), som yttrade:

Herr talman! American Swedish Institute i Minneapolis hade i slutet av 1969 fungerat i 40 år. Vid jubileet i de-

cember 1969 medverkade bl. a. utbildningsministern. Institutet har under en lång tid fyllt en stor funktion som kontaktförmedlare mellan de många svenskamerikanerna och vårt eget land. Inte minst det förhållandet, att dess chef dr Nils William Olsson — år 1969 utsedd till årets svenskamerikan — så väl känner Sverige genom mångårig vistelse här och dessutom genom sin vetenskapliga forskning bidragit till ökad kännedom om emigranternas historia, gör att institutet på många sätt fyller en angelägen funktion också ur svensk synvinkel.

Det skulle vara önskvärt att ett närmare samarbete kunde etableras mellan institutet och svensk folklivsforskning. En möjlighet skulle därvid vara, att varje år någon amanuens eller bibliotekarie via t. ex. Nordiska museet ställdes till institutets förfogande. På så sätt skulle detta få ett betydelsefullt stöd för sin verksamhet, inte minst då i form av ökade möjligheter att erbjuda medverkan vid kurser, konferenser, föreläsningar och besök i amerikanska skolor. Men dessutom skulle kunskaper och erfarenheter tillföras svensk folklivsforskning och museiverksamhet.

Med tanke på bl. a. den personliga kontakt med institutet som utbildningsministern haft skulle det vara värdefullt att få en redogörelse för vilka åtgärder statsrådet skulle vilja vidta för att utöka och förstärka kontakterna mellan American Swedish Institute och vårt eget land.

Med hänvisning till detta hemställer jag till kammaren att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ser statsrådet som tänkbara för att skapa en närmare kontakt mellan American Swedish Institute i Minneapolis och svensk folklivsforskning och museiverksamhet?

Även denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. svenskt deltagande i rymdforskningen

Herr NYMAN (fp) fick därpå ordet och anförde:

Herr talman! Satellittekniken kommer från och med 1970-talet att spela en stor roll för global kommunikation inklusive television liksom för alla frågor rörande människans miljö, d. v. s. frågor om atmosfärens, havens och den fasta jordens utforskning och vårt beroende därav. Sverige har sin givna plats i detta arbete. Svenska forskare och svensk industri har goda förutsättningar att hävda sig och engagera sig aktivt.

I en PM från industridepartementet som statsmakterna ännu icke tagit ställning till har förts fram vissa förslag om svenskt deltagande i europeiskt och globalt samarbete på rymdteknikens område. Det rör sig om stora och kostsamma projekt, inför vilka det finns anledning till viss tveksamhet med hänsyn till den forskningspolitik i landet som kräver prioritering av resurserna till forskningsområden, där vi har största möjligheter att hävda oss tekniskt och vetenskapligt.

Utvecklingen står dock ej still på rymdområdet. Väsentliga delar av utredningsarbetet för en svensk satellit måste göras. Det torde också vara nödvändigt att inom en snar framtid ge vissa svenska industrier med hög kompetens på elektronik och kommunikationsområden en möjlighet till en samlad insats på rymdteknikens område för att framgångsrikt kunna konkurrera på den internationella marknaden.

Med hänvisning till vad som anförts

anhåller jag att få kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för industridepartementet få ställa följande fråga:

Hur bedömer statsrådet för närvarande förutsättningarna för ett vidgat svenskt rymdprogram och deltagandet i europeiskt och globalt samarbete på rymdforskningens område?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 1001, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till sjöarbetstidslag;

nr 1002, av herr *Karlsson, Helge, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 32, med förslag till lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt m. m.;

nr 1003, av herrar *Skårman* och *Ernulf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft; samt

nr 1004, av herrar *Stefanson* och *Annerås*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solweig Gemert

Onsdagen den 4 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 6 mars till och med den 14 mars 1970 för att i Genève leda nedrustningsdelegationens arbete.

Stockholm den 3/3 1970

Alva Myrdal

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 4—den 6 mars 1970 för tjänsteresa till Bryssel.

Stockholm den 3 mars 1970

Gunnar Lange

De begärda ledigheterna beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående musik- och dansutbildning m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin, hänvisades propositionen, såvitt den gällde exportfrämjande åtgärder och utbildningsstöd, till statsutskottet samt i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 42, med förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242).

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionerna nr 1001—1004.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Folkrepubliken Korea; och

nr 3, i anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 30, i anledning av motioner om ökad decentralisering till länsorgan av den statliga förvaltningen; och

nr 31, angående överlämnande till utrikesutskottet av viss del av två till

statsutskottet hänvisade likalydande motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Ang. skattemotsvarigheten för postbanken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner angående skattemotsvarigheten för postbanken.

I de likalydande motionerna I: 382, av herr *Brundin m. fl.*, och II: 428, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta

1. att vid beräkning av postbankens skattemotsvarighet hänsyn även skulle tagas till kommunal utdebitering,
2. att en utredning skulle tillsättas med uppgift att föreslå ett system för ersättning till kommunerna för utebliven skatteintäkt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 382 och II: 428.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund* (m), *Mattsson* (cp), *Annerås* (fp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Åsling* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 382 och II: 428 som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda rörande skattemotsvarigheten för postbanken.

Ang. skattemotsvarigheten för postbanken

Reservanternas hade bland annat ansett, att skattemotsvarigheten tills vidare borde beräknas till 53 procent, så att den komme att vara i paritet med den totala skattebelastning som åvilade övriga kreditinstitut. Dessutom borde eftersträvas att få till stånd en ordning som innebure, att vederbörande kommuner erhöles de medel som skulle tillkomma dem om postbanken vore skattskyldig för sin rörelse.

Herr **STRANDBERG** (m):

Herr talman! Jag beklagar att vi från vårt parti har mässfall i dag för de representanter som suttit i bankoutskottet vid behandlingen av föreliggande ärende, som tar upp de motioner som väckts från moderata samlingspartiets sida och som gäller frågan om postbankens skattemotsvarighet.

Det är kort tid sedan vi i kammaren hade tillfälle att ingående diskutera denna problematik, och riksdagen tog sent föregående år ställning i ärendet. Vid tillfället i fråga förelåg reservationer från samtliga utskottets borgerliga ledamöter, som alla krävde att vi skulle få en skattemotsvarighet, där hänsyn togs även till den kommunala utdebiteringen. Det är just denna fråga som vi ånyo tagit upp i vår motion.

Det närmaste motivet härtill är att postbanken, med nu gällande bestämmelser, får speciella konkurrensfördelar gentemot andra kreditinstitut. Det gör i sin tur att postbanken får större möjligheter att öka sin marknadsandel. Detta innebär också minskade skatteinkomster för de kommuner där postbanken är verksam. Jag känner väl till och har noga läst igenom vad man från majoritetens sida betonade i samband med frågans behandling föregående år, nämligen de avskrivningsprinciper som man tvingats ge sig in på. Det heter även i år i utskottsmajoritetens skrivning att denna fråga kommer att bli omprövad så småningom och i så god tid att man kan klara av det hela innan frågan får egentlig reell betydelse.

Ang. skattemotsvarigheten för postbanken

Jag skall inte uttala mig på den punkten i annan mån än att vi vidhåller vår uppfattning att detta inte är riktigt rätt och att vi inte har en tillräckligt sund konkurrens. Vi kan alltså inte godta att postbanken får denna speciella särställning. Vi tycker inte att det är godtagbart och vill därför beräkna skattemotsvarigheten till 53 procent, jämfört med nuvarande 40 procent.

Herr talman! Vår inställning framgår av föreliggande reservation, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Frågan angående skattemotsvarighet vad gäller kommunal-skatten för postbanken diskuterades här i kammaren så sent som i december 1969 i anslutning till behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 158 med riktlinjer för ett närmare samarbete mellan de två statsägda bankerna — postbanken och Sveriges kreditbank.

Utskottets majoritet anslöt sig då till departementschefens bedömning av frågan med hänvisning till det stora nedskrivningsbehov som postbanken har och som sammanhänger med bankens placeringsstruktur. Härav följer att postbanken med all sannolikhet inte kommer att kunna redovisa någon egentlig vinst under de första verksamhetsåren. Detta innebär ju att postbanken, även om vanliga skatteregler varit tillämpliga på banken, inte skulle vara skyldig att betala någon skatt på sin rörelse i detta avseende.

Då vi är underrättade om att den närmare skattemässiga behandlingen av postbanken kommer att prövas i samband med att regeringen tar ställning till affärsverksutredningens förslag i fråga om de affärsdrivande verken, är det enligt min uppfattning ganska meningslöst att nu diskutera om en motsvarighet till kommunal skatt skall utgå eller inte. Herr Strandberg var också inne på denna motivering.

Eftersom enligt min mening ingen

ting nytt inträffat sedan riksdagen behandlade denna fråga i december i fjol ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Strandberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Strandberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 48.

Herr *Helén* (fp) anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt jaknappen.

Om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag.

Bankoutskottet hade i detta utlåtande behandlat

dels de likalydande motionerna I: 806, av herr *Bengtson*, och II: 946, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag syftande till en utvidgning av systemet med representation från riksdagen vid bolagsstämmor i statsföretag i enlighet med vad som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 812, av herrar *Dahlén* och *Wirtén*, samt II: 960, av fru *Nettelbrandt* och herr *Mundebo*, såvitt de avsåge yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att de riksdagsmän som så önskade måtte beredas tillfälle att närvara vid de statliga företagens bolagsstämmor och där ställa frågor om verksamheten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 806 och II: 946 samt I: 812 och II: 960, de sistnämnda såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande en utvidgning av systemet med representation för riksdagen vid de statliga företagens bolagsstämmor i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Reservation hade anförts av herrar *Stähle*, *Ake Larsson*, *Lundin*, *Larfors*, *Franzén* i Motala, *Rask*, *Svensson* i Eskilstuna och fru *Dahl* (alla s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 806 och II: 946 samt

2) motionerna I: 812 och II: 960, såvitt nu vore i fråga.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! I bankoutskottets föreliggande utlåtande nr 12 med anledning av motioner om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag har den grupp jag företräder blivit lottminoritet, och jag ber därför, herr talman, att få framföra reservanternas uppfattning.

Inom den statliga företagssektorn har en viss omstrukturering skett genom tillkomsten av förvaltningsbolaget Statsföretag AB, som från den 1 januari 1970 förvaltar de statliga aktierna i 22 bolag. Det är tillfredsställande att chefen för industridepartementet i propositionen om förvaltningsbolaget understryker att den statliga företagsgruppen har skyldighet att på ett föredömligt sätt informera om sin verksamhet och uttalar att en utvidgad information till riksdagen bör komma till stånd i samband med tillkomsten av förvaltningsbolaget. Det är också tillfredsställande att en ordning skapats enligt vilken ett antal representanter för riksdagen kan närvara vid bolagsstämman. Den aviserade årliga riksdagsbehandlingen av redogörelsen för den statliga koncernen innebär en ytterligare möjlighet för riksdagen till insyn i koncernens verksamhet.

De nämnda åtgärderna omfattar sålunda en betydande del av den statliga i bolagsform bedrivna verksamheten. Beslutet om de ifrågavarande åtgärderna ligger emellertid så nära i tiden att de ännu inte börjat tillämpas.

I motionerna I: 806 och II: 946 föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning och förslag syftande till en utvidgning av systemet med representation från riksdagen vid bolagsstämmor även i andra statsföretag. Reservanterna vill med anledning härav framhålla att möjlighet för vissa av riksdagens ledamöter att vara närvarande vid Statsföretag AB:s bolagsstämmor är ett nytt och hittills

Om representantion för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag

oprövat sätt för riksdagen att skaffa sig information om verksamheten vid statsägda företag. Reservanterna anser att denna nya ordning bör tillämpas en tid och erfarenhet vinnas av densamma innan man prövar om metoden lämpligen bör utsträckas till att omfatta även andra statsägda företag. Reservanterna avstyrker därför yrkandena i motionerna.

I motionerna I: 812 och II: 960 hemställs bl. a. att de riksdagsmän som så önskar bereds tillfälle att närvara vid de statliga företagens bolagsstämmor och där ställa frågor om verksamheten. När det gäller utsträckande av riksdagens representation till bolagsstämmor i andra bolag än Statsföretag AB har reservanterna i det nyss sagda givit sin mening till känna. Vad gäller frågan om att ge samtliga riksdagsmän som så önskar tillfälle att närvara vid förvaltningsföretagets bolagsstämma anser reservanterna att en sådan ordning knappast på något effektivt sätt kommer att öka informationen till riksdag och allmänhet om de statliga företagens verksamhet.

Den av förra årets riksdag beslutade ordningen, som medger rätt för 18 särskilt utsedda riksdagsmän att närvara vid förvaltningsföretagets bolagsstämmor, bör enligt reservanternas mening bibehållas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Reservanternas talesman påpekade att detta inte är ett nytt ärende för kammarens ledamöter, eftersom vi behandlade det även vid förra årets riksdag. Oppositionen fick då en viss framgång på det sättet att det blev en ökning av antalet riksdagsledamöter som har rätt att delta vid sammanträden med statsföretag.

Vid årets behandling i bankoutskottet har vi med lottens hjälp uppnått majoritet. Vi anser att det finns skäl att

detta system ytterligare utbyggs. Reservanterna säger att det med hänsyn till att reformen så nyligen genomförts inte kan finnas skäl att ge riksdagsledamöterna bättre möjligheter till insyn i de olika statliga företagen. För min del kan jag inte hålla med om detta.

Herr talman! Jag anser att vi inom utskottet tillräckligt har motiverat vår framställning om en utredning angående förbättrad och vidgad representation, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Ståhle** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1969

Ja — 55;

Nej — 64.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om utrednings- och kansliresurser åt riksdagens representanter vid bolagsstämma i Statsföretag AB, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1969

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 14, om användande av riksbankens vinst för år 1969.

I riksstaten för budgetåret 1969/70 hade såsom inkomst på driftbudgeten under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 200 miljoner kronor.

Enligt den av fullmäktige i riksbanken till utskottet avgivna berättelsen angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1969 uppginge riksbankens nettovinst för nämnda år till 326 884 470 kronor 23 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år hade redovisats ett belopp av 2 330 kronor 97 öre. Till förfogande stående vinstmedel utgjorde sålunda 326 886 801 kronor 20 öre.

Utskottet hade i det nu föredragna memorialet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 200 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1969/70;

b) ett belopp av 126 623 634 kronor 56 öre skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 263 166 kronor 64 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Vid memorialet hade reservation avgivits av herrarna Åkerlund (m), Brundin (m) och Regnéll (m), vilka ansett, att

utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 300 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1969/70;

b) ett belopp av 26 623 634 kronor 56 öre skulle överföras till kursdifferenskontot; och

c) återstående belopp, 263 166 kronor 64 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Hur stor del av riksbankens redovisade vinst som skall inlevereras till statsverket är en gammal tvistefråga. Vi har från vårt håll, i varje fall under de senare åren, yrkat på att vinsten praktiskt taget i sin helhet skulle inlevereras till statsverket. Riksbankens redovisade nettovinst för år 1969 uppgår till 326 884 470 kronor 23 öre, varav föreslås inleverans av endast 200 miljoner kronor. Praktiskt taget hela det resterande beloppet, drygt 126 miljoner kronor, föreslås skola tillföras kursdifferenskontot. Såsom framgår av den tabell som är fogad till utlåtandet fanns inte mindre än 657 miljoner kronor på kursdifferenskontot vid årsskiftet 1969—1970, och det skulle med en avsättning på 126 miljoner kronor ytterligare föras upp till inte mindre än 783 miljoner kronor.

Man kan ställa sig frågan till vad kursdifferenskontot fyller för funktion. Det är ett konto som huvudsakligen är till för att reglera förluster på utlandsrörelsens valutor. Om exempelvis den amerikanska dollarn skulle devalveras medan den svenska kronan inte genomgår någon förändring i sin guldparitet, så skulle en förlust uppkomma på riksbankens dollarinnehav. Vid ett sådant tillfälle kan man alltså behöva ha ett kursdifferenskonto. Ett annat tillfälle, då man kunde tänkas behöva en sådan här avsättning till kursdifferenskontot,

Ang. användande av riksbankens vinst för år 1969

är om den svenska kronan skrivs upp, apprecieras. Ingetdera av dessa nämnda fall tillhör det realistiska i denna värld, åtminstone inte som man kan bedöma det för närvarande.

Härutöver förtjänar framhållas att vid framräkandet av riksbankens vinst på 326 miljoner kronor för år 1969 har redan mycket betydande avskrivningar gjorts på riksbankens tillgångar. I huvudsak har dessa avskrivningar gjorts på riksbankens alltför stora obligationsinnehav, vilket från andra utgångspunkter kritiserats från vårt håll. Jag tror inte att det är alldeles oväsentligt att observera att sådana avskrivningar är gjorda redan innan vinsten redovisas. Det faktiska rörelseöverskottet på riksbankens verksamhet under det gångna året är nämligen mycket större än de 326 miljoner kronor som här redovisas som vinst. Om man tar hänsyn till de nedskrivningar som redan är gjorda och lägger denna summa till vad kursdifferensers konto nu uppgår till, kommer man en bra bit över miljarden vid en eventuell överföring dit även av nedskrivningarna.

Enligt vår mening är alltså den föreslagna avsättningen obehövlig. Då hör det principiellt vara på det sättet att de pengar, som nu är redovisade som nettovinst och från vår sida har accepterats såsom sådan, praktiskt taget i sin helhet och till ett avrundat belopp inlevereras till statskassan.

Med den motiveringen, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Som vi nyss hörde av herr Åkerlund har även i år representanterna för moderata samlingspartiet inom utskottet reserverat sig i vad gäller användandet av riksbankens vinst för år 1969. Utskottets majoritet ansluter sig till fullmäktiges i riksbanken uppfattning angående vinstdispositionen.

Enligt min uppfattning är det nödvändigt för riksbanken att uppbygga reserver för mötande av eventuella förluster i handeln med valutor och värdepapper samt vid riksbankens internationella engagemang i övrigt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt memorial nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid memorialet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 20.

Ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner dels om åtgärder för att stärka konsumenternas ställning, dels ock angående konsumentupplysning, såvitt motionerna behandlats av första lagutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner angående straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss.

I de likalydande motionerna I: 110, av herr *Wikström*, och II: 121, av herr *Wiklund* i Stockholm, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och därav föranledda förslag till lagstiftning om s. k. promilleregler för personer i sjötrafik, för vilka enligt sjölagen särskild påföljd för onykterhet till sjöss kunde ådömas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 110 och II: 121 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Alexanderson* och *Sörenson* samt fru *Anér* (samtliga fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 110 och II: 121 hemställa om utredning och därav föranledda förslag till lagstiftning om s. k. promilleregler för tillämpning i sådana fall, då enligt sjölagen kunde dömas till ansvar för onykterhet till sjöss.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Uppgiften att skydda samhällets medlemmar mot destruktiva krafter tycks inte minska utan öka i betydelse i vår tid. För stor alkoholkonsumtion är ett problem i trafiken. Man kan ha olika meningar om hur man skall komma till rätta med frågan, men att det är ett problem torde alla vara ense om. Mycken uppmärksamhet ägnas för närvarande, inte minst i TV, åt att stärka folkets vilja att ta ansvar i trafiken då det gäller den privata alkoholkonsumtionen. Restriktiva bestämmelser har införts då det gäller luftfart och sjöfart. Det är i det senare perspektivet, då frågan gäller sjöfart, som den motion som nu framläggs är aktuell. Man måste bedöma den såsom en del av en strävan att skydda samhällets medlemmar mot en destruktiv tendens.

Vi som reserverat oss är fullt medvetna om att svårigheter föreligger att införa en promilleregler då det gäller missbruk av alkohol i sjötrafiken. Men svårigheter, herr talman, är till för att övervinnas, och med den ökade teknik som gör sig gällande i samhället torde det inte vara omöjligt att hitta en väg för att på ett tillfredsställande sätt komma till rätta med problemet.

Vidare är det en tanke som är mycket väsentlig i sammanhanget, nämligen att lagstiftning i ett visst avseende, även om det kan vara svårt att 100-procentigt kontrollera den, har moralbildande konsekvenser. Vet samhällsmedlemmarna att här finns en gardering, växer så småningom ett friskare samhälle fram på det sätt som lagstiftaren har avsett. Jag tror att den principen i eminent grad gäller i det fall vi nu diskuterar.

Nu är inte skillnaden i uppfattning mellan utskottet och reservanterna så stor. Utskottet står nämligen positivt till tanken att en utredning skall göras vad gäller promilleregeln införande vid överdriven alkoholkonsumtion till sjöss. Utskottet erinrar om att man tidigare givit Kungl. Maj:t till känna att en

Ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss

sådan utredning bör komma till stånd.

Kungl. Maj:t har emellertid inte låtit tillsätta en sådan utredning, av skäl som vi icke känner till. Antingen kan Kungl. Maj:t säga att så småningom kommer vi att göra detta, eller också anser Kungl. Maj:t att det är ett så svårt problem att vi icke är beredda att ta upp saken. Vi vet inte vilket motivet är i detta avseende.

Utskottet förutsätter i sin skrivning att Kungl. Maj:t handlar enligt utskottets önskemål, nämligen att en utredning kommer till stånd. Vi reserverar oss hur vi skall kunna veta att Kungl. Maj:t gör något i framtiden, då man hittills inte utträttat något i frågan.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, som vi anser det riktigt att bifalla det motionspar som har väckts, och jag ber därför att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! "Vad är du för en sjöman. Ta dej en jäkel och var som en människa. Spriten blåser bort på sjön. Ett dopp på toppen och du är helklar när vi kommer i land. Det är det som är tjusningen med småbåtslivet — — —"

Så inleds ett mycket intressant reportage i Aftonbladet för någon tid sedan. Man belyser där frågan om relationen mellan alkoholkonsumtion och båtliv. Man påpekar att i föl över 200 vuxna människor drunknade. Av de olyckorna hörde 131 till småbåtskategorin, medan bara 59 utgjordes av bad- och isolyckor. Att samtliga förolyckade i småbåtar skulle ha klarat sig om de burit flytväst är en tragisk vinkling av problemet, påpekar tidningen. Det hävdas samtidigt att 50 procent av offren var alkoholpåverkade i en sådan omfattning att kondition och omdöme saknades. Man bygger detta på en undersökning som professor Roger Bonnichsen vid statens rättskemiska laboratorium har utfört och som huvudsakligen är baserad på inländskt material.

Tidningen påpekar också fullt riktigt att det egentligen är mycket farligare att dricka sprit på sjön än i andra sammanhang. Att trampa däck på en krängande segelbåt kan vara ganska besvärligt med skärpt sinne. Hur skall det då inte vara, frågar tidningen, med dubbelt "runda sulor"? Ja, det kan man verkligen fråga sig.

De två åsikter som i dag redovisas från utskottsmajoriteten och från reservanterna gäller frågan om när och hur en utredning skall igångsättas. Det är nu tre år sedan riksdagen begärde en sådan utredning, och Kungl. Maj:t har ännu inte tagit något initiativ. Samtidigt har Svenska livräddningssällskapet bedömt denna fråga som så angelägen att man har bett den kände idrottsläkaren Per Strömbäck att göra en vetenskaplig utredning om alkohol och drunkningar i Sverige. När nu den frågan anses så viktig från Svenska livräddningssällskapets sida och när vi i stort sett är överens om riskerna i sammanhanget, är det då för mycket begärt att riksdagen gör ett uttalande som leder till att en utredning snabbt kan tillsättas, så att vi får fasta promilleregler? Jag tror att lagstiftningen på denna punkt skulle kunna ha en betydande moralisk inverkan och inskräpa hos de många människor som äger båtar att det faktiskt är lika farligt — om inte farligare — att dricka sprit på sjön som när det gäller bilkörning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det råder ju inga delade meningar om att onykterhet till sjöss kan vara lika riskfull som onykterhet i landtrafiken. Sedan 1967 är också, som herr Sörenson påpekade, onykterhet inom sjöfarten straffbelagd då det gäller personal med sådant arbete ombord att det har väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss. Men det har varit och är alltfjämt av rent

Ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss

praktiska skäl som sjölagen inte påbjuder någon promilleregler när det gäller att bedöma nykterhetstillståndet hos dem som har detta ansvar.

Då första lagutskottet tillstyrkte den nya sjölagen 1967 godtog utskottet Kungl. Maj:ts bedömning att man borde avstå från en promilleregler som skulle bli mycket svår att tillämpa. För att ta blodprov på ett onyktert fartygsbefäl skulle man behöva tillkalla sjöpolis kanske långväga ifrån. Sjöpolis är det inte gott om och övervakningsräjongerna är milsvida. Om polisen skulle äntra ett fartyg för att ta blodprov på den misstänkte direkt eller i det syftet föra honom i land skulle detta medföra tidsutdräkt och därmed missvisande blodprovresultat. Hur långt till sjöss på internationellt vatten kan man rimligen tillkalla sjöpolis av denna anledning?

Ett annat skäl som Kungl. Maj:t påpekade: När är kaptenen/rorsmannen i tjänst och när har han frivakt på båtar inom handels- och fiskeflottan där besättningen bor ombord både under tjänstgöring och fritid? Utan att glorifiera spriten på det drastiska och motbjudande sätt som motionären herr Wikström gav exempel på måste jag påpeka att sjöfolket har samma rättigheter som andra medborgare att ta sig ett glas på fritiden om de så vill.

Dessa särskilda förhållanden till sjöss kan man inte bortse från, och utskottet ansåg och skrev 1967 att en generell promilleregler inte var genomförbar. Men utskottet tillade — och där om har herr Sörenson erinrat — att det inte är uteslutet att frågan kan komma i ett annat läge när sjöpolisen har förstärkts och utredningstekniken har utvecklats så att åtminstone fartyg i kusttrafik och fritidsbåtar skulle kunna underkastas en uppsikt som använder sig av blodprov på misstänkta fyllerister ombord. En sålunda begränsad promilleregler kunde kanske utredas i lämpligt sammanhang, ansåg utskottet i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, och det är

vad utskottet säger även denna gång.

Vad som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna från varandra är endast reservanternas större otålighet och större optimism, otålighet gentemot Kungl. Maj:t som tydligen inte anser att omständigheterna har förändrats nämnvärt på tre år, så att det lönar sig att göra en utredning, och optimism om möjligheterna att med framgång preja snabbgående fritidsbåtar som framförs vårdslöst och ta blodprov på misstänkta förare.

När herr Sörenson och hans medreservanter liksom motionärerna vill ge Kungl. Maj:t en påstötning med uttrycklig hemställan från riksdagen om utredning och förslag till lagstiftning om promilleregler, har utskottsmajoriteten inte velat vara med om detta. Den har nöjt sig med att upprepa vad utskottet tidigare sagt och anser att Kungl. Maj:t själv kan ta initiativ i lämpligt sammanhang, om eller när förutsättningarna finns för en skärpning av sjölagen i detta stycke.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Fru Lindström sade, att de som åker båt skall ha samma rätt som alla andra att ta sig ett glas på fritiden. Ja, men nu har vi kommit så långt i samhället att vi är överens om att vid ratten skall ingen sprit förekomma. Jag tycker det är lika självklart att de som bär ansvaret för en båt över huvud taget inte skall smaka alkohol på sjön. Det är för stora risker förknippade med detta.

Reservanterna utmärks inte bara av större otålighet och större optimism, fru Lindström, utan framför allt av större realism i insikt om att detta problem inte löses bara genom allmänna uttalanden utan att det behövs en lagstiftning som klart markerar att samma principer bör gälla här som vid bilkörning.

Ang. straffbestämmelserna för onykterhet till sjöss

Fru LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag upprepar att det inte råder någon meningsskiljaktighet om det olämpliga och farliga i att berusade personer kör omkring i våra farvatten och utgör en risk för trafik-säkerheten. Men jag vägrar bestämt att hålla med herr Wikström om att han representerar en större realism, när han pläderar för helykterhet bland sjöfolk som befinner sig på sjön över huvud taget. Inom handelsflottan och fiskeflottan bor man ombord i veckotal, och det gör att ett sådant krav knappast framstår som realistiskt.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att det är realistiskt att ställa det kravet att de som ansvarar för båten icke skall smaka alkohol omedelbart före eller i anslutning till att de styr båten. De frågor som behöver i detalj utredas är så pass allvarliga att man inte kan vänta i ytterligare tre år på att Kungl. Maj:t skall fatta mod och börja utreda det hela. Här krävs det handling.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag delar uppfattningen att en viss restriktivitet bör komma till uttryck i lagen. Även om man inte kan säga att det generellt är lika farligt att dricka till sjöss som det är att dricka till lands — det har ju påpekats här att om en person befinner sig ombord på en fiskebåt och inte bär ansvar för dess framförande, så kan det inte med ett rimligt krav på efterlevnad uppställas en fordran på absolut nykterhet — bör den som för en båt ha en lag bakom sig för att hans moraliska mod skall stärkas att avstå från sprit.

Det händer ju att människor råkar i svårigheter på grund av spritmissbruk till sjöss — de drunknar eller blir skadade. Det är inte sällsynt att sådana snabba fritidsbåtar som vi nu får fler och fler av snurrar runt och smäller till en människa som ligger i vattnet, så att en svår skada uppkommer med ty åt-

följande sjukhusbesök och dryga kostnader för samhället. Det synes mig riktigt att i den här situationen säga, att detta är en utveckling som Sveriges lag icke är beredd att stödja.

Om vi visste vad Kungl. Maj:t innerst inne vill! Nu har det gått flera år sedan utskottet förra gången uttalade att en utredning bör komma till stånd, men någon utredning har ännu icke tillsatts, och då synes det mig vara sakligt riktigt att vi i dag säger att enligt vår mening är tiden inne för en utredning. Man behöver inte misstro Kungl. Maj:t i och för sig, men det kan ju finnas olika bedömningar i fråga om möjligheten att genomföra den här lagstiftningen och angelägenheten av att den kommer till stånd. Mot den bakgrunden vidhåller jag yrkandet om bifall till motionerna.

Fru LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det låter på de bägge senaste talarna som om det inte redan vore straffbart att vara berusad vid framförande av en båt, men det är det ju. Det enda de vill tillföra lagstiftningen är att man skall kunna undersöka nykterhetstillståndet genom att ta blodprov. Detta är skillnaden mellan vad som står i sjölagen och den ståndpunkt som motionärer och reservanter har intagit.

I utskottet har vi varit helt överens om att onykterhet icke skall bli obestraffad när det inträffar sådana händelser som herr Sörenson nämnde, men jag bestrider att Kungl. Maj:t skulle behöva fatta mod för att få till stånd en ändring. Här är det en fråga om de praktiska möjligheterna, och på de tre år som gått sedan sjölagen antogs har det inte hänt något nämnvärt beträffande den utbyggnad av sjöpolisen och den utveckling av utredningstekniken som utskottet då förutsatte skulle vara för handen innan man på nytt tog upp frågan om en promilleregulering.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Om en promilleregler infördes, borde det vara uppenbart för ansvariga båtförare att de för egen konsumtion kan medföra lättöl men inte mellanöl eller starkare drycker. Det är en ganska väsentlig skillnad mot dagens läge.

Sedan har man naturligtvis problemet med gästerna på båten. Men detta är verkligen inte någon fråga, där distinktionerna är så små som fru Lindström utmålar. Om vi är överens om att Kungl. Maj:t har modet, är det alltså viljan som saknas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sörenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

Då emellertid herr Sörenson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 25.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motion om värdesäkring av trafiklivräntor, m. m., såvitt motionen behandlats av första lagutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän arbetstidslag, m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 19 december 1969 dagtecknad proposition nr 5 år 1970, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) allmän arbetstidslag,

2) lag om upphävande av lagen (1930:139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

I propositionen hade föreslagits lagstiftning om en generell förkortning av arbetstiden från 42 1/2 till 40 timmar i veckan. Förkortningen skulle ske i två lika stora etapper den 1 januari 1971 respektive den 1 januari 1973. Därmed bleve 40-timmarsveckan en realitet från och med 1973.

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

Arbetstidsförkortningen vore avsedd att inskrivas i en helt ny arbetstidslag. Den nya lagen skulle ersätta lagen om arbetstidens begränsning (den s. k. allmänna arbetstidslagen), lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln och arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer. Den skulle i princip omfatta alla arbetstagare, vilket innebure, att lagstiftning om arbetstiden skulle införas som en nyhet för omkring hälften av det totala antalet arbetstagare i landet. Bland annat komme statligt arbete, arbete inom sjukvård och socialvård samt kontorsarbete att föras in under lagstiftningen.

Den ordinarie arbetstiden skulle enligt huvudregeln i lagförslaget utgöra högst 40 timmar i veckan. Under vissa omständigheter skulle arbetstiden kunna beräknas med utgångspunkt i att den under en period av högst fyra veckor icke finge överstiga 40 timmar per vecka i genomsnitt. Liksom enligt gällande lagar skulle avsteg kunna göras genom överenskommelse i kollektivavtal mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Bland annat för att göra det möjligt att inordna vissa statliga och kommunala verksamhetsgrenar under lagstiftningen upptoges i lagförslaget regler om jourtid. Därmed avsåges tid då arbetstagaren stode till arbetsgivarens förfogande på arbetsstället för att när behov uppkomme utföra arbete. Maximum för jourtiden hade satts till 48 timmar under fyra veckor eller 50 timmar per kalendermånad. På samma sätt som när det gällde den ordinarie arbetstiden skulle reglerna om jourtid vara dispositiva.

Övertid skulle enligt förslaget liksom hittills betraktas som ett extraordinärt inslag. Övertidsreglerna i nuvarande lagstiftning återkomme till stor del oförändrade i lagförslaget. Lagens normer för s. k. allmän övertid och övertid för förberedelse- och avslutningsarbete föresloges dock bliva snävare än i gällande lagstiftning. Allmän övertid skulle få uttagas med 150 timmar per år

mot för närvarande 200 timmar. Övertid för förberedelse- och avslutningsarbete skulle kunna uttagas med sex timmar i veckan mot nu sju timmar. Vidare öppnades möjlighet för arbetsmarknadsparterna att i kollektivavtal komma överens om avvikelser från lagens begränsningar för den allmänna övertiden.

Den nya arbetstidslagen föresloges träda i kraft den 1 januari 1971.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner

1) de likalydande motionerna I: 236, av herr *Dahlberg m. fl.*, och II: 278, av herr *Fredriksson m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 401, av herr *Jonsson m. fl.*, och II: 454, av herr *Olsson i Timrå m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 504, av herr *Geijer, Arne, m. fl.*, samt II: 591, av herrar *Skoglund* och *Ekström*,

4) de likalydande motionerna I: 859, av herr *Larfors m. fl.*, och II: 1013, av herr *Johansson i Simrishamn m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 872, av herr *Persson, Yngve, m. fl.*, och II: 1000, av herr *Ekvall m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 879, av herr *Werner*, och II: 1011, av herr *Hermansson m. fl.*,

7) de likalydande motionerna I: 880, av herr *Åkerlund*, och II: 995, av herr *Björkman m. fl.*, ävensom

8) motionen II: 1015, av herr *Johansson i Skärstad m. fl.*

I motionerna I: 236 och II: 278 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att förslag till lag om förkortning av arbetstiden för gruvarbetare under jord till 35 timmar i veckan snarast måtte föreläggas riksdagen.

I motionerna I: 401 och II: 454 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till en successiv förkortning av arbetstiden till 36 timmar i veckan för dem som vore sysselsatta med treskift-

arbete utan söndagsuppehåll (kontinuerlig drift) så att förkortningen vore helt genomförd den 1 januari 1973.

I motionerna I: 504 och II: 591 hade yrkats, att riksdagen i anslutning till behandlingen av propositionen nr 5 om ny arbetstidslag i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att proposition måtte framläggas om sådan ändring i stats- och kommunaltjänstemannalagarna, att det nuvarande förbudet att sluta avtal om arbetstidens förläggning borttoges.

I motionerna I: 859 och II: 1013 hade anhållits, att riksdagen för sin del måtte besluta,

dels att 3 § andra stycket statstjänstemannalagen skulle erhålla i motionerna angiven lydelse,

dels att 2 § andra stycket kommunaltjänstemannalagen skulle hava den lydelse, motionerna visade,

vilka förslag avsåge, att avtalsförbudet angående arbetstidens förläggning skulle borttagas.

I motionerna I: 872 och II: 1000 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 5 med förslag till allmän arbetstidslag måtte besluta om bibehållande av nu gällande dygnsmaximeringsregler.

I motionerna I: 879 och II: 1011 hade föreslagits, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5 år 1970 skulle besluta, 1. att förkortningen av den allmänna arbetstiden från 42 1/2 till 40 timmar i veckan skulle genomföras från och med den 1 januari 1971; 2. att i lagförslagets 4:e paragraf skulle fastslås, att arbetstiden finge uppgå till högst åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan; 3. att för arbete i kontinuerlig skiftgång den maximala arbetstiden skulle uppgå till 36 timmar i veckan; 4. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om utarbetande av förslag om en sänkning av arbetstiden för underjordsarbetande till 35 timmar samt 5. att 10 § förslaget till allmän arbetstidslag skulle erhålla i motionerna angiven

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

lydelse, vilket förslag gällde ett slopande av möjligheterna att uttaga allmän övertid.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandena 2 och 3, motionerna I: 872 och II: 1000 samt motionen II: 1015 — antaga 4 § i det vid propositionen fogade förslaget till allmän arbetstidslag;

B. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 880 och II: 995, i motsvarande del — antaga 9 § i förslaget till allmän arbetstidslag;

C. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandet 5, samt motionerna I: 880 och II: 995, i motsvarande del — antaga 10 § i förslaget till allmän arbetstidslag;

D. att riksdagen måtte antaga ingressen och övriga paragrafer i förslaget till allmän arbetstidslag;

E. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandet 1 — antaga övergångsbestämmelserna i förslaget till allmän arbetstidslag;

F. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om upphävande av lagen (1930: 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

G. att riksdagen måtte — i anledning av motionerna I: 504 och II: 591 samt motionerna I: 859 och II: 1013 — i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om översyn av stats- och kommunaltjänstemannalagarnas bestämmelser om inskränkning i förhandlingsrätten;

H. att motionerna I: 504 och II: 591 samt motionerna I: 859 och II: 1013, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

G, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 401 och II: 454 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

K. att motionerna I: 236 och II: 278 samt motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandet 4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid K i utskottets hemställan (arbetstidens längd för arbetstagare under jord), av herrar *Wanhainen* (s) och *Fredriksson* (s), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under K hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 236 och II: 278 samt i anledning av motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandet 4 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag till lag om förkortning av arbetstiden för gruvarbetare under jord till 35 timmar i veckan snarast måtte föreläggas riksdagen,

samt att motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt avsåge yrkandet 4, i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Jag har varit med om att underteckna en reservation till detta utlåtande beträffande en allmän arbetstidslag. Reservationen gäller en delfråga, den mycket länge diskuterade arbetstiden för gruvarbetare under jord. Vi reservanter är givetvis medvetna om att det finns många andra grupper som har tungt och psykiskt pressande arbete. Till de tunga jobben hör bl. a. skogsarbete och naturligtvis arbete i kontinuerlig drift, där arbetarna får svårigheter genom att deras arbetstid många gånger är förlagd till sådana tider av dygnet, att det blir besvärande både fysiskt och psykiskt. Men vi anser ändå att gruvarbetarna har en speciellt särpräglad ställning. De utgör

också en grupp som tämligen enkelt kan avgränsas från andra arbetarkategorier. Det rör sig alltså om dem som arbetar under jord. Många av dessa får under vinterhalvåret över huvud taget inte se dagsljuset, nämligen de som har dagskift i t. ex. Lapplandsgruvorna. Arbetet är också av sådan art att riskerna för olycksfall alltid är överhängande. Dieselgaserna är besvärande, i synnerhet i Lapplandsgruvorna där maskinerna huvudsakligen drivs med dieselolja. Lika besvärande är givetvis dynamitgaserna.

Vi menar att den psykiska press som detta tunga jobb innebär motiverar en kompensation genom ökad fritid för arbetare under jord. Vi anser att det är ett rimligt krav för att i någon mån ersätta denna grupp för de utomordentligt besvärande och särpräglade förhållanden under vilka den utför sitt arbete.

Andra lagutskottet avstyrker visserligen ifrågavarande motioner men hänvisar till att man genom förhandlingar skulle komma längre i detta avseende: "Inför sådana förhandlingar vill utskottet i anslutning till motionerna I: 236 och II: 278 samt I: 879 och II: 1011, i motsvarande del, erinra om att riksdagen under hösten 1968 uttalade, att arbetstagare sysselsatta under jord i gruva utsätts för särskilda påfrestningar av fysik och psykisk natur samt att dessa påfrestningar torde få anses så betydande att det finns sakliga skäl för att tillerkänna underjordsarbetare i vissa avseenden bättre sociala förmåner."

Vi anser att förkortad arbetstid för denna yrkesgrupp skulle vara en social förmån.

Jag skulle här faktiskt vilja berätta att när jag i mina unga år arbetade i skogen tänkte jag en gång övergå till gruva, och jag hade möjlighet att få sådant arbete. Men när jag hade besökt gruvan beslöt jag mig för att stanna kvar i skogen. Arbetsförhållandena vid den gruva jag besökte var nämligen så-

dana att jag inte kunde acceptera gruvan som en bra arbetsplats. Jag föredrog alltså skogen. Det är nog många som delar denna min uppfattning.

Herr talman! Jag vill med detta korta inlägg yrka bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 1 fogade reservationen.

Häri instämde herr *Dahlberg* (s).

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Under föga uppseendeväckande former införes nu en helt ny arbetstidslag, innebärande 40 timmars arbetsvecka för praktiskt taget alla arbetstagare i landet. Därmed förverkligas ett gammalt rättvisekrav från arbetarrörelsens sida. Från den 1 januari 1973 kan man nämligen säga att den gamla drömmen om åtta timmars arbetsdag äntligen går i uppfyllelse.

Det är alltså en stor och efterlängtat reform, men genom den fredliga utveckling vi haft i vårt land och den successiva standardstegring som skett under socialdemokratins ledning väcker detta lagförslag inte den uppmärksamhet som det egentligen har förtjänat. Vi tar det som något ganska naturligt och riktigt, och det är på sitt sätt glädjande och ett bevis på att jämlikhetstanken inte kommit i kläm, något som i andra sammanhang har påståtts under den senaste tidens debatter.

Det finns redan nu en del arbetsgrupper som har kortare arbetstid. Jag tänker då inte i första hand på tjänstemannagrupperna, som i stor utsträckning har omkring 40 timmars arbetsvecka, utan på gruvarbetarna under jord, vilka sedan 1948 har haft denna förmån. Det vore därför enligt min mening naturligt om just denna utsatta grupp i samband med den föreliggande arbetstidsreformen kunde få ännu kortare arbetstid — en arbetsvecka om 35 timmar, som vi föreslagit i en motion. Nu har den tanken avvisats av utskottet, och departementschefen vill ej heller i propositionen ha några undantagsbe-

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

stämmelser för olika smärre grupper av arbetstagare. Utskottet vill ej, som det skriver, vara med om en kategorisklyvning av olika personalgrupper för vilka olika regler skulle gälla. Utskottet förordar i stället att man liksom tidigare söker lösa frågan avtalsvägen.

Jag kan erinra om att gruvarbetarna tidigare än andra grupper fick längre semester. Även detta är ett uttryck för den särställning som gruvarbetarna intar. Dessa extra förmåner försvinner helt i och med 40-timmarsveckans genomförande, samtidigt som det relativa löneläget har försämrats.

Motivet för gruvarbetarnas försprång på dessa områden — det tunga och pressande arbetet — gäller fortfarande, och frågan är om det inte rent av har accentuerats. Oroligheterna vid malmfälten i norr bottnar ju i missnöje med de rådande arbetsförhållandena, det hälsofarliga och riskfyllda arbetet och den flora av sociala olikheter mellan arbetstagargrupper som tyvärr ännu finns. Även om inte alla är helt överens med gruvarbetarna i fråga om deras krav på löneförmåner så är dock allas sympatier med dem när det gäller arbetsförhållandena. Alla torde vara överens om att gruvarbetet under jord är både fysiskt och psykiskt pressande. Den tekniska utvecklingen har för all del i vissa fall underlättat arbetsinsatsen men har å andra sidan skapat stora buller-, damm- och gasproblem. Arbetstakten har blivit oerhört hård, och detta gör att både arbetsdagen och arbetsveckan blir mer påfrestande än i de flesta andra yrken.

Denna uppfattning underströks också av riksdagen, vilken så sent som hösten 1968 uttalade att gruvarbetarnas påfrestningar var så betydande att det fanns sakliga skäl för att tillerkänna underjordsarbetare bättre sociala förmåner. Denna riksdagens uppfattning torde stå sig ännu i dag, och det vore glädjande om första kammaren nu ytterligare ville understryka detta genom att bifalla motionen om kortare arbets-

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

tid för arbetstagare under jord. Jag kan tillägga att gruvarbetarna vid olika tillfällen fört fram dessa frågor vid avtalsförhandlingar, och då de inte haft framgång önskar man i stället lösa frågan lagstiftningsvägen. Många röster höjdes för detta under den senaste förbundskongressen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Wanhainen och Fredriksson.

Herr **NORBERG** (s):

Herr talman! Jag får börja med att beklaga att utskottet i sitt utlåtande till vår motion I: 401 ej funnit någon anledning till en positiv bedömning av vår hemställan. Vi har i vår motion redovisat skälen för vår framställning, varför jag ej skall upptaga tiden med att upprepa dem.

Vi går nu in för att inom en mycket nära framtid förverkliga reformen om 40 timmars arbetsvecka, en reform som hälsas med mycket stor tillfredsställelse av de arbetstagare som berörs av arbetstidsförkortningen. En naturlig följd av reformen bör ju då bli, som vi ser det ur rättvisesynpunkt, att arbetstiden för dem som arbetar i kontinuerlig skiftgång också förkortas till 36 timmar i veckan. Därigenom bibehålls något av den relation mellan dagarbets- och kontinuerlig skiftgång som fanns när den infördes.

Den som har sitt arbete förlagt till dygnets alla timmar, söndag som vardag, utsätts för mycket stora omställningssvårigheter när han övergår från ett skift till ett annat — en sak som vi har all anledning ta hänsyn till. I sitt utlåtande säger utskottet: "Ett bifall till motionsyrkandena skulle innebära att man alltjämt — av skäl som inte i främsta rummet bör vara avgörande för lagens utformning — bibehåller en kategoriklyvning av olika personalgrupper för vilka olika regler skall gälla." Efter det citatet frågar jag mig: Blir det inte, även om man följer utskottets utlåtande,

en form av kategoriklyvning för de grupper som arbetar i kontinuerlig skiftgång, i synnerhet för dem som gör s. k. hård vecka? Utan specialreglering för deras arbetstid kommer ju den att i praktiken bli längre per år räknat än för dem som gör sitt arbete på dagtid.

Då frågan vid skilda tillfällen framförts av arbetarparten men ej vunnit gehör anser jag att den bör kunna lösas lagstiftningsvägen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion I: 401 och den likalydande motionen II: 454.

I detta anförande instämde herr *Stadling* (s) och herr *Karlsson, Ove*, (s).

Herr **WERNER** (vpk):

Herr talman! Vad utskottet anför som motivering för att avslå kravet på att 40-timmarsveckan skall genomföras den 1 januari 1971 är bara en variant på de argument som alltid använts mot kravet på kortare arbetstid. Utskottet säger exempelvis att en minskning av arbetstiden med två och en halv timmar i veckan ställer samhällsekonomin inför olika anpassningsproblem. Detta gamla arbetsgivarargument, som utskottet av någon anledning ansett sig böra ta med i sin skrivning, har en ganska besvärande svaghet — det har upprepade gånger vederlagts av verkligheten.

Under de senaste tolv åren har den allmänna arbetstiden sänkts med fem och en halv timmar i veckan. Samtidigt har den totala produktionsvolymen och framför allt produktiviteten inom alla industrier visat en stark ökning. Med andra ord har olycksprofeternas spådomar kommit på skam.

För att förkortningen skall genomföras i ett sammanhang talar, utöver vad vi anført i våra motioner, det förhållandet att kroppsarbetarna blivit förespeglade att 40-timmarsveckan skulle genomföras under 1960-talet. För en omedelbar förkortning av arbetstiden talar också den nuvarande höga fre-

kvensen av olycksfall och ohälsa i arbetet.

I remissdebatten påvisade vi vad som väntar tusentals industriarbetare inom den närmaste tioårsperioden, såvida inget allvarligt görs för att förbättra deras arbetsmiljö. Ett bidrag till att nedbringa olycksfallsfrekvensen är att omedelbart sänka arbetstiden. Skall en arbetstidsförkortning få de positiva effekter arbetarna eftersträvat alltsedan de för snart ett sekel sedan på internationellt plan rest kravet på åtta timmars arbetsdag, kan inte lagstiftarna gå förbi frågan om dygnsarbetstiden.

Att som utskottet utgå från att den nuvarande spridningen av dygnsarbetstiden är någonting ofrånkomligt är att ta för lätt på frågan. Det finns självfallet olika arbetsområden där man måste ha möjlighet till en annan utläggning av arbetstiden än vad som gäller för arbetslivet i stort, men det är undantag. För den övervägande delen av industrin innebär inte en fastställd dygnsarbetstid några produktionstekniska nackdelar.

Frågan om arbetstidsuttaget skall alltså bli en förhandlingsfråga mellan parterna på arbetsmarknaden. Kravet från fackligt håll, som inte bara betyder 40 timmars arbetsvecka utan också innebär en utläggning omfattande åtta timmar per dag, har helt frångåtts i regeringens förslag.

Jag vill i det sammanhanget citera vad en av våra större fackförbundstidningar skrev i sin ledare för knappt ett år sedan. Det var Svenska fabriksarbetarförbundets tidning *Fabriksarbetaren* som skrev: "Att göra arbetstidens förläggning till en förhandlingsfråga är att göra fackförbunden en björntjänst. Arbetstidens längd och förläggning måste i sina huvudprinciper vara och förbli en lagstiftningsfråga. Arbetstiden, liksom t. ex. sjukersättning, pension och semester, är företrädesvis en social fråga som måste avgöras av politiskt ansvariga instanser ovanför arbetsmarknadens parter.

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

Ytterst är det här också en välståndsfråga, om man med välstånd menar inte bara en årlig produktionsökning till vilket pris som helst utan också en allmän humanisering av arbetslivet. Det vill säga, de som är sämst ställda skall få det bättre och inte sämre."

Beträffande vårt krav på ett slopande av begreppet allmän övertid anser utskottet att det skulle medföra en omotiverad byråkratisering att här hänvisa arbetsgivarna till att söka dispens hos arbetarskyddsstyrelsen. Vi delar inte den uppfattningen. Inom byggnads- och anläggningsindustrin förekommer ingen allmän övertid, och ingenting tyder på att de striktare regler som där gäller i fråga om övertid har inneburit någon hämsko på dessa verksamhetsgrenars utveckling. Den yttersta konsekvensen av utskottets ställningstagande för ett bibehållande av begreppet allmän övertid blir att den nya lag som riksdagen är i färd med att anta löper risken att inte bli en lag om 40 utan om 43 timmars arbetsvecka.

Vad gäller behovet av en särskild lagstiftning om arbetstiden för underjordsarbetare kan vi i stort sett instämma i och ansluta oss till den av herrar Wanhainen och Fredriksson avgivna reservationen. Vi vill emellertid göra det förtydligandet, att när andra kamraren hösten 1968 behandlade frågan om lägre pensionsålder för denna yrkesgrupp, så jämställdes underjordsarbetare inom byggnads- och anläggningsindustrin med underjordsarbetare i gruva. I konsekvens med det viktiga ställningstagandet bör lagstiftningen om 35 timmars arbetsvecka omfatta arbetare under jord inom gruv-, byggnads- och anläggningsindustrin.

Till sist några ord om en annan betydande arbetsgrupp som har avvikande arbetsförhållanden, nämligen de som har kontinuerlig skiftgång. Vi anser inte att det är någon desavouering av den fackliga förhandlingsapparaten när vi begär att lagstiftarna uppmärksammar deras arbetstidsfråga och då vi för

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

dem har föreslagit en maximal veckoarbetstid om 36 timmar i veckan. Vi tror tvärtom att det skulle underlätta för de fackliga organisationerna att förhandla om skiftindelningar och liknande ting om den maximala arbetstiden var fastställd i lag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionsparet I: 879 och II: 1011.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Av de anföranden som hållits skulle man kunna få uppfattningen att den nya arbetstidslag som föreslås i mycket stor utsträckning är otillfredsställande och att man skulle riskera avsevärda försämringar för vissa grupper. Så är det ju inte.

De förmåner som har uppnåtts utöver den i lagen angivna arbetstidsnormen har man fått efter förhandlingar med respektive motpart på arbetsgivarsidan. Gruvarbetarna liksom underjordsarbetarna inom anläggningsindustrin fick den kortare arbetstiden om 40 timmar i veckan redan år 1948 efter sådana förhandlingar. Jag förmodar att de i samband med den då genomförda arbetstidsförkortningen ändå fick behålla den lön de hade för 48 timmars arbetsvecka.

Även den kortare arbetstiden 42 timmar i veckan som nu gäller för dem som går i kontinuerligt skiftarbete är ett resultat av förhandlingar mellan parterna. Jag tror till och med att arbetsgivarna var positiva till tanken på en sådan förkortning av arbetstiden, eftersom arbetet därigenom möjligen skulle bli litet mer attraktivt för de anställda och det skulle finnas större möjligheter än tidigare att införa kontinuerligt skiftarbete inom sådana områden där detta vore till stor fördel. Jag har inte hört någonting annat än att erfarenheterna från dessa överenskommelser har varit tillfredsställande.

Jag kan för min del inte förstå att

möjligheten att komma överens med motparten om en ytterligare förkortning av arbetstiden på grund av den utveckling som skett efter de senaste överenskommelserna skulle försämrats genom att man sänker den generella arbetstiden till 40 timmar i veckan. Det måste vara ett misstag att tro att en arbetstidsförkortning lagstiftningsvägen skall vara specialreglerad för dessa grupper för att det skall vara möjligt att nå ett sådant resultat.

Jag har vid utskottsbehandlingen av ärendet för min del sagt att jag anser att de grupper som redan nu har en kortare arbetstid — d. v. s. de som har arbete under jord eller kontinuerlig skiftgång — under den tid som den kortare generella arbetstiden skall genomföras bör begagna den möjlighet som föreligger att ta upp förhandlingar med sina motparter för att få till stånd ett resonemang om en kortare arbetstid, eftersom jag förmodar att fråga kommer upp om ekonomisk kompensation i en sådan ordning att vederbörande får behålla samma lön vid 40 timmars arbetsvecka som han nu har för 42,5 timmars arbetsvecka. Det skulle följaktligen efter samma normer finnas möjligheter till — om det finns praktiska möjligheter därtill — att nå en överenskommelse om en förkortning av arbetstiden till ett lägre antal timmar än 40 timmar per vecka för dem som har sådan, eller mindre än 42 timmar om det gäller sådana grupper, och få ungefär samma kompensation för den förkortade arbetstid som andra möjligen blir tillerkända. Vid de förkortningar som ägt rum under senare år — först från 48 till 45 timmar och därefter från 45 till 42,5 timmar — har nämligen de som redan hade en kortare arbetstid fått motsvarande ekonomiska tillskott till sin avlöning som andra grupper fått jämsides med arbetstidsförkortningen. Andra grupper har möjligen inte aktualiserat krav på kortare arbetstid i samband med kompensationen, men om de aktualiserat ett

sådant krav har de släppt detta och nöjt sig med den ekonomiska kompen- sation som andra fått för den förkort- ning av den generella arbetstiden som ägt rum. Dessa ord bara för att något erinra om vad som i verkligheten skett på detta fält under senare år.

Det dröjde länge innan man tog nå- got steg för att förkorta den generella arbetstiden från 48 timmar och nedåt. Det skedde väl inte förrän 1958, då man fick en generell förkortning i en tre- stegsintervall ned till 45 timmar, som trädde i kraft 1960. Efter förhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden skedde ytterligare en förkortning till 42,5 timmar, vilket var ett faktum 1969. Den förkortningen inträffade för res- ten efter det att 1963 års arbetstidskom- mitté blivit tillsatt. Vårt uppdrag, när vi startade arbetet i denna kommitté, gick ut på att undersöka förutsättning- arna för en förkortning från 45 till 40 timmar, men vi kunde växla om så att vi i huvudsak sysslade med en förkort- ning från 42,5 till 40 timmar i veckan. Arbetstidsutredningens betänkande är enhälligt, som väl alla känner till, och departementschefen har i stort sett följt arbetstidskommitténs förslag. Det har skett vissa förändringar som jag för- modar att flertalet betraktar som ytter- ligare fördelar. Enligt propositionens förslag skall förkortningen tas i två steg i stället för i tre, som arbetstidskommit- tén föreslagit. I propositionen har tid- punkten för arbetstidsförkortningens start angivits till den 1 januari 1971. Det är möjligt att kommittén där an- gav den 1 januari 1970 som tidigaste tidpunkt, men i propositionen har man alltså stannat för den 1 januari 1971. Detta resulterar i att förkortningen kommer att vara ett faktum den 1 jan- uari 1973.

Jag anser också att man i detta sam- manhang bör fästa ett visst avseende vid att förslaget innebär en enhetlig arbetstidslag. Tidigare fanns särskilda lagar för vissa områden — för jordbru- ket, för detaljhandeln och för hotell-

Ang. allmän arbetstidslag, m. m. och restaurangbranschen. Dessa lagar slopas, och alla kommer nu att sortera under en enhetlig lagstiftning. I de fall då man har särskilda bestämmelser för reglering av obekvämlig arbetstid hänvi- sas till arbetarskyddslagen.

Den nya lagen kommer också att om- fatta praktiskt taget alla som har an- ställning hos arbetsgivare eller utför ar- bete för annans räkning. Även det bör noteras såsom en utveckling av värde.

Man bör vidare notera att arbetstids- kommittén även i detta avseende har varit enhällig och räknar med möjlig- heten att tillämpa en enhetlig lag men inte med de inskränkningar i möjlig- heterna till övertid eller till arbetstidens förläggning som herr Werner har talat för. Om man har en lagstiftning av den omfattning som denna arbetstidslag kommer att få, är det nödvändigt att man tar vidast möjliga hänsyn till de skiftande arbetsförhållanden och där- med också arbetstidsförhållanden som måste tillämpas på skilda områden.

Det är inte några få undantag, herr Werner, som det skulle bli fråga om ifall man i lagen skrev in restriktiva regler både för dygnsarbetstiden och för övertiden. Mycket stora och omfat- tande områden skulle då behöva få sär- regler. Jag vill bara nämna trafiken, sjukvården och andra liknande områ- den, där man inte kan tillämpa så strik- ta regler som man har möjlighet till inom huvuddelen av industrin.

Jag vill gärna säga några ord om Fa- briksarbetareförbundets tidskrift, som reagerade mot slopandet av dygnsmaxi- mum. I den räknade man med att en förhandling mellan arbetsmarknadens parter om arbetstidens förläggning skul- le leda till att man helt bröt sönder den ordning som nu gäller på alla de om- råden där man nu regelbundet endast har ett skift, förlagt till dagtid. Där har man redan nu arbetstiden förlagd till fem dagar i veckan med 8,5 timmar om dagen. Om inte arbetarna själva vill ha en annan förläggning av arbetstiden lär det inte finnas några möjligheter för

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

arbetsgivaren att sprida ut den på ett sätt som arbetstagarna reagerar mot, d. v. s. ta ut längre dygnsmaximum än det som är nödvändigt eller som följer av lagen, nämligen åtta timmar om dagen i fem dagar, vilket ger 40 timmar.

Både arbetstidskommittén och departementschefen är eniga om att man bör slå vakt om detta överallt där det finns möjligheter att driva arbetet efter dessa regler. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att den genomsnittliga övertiden inom industrin inte är 200 timmar om året, den är betydligt lägre. Jag skulle tro att den är nere i mellan 50 och 60 timmar. Däremot är både 200 timmar och t. o. m. ett fullt utnyttjande av de 150 timmar som arbetskyddsstyrelsen kan ge dispens för uttagna för vissa specialgrupper — inte för att tillfredsställa deras önskemål om en sådan omfattning av arbetstiden, utan därför att deras arbete är nödvändigt i sådan omfattning vid många tillfällen på det att det skall vara möjligt att upprätthålla produktionen. Det gäller reparatörer och andra anställda som är viktiga för att hålla maskineriet i gång.

Jag tror att både förbunden och respektive förbundsavdelningar är restriktiva när de ger sitt medgivande till den ytterligare utsträckning av övertiden utöver den allmänna övertid av 200 timmar som nu gäller, men de finner det dock nödvändigt att medge övertid därför att det är ett villkor för att produktionen skall kunna hållas i gång i den utsträckning som är önskvärd för att man skall kunna fullfölja ett arbets- eller leveransprogram.

Enligt förslaget skall den allmänna övertiden nu sänkas från 200 till 150 timmar per år. Samtidigt gör man också övertiden dispositiv, vilket är liktydigt med att parterna kan förhandla både om att förkorta den låsta övertiden om 150 timmar och om att förlänga den, om det skulle visa sig erforderligt och önskvärt ur deras synpunkt. I princip har jag ingenting att

erinra mot herr Werners åsikt att det borde vara så som han vill ha det, men av praktiska skäl kan jag inte ansluta mig till ett förslag med den inriktningen, därför att det skulle åstadkomma stora svårigheter på alltför många områden, för att det skulle kunna vara tillämpligt eller bestående.

Till sist vill jag säga att vi inte vare sig i arbetstidskommittén eller inom utskottet haft skiljaktiga meningar i fråga om önskvärdheten av och kanske t. o. m. på många områden nödvändigheten av att tillämpa en kortare arbetstid än den i lagen angivna normala, emedan utvecklingen gör arbetet så pressande eller ur andra synpunkter så besvärande att det är svårt att stå ut med ett skift på åtta timmar. Jag känner själv till att före datorernas tid ordnade man på det sättet inom vissa kontorsbranscher, t. ex. vid användande av bokföringsmaskiner som var besvärande för hörseln, att man endast arbetade under ett halvt skift med maskinerna och sedan övergick till annat kontorsarbete. Då ryckte andra personer in till eftermiddagsskiftet exempelvis. På detta sätt blev det arbetet mera uthärdligt. Jag vet inte om det exempelvis i gruvorna är ont om sådana specialarbetare som har det mest pressande arbetet, d. v. s. borrar och spränger och har hand om borttransporten av det utsprängda materialet, och om det kanske är omöjligt att ordna en sådan växling av arbetet att de inte skall behöva stå med bullret, dammet och riskerna under hela skiftet. Jag känner alltså inte till förhållandena vid gruvarbete, men jag tror det skulle vara en utomordentlig lösning om man bara arbetade halva dagen med det pressande arbetet och sysslade med mindre besvärande arbete resten av dagen. Men något sådant kan ju inte föreskrivas i lagen, och jag tycker inte heller det skulle vara nödvändigt att i lagen föra in specialregler vare sig det gäller gruvarbetare eller andra, för att för dem åstadkomma en kortare arbetstid än 40 timmar. Om det är motiverat och de

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

Herr **HJORTH** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade, herr förste vice talman, i mitt inledningsanförande att detta är en stor och efterlängtd reform som hälsas med tillfredsställelse av alla grupper. Herr Strand nämnde att de extra förmåner som uppnåtts för olika grupper har vunnits genom förhandlingar, att det enligt vad han kände till var ett gott resultat som alla var nöjda och tillfredsställda med och att det var ett misstag att tro att en speciell reglering måste till för att ordna förhållandena för dessa grupper.

Jag kan nämna att senaste gången en arbetstidsförkortning infördes skedde det just under hot om lagstiftning. Vid avtalsförhandlingarna har ju gruvarbetarna många andra krav som skall tillfredställas, och man har inte lyckats få gehör för önskemålet om en kortare arbetstid utan ser ganska hopplöst på situationen. I det läget anses det från gruvarbetarhåll att det bästa vore att lösa frågan lagstiftningsvägen. Jag kan för min del inte se några avgörande hinder för att just gruvarbetarna, som alla är överens om är en speciell ut-satt grupp med en särställning, såsom ett undantag tas med i lagstiftningen.

Herr Strand var inne på tanken att man skulle kunna växla om med de svåra arbetena under jord så att det inte skulle bli alltför långa perioder just i arbetet med borrhning och lastning. Jag tror att det är mycket svårt att kunna organisera en sådan sak. Det är arbeten som man blir mer eller mindre specialist på och håller på med år efter år. Det enda som avbryter den utvecklingen är just när sjukdom och olycksfall till följd av arbetet bryter den trenden. Då tvingas man gå till andra, mycket sämre betalade arbeten. Jag tror alltså inte att man på det sättet kan lösa frågan. Däremot skulle man med en kortare arbetsdag kunna få en lindring av dessa arbetsförhållanden.

Ett avslag på denna motion skulle ytterligare försvåra det utsatta och känsliga läge som gruvarbetarna nu be-

själva vill ha den kortare arbetstiden så tycker jag det skulle finnas möjligheter att förhandla sig till den. Man skulle då komma fram till ett resultat som man aldrig kan nå lagstiftningsvägen. Vilken lag man än har i det praktiska livet, skulle man ändå bli nödsakad att upptaga förhandlingar för att få frågan löst på det mest tillfredsställande sättet. Jag tror att så måste ske i alla de fall då arbetstiden måste förläggas på annat sätt än rent schemaaktigt åtta timmar om dagen under fem dagar i veckan, nämligen inom trafiken, sjukvården eller på andra områden där verksamheten är i gång alla dagar i veckan och dygnet runt. Där är det nödvändigt att man tar upp förhandlingar och fördelar arbetstiden på ett sådant sätt att man täcker hela området, litet mindre kanske under de tysta timmarna och mera fulltaligt under de mera verksamma tiderna av dygnet. Också för dessa gäller regeln att om de vissa dygn måste utsträcka arbetstiden utöver åtta timmar måste de sörja för att inom en viss fastställd tid den genomsnittliga arbetstiden inte skall överskrida tidsmättet 40 timmar i veckan. Det kan bli fyra veckor, som det finns angivet i lagen såsom ett mönster att följa, eller en längre tidsperiod om det ger ett bättre utfall inte bara vid förläggningen av arbetstiden utan också vid planeringen av den fritid vederbörande skall åtnjuta. Vi har hört att exempelvis inom transportväsendet de längre perioderna ger bättre möjligheter att få en samlad ledighet, och det har arbetstagarna varit med om att införa och funnit förnuftigt. Jag tror att de kommer att ha samma inställning även i fortsättningen.

Herr talman! Själv tycker jag att detta utredningsarbete som jag har fått syssla med har gett den största tillfredsställelse både under arbetet och när jag nu ser resultatet i propositionen. Därför kan jag helhjärtat tillstyrka ett bifall till utskottets förslag.

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

finner sig i, och jag vill vidhålla mitt yrkande.

Herr **NORBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att i anledning av herr Strands anförande få komma med några synpunkter.

Att det skulle bli några som helst försämringar genom den reform som nu skall genomföras är det ingen som har anledning att förmoda. Det är också riktigt, som herr Strand säger, att 42 timmars arbetsvecka vid kontinuerlig skiftgång genomfördes efter förhandlingar. Det är alldeles riktigt, men när man i mitten av 1950-talet — efter diskussioner som inleddes i början av det årtiondet — vid en del fabriker började tillämpa kontinuerlig skiftgång, så var det ändå arbetstidsförkortningen från 48 till 42 timmar plus compensationen i form av 14,2 procents tillägg till lönen som kom att vara avgörande för att kontinuerlig skiftgång över huvud taget kunde genomföras.

Under årens lopp har arbetstiden förkortats mer och mer, och de skiftgående har då krävt att även deras arbetstid skulle förkortas för att man skulle behålla något av den relation som funnits tidigare. Vid en del fabriker, där det tillämpas vad som brukar kallas hård vecka, d. v. s. skiftarbete även på storhelger och liknande, har den frågan upptagits till förhandlingar flera gånger, men det har varit omöjligt att komma fram till en lösning. Arbetsgivarparten har inte varit lyhörd för detta krav, och det har inte gått att få saken genomförd. Såvitt jag kan se finns det ingen annan lösning än att gå lagstiftningsvägen, och det är anledningen till att vi har motionerat i frågan.

Herr talman! Jag har samma yrkande som i mitt förra anförande.

Herr **WERNER** (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis inget fel i och för sig när herr Strand

hänvisar till fackföreningsrörelsens styrka när han talar för att man avtalsvägen skall lösa en del grupperns arbetstidsfrågor. Men vi kan ändå inte komma ifrån att motparten inte heller är helt kraftlös. Jag kan i det sammanhanget citera vad Fabriksarbetareförbundet skrev i sitt yttrande till LO om arbetstidsutredningen: "Vi vill inte förneka att vi har en viss styrka, men motparten är minst lika stark, varför våra möjligheter att säga nej till arbetsgivarpartens yrkanden är mycket begränsade, i all synnerhet som vi i allmänhet har yrkanden om förbättringar av avtalen av annan karaktär."

Under senare år har försöken att avtalsvägen uppnå kortare arbetstid, exempelvis för arbetare under jord, inte lett till några resultat. Detsamma gäller, som vi nyss hörde, arbetare i skiftgång.

Ett accepterande av termen allmän övertid innebär accepterande av övertidsarbete som en normal företeelse. Vad däremot beträffar övertid för nödfallsarbete, då eljest fara skulle hota person eller egendom, är det en självklarhet för alla arbetare att sådan skall tillämpas, oavsett bransch. Jag anser emellertid att övrig övertid urholkar lagstiftningen och kan göra en arbetstidsreform illusorisk.

Herr **PERSSON, YNGVE**, (s):

Herr talman! Jag känner mig, liksom herr Hjorth gjorde i sitt första anförande, litet högtidlig inför det beslut som kommer strax, efter vad jag kan förstå, om en omfattande reformering av vår arbetstidslag. Jag vill först som sist säga, eftersom socialministern sitter och lyssnar på debatten, att vi i fackföreningsrörelsen i högsta grad uppskattar propositionen och, kan jag tillägga, det sätt varpå detaljerna har handlagts. Jag gratulerar socialministern, som har varit förunnad möjligheten att lägga fram en så omfattande proposition som denna.

När det sedan gäller detaljerna vill jag framhålla, att jag helt kan förstå det resonemang som förs om gruvarbetarna. Skall man plocka fram enskilda arbetargrupper eller grupper av löntagare som det kan vara rimligt att ge en kortare arbetstid, tror jag att gruvarbetare under jord är en given grupp.

Jag förstår också mycket bra resonemanget om skiftarbetarna. Det förslag vi har kommer nämligen att ge längre årsarbetstid för skiftarbetarna — särskilt vid kontinuerlig drift — än för andra, eftersom skiftarbetarna får arbeta även under helger. Dessutom finns det en dignitet över detta arbete — alltså på grund av själva skiftgåendet — som kanske väger rätt tungt, om man skall plocka ihop poäng för en kortare arbetstid för vissa grupper. Därtill kommer att arbetsgivarna en gång i tiden gjorde ett olyckligt utspel, som flera inom LO reagerade mot. Arbetsgivarna sade nämligen: Om ni går med på helkontinuerlig drift, kommer ni att få kortare arbetstid än andra. På sin tid köpte man sig i högre grad fram med det löftet, som då var en realitet, eftersom vi allmänt hade 48 timmars arbetsvecka. Nu vill man inte längre stå för den politiken. Men människorna minns gott. De kommer ihåg det löftet och tycker alltfört att det är berättigat.

Rent sakligt kan man inte utan vidare påstå, att alla skiftarbetare utan undantag har så mycket svårare arbetsförhållanden att de självklart skall ha kortare arbetstid än den allmänt föreskrivna. Men man kan väl säga att det är så stora nackdelar förbundna med skiftgåendet att denna grupp, om man skall börja att plocka ut särskilda grupper, kommer högt på listan över dem som måste prövas.

Inom Landsorganisationen känner vi denna problematik mycket väl, inte bara för dessa två grupper utan också för en rad andra. Vi har emellertid sagt oss, att skall vi nu yrka på en kortare arbetstid lagmässigt för någon eller

Ang. allmän arbetstidslag, m. m. några grupper, bör vi litet närmare ha kartlagt vilka behov som finns på olika håll. Vi menar att det kan vara gagneligt att starta på det sätt som propositionen och utskottet förutsätter. Sedan får vi i lugn och ro se efter vad som utöver detta kan behöva göras.

Får jag i detta sammanhang göra en reflexion av mera allmänt socialpolitisk natur. Vi är överens om att den reform som nu skall beslutas är i viss grad — i ganska hög grad åtminstone för vissa arbetare — sakligt berättigad för att inte säga nödvändig. Jag upplever emellertid denna reform framför allt såsom en jämlikhetsreform, kanske en av de allra största vi någonsin stått inför. Det bidrar till att väcka stor tillfredsställelse hos fackföreningsfolk — särskilt bland de arbetare som är organiserade i LO — som får den största glädjen av reformen.

Alltfört gäller dock att hundratusentals löntagare i detta land redan förut har kortare arbetstid än 40 timmar och att andra grupper, fastän de redan ligger under 40 timmar, höjer rösten för ytterligare förkortning av arbetstiden, utan att vi inom LO kan upptäcka något som helst sakligt motiv för den politiken.

Jag skulle egentligen vilja utnyttja denna talarstol till att rikta en maning till alla löntagargrupper att i stället pröva en ökning av arbetstiden till 40 timmar för dem som ligger under.

Detta är en kostsam reform och vi har stora reformbehov på andra områden. Vi har inte råd att gå fram så mycket längre än vi gjort när det gäller arbetstiden, i varje fall inte inom överskådlig tid. Tänk på pensionsåldern, som är en kommande fråga! Vi har inte råd att förkorta arbetstiden ytterligare i detta läge. Om vi någon gång vill att det skall bli möjligt för svenska folket att bedriva reformpolitiken förnuftsmässigt, att göra väl genomtänkta och avvägda prioriteringar måste vi komma ifrån det förhållandet att somliga grupper omotiverat river åt sig

Ang. allmän arbetstidslag, m. m.

helt exceptionella förmåner, varefter många gånger större grupper för rättfärdighetens skull måste få samma fördelar. Detta föder en reformpolitik så att säga i rättvisans namn och inte så mycket i det objektiva, konkreta övervägandets tecken, något som vi rimligtvis borde kunna klara i vårt land.

I varje fall tycker jag att de som nu ligger under 40 timmar kunde vara ense med mig om att det inte finns något som helst skäl till att gå längre. Vad finns det för motiv till att en mängd bankanställda som sitter och arbetar i trivsamma lokaler har mycket kortare arbetstid än 40 timmar i veckan? Det är sådana spjutspetsar som förstör möjligheterna att tänka och handla förnuftigt. Och det är klart att om andra grupper marscherar vidare finns det ingen anledning för gruvarbetare under jord, skiftarbetare och många andra att vara beskedliga när somliga utnyttjar sina möjligheter.

Den arbetsgivarvärld som tacknämligt nog förordat den reform vi just nu diskuterar bör ha dessa förhållanden i minnet också vid möte med andra grupper och inte bara vanmäktigt låta välden rulla vidare på vissa områden.

Jag har medverkat till en motion som går ut på att vi skulle behålla dygnsmaximum nio timmar, ett förslag som utskottets talesman herr Strand också utförligt kommenterat. Jag medger att jag var rätt tveksam när jag skrev på den motionen. Men LO har i sitt remissyttrande gjort invändningar mot att dygnsmaximum är borttaget. Orsaken kan kort och gott uttryckas så att vi fruktar ett starkt tryck från arbetsgivarvärlden, besvärliga och komplicerade förhandlingar, med andra ord en tendens att man skall missbruka möjligheterna. Jag kommer inte nu att yrka bifall till motionen utan i stället till utskottets förslag i dess helhet. Men det är alldeles klart att om det blir en allvarlig tendens att arbetsgivarna missbrukar sina möjligheter kommer det en ny motion om niotimmarsregeln.

När det gäller motionerna om arbete under jord och skiftarbete har motionärerna och andra, hoppas jag, förstått att jag egentligen hyser stora sympatier för dem men tycker att vi gagnar de intressen det här är fråga om med att nu genomföra en reform enligt propositionen och sedan försöka diskutera igenom på arbetsmarknaden vilka grupper som vi skall göra undantag för. Då kommer — det kan jag försäkra — LO inte att på något sätt glömma bort dessa grupper, som säkert ligger allra högst i medvetandet inom LO när det gäller vilka speciella reformer som vi behöver.

I herr Yngve Perssons yttrande instämde herr *Palm* (s).

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande *punkten A* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 879 och II: 1011 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets hemställan i *punkten B*.

Vidare gjordes i enlighet med de avseende *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 879 och II: 1011, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten D*.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 879 och II: 1011 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls härefter vad utskottet hemställt i *punkterna F—H*.

Härpå gjordes i enlighet med de angående *punkten J* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 401 och II: 454; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om *punkten K*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Wanhainen*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 879 och II: 1011 i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wanhainen* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten K, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wanhainen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall.

Andra lagutskottet hade i ett sammanhang behandlat sex till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 113, av herr *Kaijser m. fl.*, och II: 190, av fröken *Wetterström m. fl.*, i vilka anhöllits, att riksdagen måtte besluta, att all inkomstprövning beträffande änkepensioner inom folkpensioneringen skulle upphöra från och med den 1 juli 1970;

2) de likalydande motionerna I: 165, av herr *Lindblad*, och II: 188, av herr

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

Westberg i Ljusdal, i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att inkomstprövningen för erhållande av änkepension skulle avskaffas även för dem som blivit änkor före den 1 juli 1960; samt

3) de likalydande motionerna I: 407, av herr *Pettersson*, *Axel Georg*, m. fl., och II: 447, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka m. fl., i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en snabb översyn av reglerna för erhållande av änkepension, i syfte att eliminera de orättvisor som gällande bestämmelser innebure i de fall då makens död inträffat före den 1 juli 1960.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 113 och II: 190,
 - 2) motionerna I: 165 och II: 188, samt
 - 3) motionerna I: 407 och II: 447
- icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I, av herr *Österdahl* (fp) och herr *Jonsson* i Mora (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 113 och II: 190, motionerna I: 165 och II: 188 samt motionerna I: 407 och II: 447 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande riksdags höstsession om sådana ändringar i gällande lagstiftning, att inkomstprövningen angående änkepension i övergångsfallen slopades;

B. att motionerna I: 113 och II: 190, motionerna I: 165 och II: 188 samt motionerna I: 407 och II: 447, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II, av herr *Kajser* (m) och fröken *Wetterström* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 113 och II: 190 samt motionerna I: 165 och II: 188 ävensom med anledning av motionerna I: 407 och II: 447 för sin del måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i lagen (1962: 382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

Herr *ÖSTERDAHL* (fp):

Herr talman! Den 1 juli 1960 går en gräns som skiljer änkor i två stora grupper när det gäller möjligheterna att erhålla änkepensioner och de regler som gäller för fastställande av pensionsbeloppet. Den som blivit änka före den 1 juli 1960 får sin änkepension inkomstprövad, medan den som blivit änka efter detta datum får sin änkepension utan inkomstprövning, alltså oberoende av vilken inkomst hon kan ha vid sidan om sin pension. Med inkomst avses alla slag av inkomster: tjänstepension, arbetsinkomst, ränteinkomst, avkastning av fastighet o. s. v.

Inkomstprövningen för dem som blivit änkor före den 1 juli 1960 och som då inte hade hemmavarande barn under 16 år gäller med vissa övergångsbestämmelser för dem som blivit änkor under tiden den 1 juli 1958—den 1 juli 1960 och innebär att pensionen skall minskas med en tredjedel av ankans inkomst till den del inkomsten överstiger 2 000 kronor. Förutom de olika inkomstslagen, som verkar reducerande, skall till årsinkomsten läggas 10 procent av det belopp varmed ankans förmögenhet överstiger 30 000 kronor.

Vid reduceringen av änkepensionen skall minskningen av pensionsförmånen i första hand ske på det kommunala bostadstillägget och i andra hand på änkepensionen.

Riksdagens beslut innebär att alla s. k. övergångsänkor för en tredjedel av den

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall
inkomst som ligger över 2 000 kronor avdragen från den egentliga änkepensionen. Har de kommunala bostadstilllägg avdras 50 procent av motsvarande inkomst från det kommunala bostadstillägget.

Riksdagen uttalade redan vid sitt beslut 1960 att det var ostridigt att med inkomstprövningen följer vissa icke önskvärda verkningar. Dessa motverkar ofta den pensionsberättigades vilja att skaffa sig förvärvsarbete.

Det var de finansiella synpunkterna som 1960 låg bakom riksdagens beslut att inte slopa inkomstprövningen för alla änkor. Sedan dess har frågan varit uppe vid ett flertal riksdagar. Det avdragsfria beloppet höjdes senast under förra året till 2 000 kronor. 1964 års riksdag överlämnade frågan till pensionsförsäkringskommittén för behandling. Ännu har den kommittén inte kommit fram med något förslag till lösning av frågan. Inför utskottsbehandlingen har dock kommittén utarbetat en promemoria med synpunkter på änkepensionen i de s. k. övergångsfallen.

Promemorian är intressant ur flera synpunkter, bl. a. därför att den visar dels omfattningen av änkepensioneringen för dessa änkor och dels i någon mån de synpunkter som pensionsförsäkringskommittén har på frågan, vilka kanske också kommer att bli riktlinjer för kommitténs fortsatta handläggning av frågan. Enligt dessa beräkningar skulle det i dag här i landet finnas ungefär 44 500 änkor till män som avlidit före den 1 juli 1960, och vilka är födda 1903 eller senare. De änkor som är födda tidigare än 1903 uppbär redan folkpension och berörs alltså inte av inkomstprövningen.

Av dessa änkor har 23 350 inkomstprövad änkepension. Inte mindre än 21 700 av dessa uppnår under innevarande år 50 års ålder eller mera. Det är alltså 92 procent av dessa änkor som är över 50 år, vilket jag tycker är en verkligt talande siffra på deras ål-

dersfördelning. Av de änkor som i dag saknar folkpension, nämligen 16 750, är inte mindre än 14 650 över 50 år och alltså endast 2 100 under 50 år. Av de 40 100 änkor som har reducerad änkepension eller helt saknar sådan och inte heller har förtidspension är mer än 36 000 över 50 år. Det innebär alltså 89—90 procent.

Man bör ha dessa siffror i tankarna när man diskuterar frågan om den inkomstprövade änkepensionen. Det är ju människor i höga åldrar som i dag har de största svårigheterna att hävda sig på arbetsmarknaden. De kvinnor som nu är över 50 år gick ju ut i arbetslivet under helt andra förhållanden och förutsättningar än de som är yngre och i dag går ut i arbetslivet. På den tiden var i många fall äktenskapet en försörjningsinrättning. Antingen hade kvinnorna inte yrkesarbete eller också slutade de i stor utsträckning sitt yrkesarbete när de gifte sig.

Utbildningen låg också på en avsevärt lägre nivå än i dagens läge. Kvinnans möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden var då avsevärt sämre än i dag, även om hon fortfarande har större svårigheter än mannen att slå sig fram till bättre betalda tjänster. Yrkesutbildningen bland de kvinnliga ungdomarna var då också obetydlig. Man kan därför utan tvivel säga att huvuddelen av de kvinnor som i dag är föremål för inkomstprövning när det gäller änkepension dels är äldre och dels har speciella svårigheter att hävda sig på arbetsmarknaden. Detta beror inte enbart på åldern, som i många fall är ett svårt handikapp även för männen, utan det beror också på att de är kvinnor och har haft sin ungdom och uppväxttid under en period med avsevärt större svårigheter att göra sig gällande på arbetsmarknaden och med en helt annan inställning till kvinnans deltagande i förvärvsarbetet.

Jag tror därför att dessa kvinnor till allra största delen tillhör just de lågin-

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

komsttagare som vi i dag i den allmänna debatten gärna ömmar för och att vi bör vidta praktiska åtgärder för att hjälpa dem till bättre försörjningsmöjligheter.

Här har vi alltså en begränsad grupp för vilken tillämpas olika regler vid beviljandet av änkepension helt och hållet beroende på vid vilken tidpunkt vederbörande blivit änka, före eller efter den 1 juli 1960. Vill man nu göra något för de låginkomsttagare som det här i så stor utsträckning gäller är det angeläget att verkligen aktivt börja med en grupp där man kan överblicka kostnaderna och där man har möjligheter att med hänsyn till den ekonomiska expansionen i vårt land även klara de ökade kostnader som en ändring av gällande regler medför.

Pensionsförsäkringskommittén uttalar också i sin PM, "att starka skäl talar för att inom ett folkpensioneringssystem samma regler skall gälla för alla kategorier änkor oberoende av tidpunkten för änkeblivandet. Sett som en rättvisefråga mellan olika kategorier änkor är alltså nuvarande regler mindre tillfredsställande". Personligen anser jag att sådana olika regler mellan olika kategorier änkor naturligtvis är helt otillfredsställande.

Kommittén tar också upp de sociala skälen för ett borttagande av inkomstprövningen. Avskaffandet skulle inte innebära, säger man, att de sämst ställda ankorna får det bättre. De som inte har några inkomster vid sidan av pensionen skulle alltså inte erhålla förbättring. Däremot skulle, enligt pensionsförsäkringskommittén, ett avskaffande av inkomstprövningen medföra att de änkor som har sidoinkomster av sådan storlek att det reducerar pensionen erhåller förbättrade förmåner. Det måste alltså konstateras att de sociala skälen för ett avskaffande av inkomstprövningen knappast kan åberopas, menar pensionsförsäkringskommittén i sin PM. Jag anser dock att även de sociala skä-

len är starkt vägande för ett avskaffande av inkomstprövningen.

Jag har tidigare nämnt ålderssammansättningen bland de änkor som antingen har änkepension eller inte har sådan men som alltså har fått sin pension reducerad med anledning av inkomstprövningen. Detta att inkomstprövningen börjar verka redan vid en inkomst av 2 000 kronor och att den inkomsten sedan med hälften reducerar bostadstillägget respektive änkepensionen med en tredjedel måste vara klart otillfredsställande. Det är väl få som i dag kan leva på en rimlig standard, även om de har något mer än 2 000 kronors arbetsinkomst utöver den änkepension som de eventuellt får. Även om man räknar med de höga kommunala bostadstillägg, som försäkringskommittén gjort — alltså med 2 000 kronor per år — så innebär reglerna att redan vid en inkomst av 4 000 kronor änkepensionen och i första hand det kommunala bostadstillägget reduceras med 1 000 kronor. Vid 6 000 kronors inkomst reduceras alltså beloppet med 2 000 kronor och vid 9 000 kronors inkomst reduceras pensionsbeloppen och bostadstilläggen med 3 000 kronor. Här är det alltså fråga om verkliga låglöneinkomsttagare som drabbas av en kraftig reducering av sin pension på grund av inkomst av förvärvsarbete eller på grund av inkomst av andra saker, t. ex. kapital eller bostadsfastighet o. s. v.

Om denna PM som pensionsförsäkringskommittén arbetat fram nu inför riksdagsbehandlingen är signifikativ för kommitténs inställning till borttagandet av inkomstprövningen av änkepensionerna, så får man nog räkna med att något förslag i den riktningen inte kommer fram, då man ju här i flera punkter — även andra som jag inte har citerat — synes ha en negativ inställning till ett dylikt borttagande.

Att, som utskottsmajoriteten gör, hänvisa till att pensionsförsäkringskommittén har för avsikt att lämna sitt slut-

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall betänkande vid årsskiftet, är vi reser-
vanter därför inte nöjda med. Dels vet
man inte om det kan bli ett positivt ut-
talande från kommitténs sida om ett
borttagande av inkomstprövningen, dels
kan man också utgå från att det ändock
kommer att ta relativt lång tid innan
riksdagen kan ta ställning till frågan om
inkomstprövningens borttagande.

Vi reservanter anser oss därför kunna
instämma i den kritik som riktas mot
det nuvarande systemet att dela upp än-
korna i en särskild grupp för vilken in-
komstprövning gäller och en grupp för
vilken sådan prövning inte skall gälla.
Av rättviseskäl tycker vi att det inte
bör förekomma att man, allra minst i ett
allmänt pensionssystem, låter olika be-
stämmelser gälla för olika grupper för-
säkrade.

De kvinnor som alltjämt drabbas av
inkomstprövningen på sådant sätt att
deras änkepension reduceras kan rätt
gärna inte övertygas om det motiverade
i en sådan ordning. Även om pensions-
försäkringskommittén avser att lämna
sitt slutbetänkande under instundande
årsskifte, kan det enligt vår mening
dröja avsevärd tid innan övergångs-
änkornas pensionsförhållanden kan få
en tillfredsställande lösning. Mot den
bakgrunden yrkar vi, att riksdagen i en
skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om
förslag till innevarande riksdags höst-
session om sådana ändringar i gällande
lagstiftning att inkomstprövning angä-
ende änkepensionen i övergångsfallen
slopas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall
till reservation nr 1.

Herr **PETTERSSON, AXEL GEORG,**
(cp):

Herr talman! Den fråga som vi i dag
behandlar tycks ha blivit något av en
följetong i denna kammare under se-
nare delen av 1960-talet, och den tycks
också räkna en bit in på 1970-talet. Att
den fortfarande engagerar motionärer
är med hänsyn till frågans art inte så

märkligt, men att frågan inte lett till
något resultat i positiv riktning för de
människor det gäller måste man anse
inte bara som märkligare utan också
som beklagligt.

Redan 1964 gjorde riksdagen en fram-
ställning om att pensionsförsäkrings-
kommittén skulle behandla frågan om
de s. k. övergångsänkorna för att kom-
ma till rätta med deras problem — det
har ju också nämnts här tidigare. I de-
batten i andra kammaren vid denna
frågas behandling under fjolåret — det
var den 5 mars 1969 — anförde enligt
protokollet en av ledamöterna i pen-
sionsförsäkringskommittén att kommit-
tén hade arbetat med frågan, att kommit-
tén den 14 mars, alltså 1969, skulle
ha ett nytt sammanträde och att riks-
försäkringsverket till detta sammanträ-
de hade lovat att pensionsförsäkrings-
kommittén skulle få ett fullständigt ma-
terial så att man sedan kunde lösa frå-
gan.

Frågan tycks dock ha stannat på dis-
kussionsstadiet; några synbara resultat
har vi ännu inte sett till. Jag förmodar
att många med mig efter det här åter-
givna uttalandet hyste den förhopp-
ningen att något ändå skulle hända till
1970 års riksdag. Så har dock inte blivit
fallet. Utskottet hänvisar ånyo till att
pensionsförsäkringskommittén har frå-
gan under behandling, och i enlighet
härmed yrkar utskottet ånyo avslag på i
ärendet framlagda motioner. Detta gör
man, trots att man i utskottsutlåtandet
nu liksom förra året skriver: "Mot upp-
delningen av änkor i två grupper, för
vilka olika regler för erhållande av pen-
sion skall gälla, har alltsedan reglernas
tillkomst år 1960 riktats kritik." Genom
detta utskottets påpekande och den av
riksdagen 1964 till pensionsförsäkrings-
kommittén gjorda framställningen om
en översyn av dessa regler borde man
ha kunnat förvänta sig att övergångs-
änkornas problem redan varit lösta.

Vid behandlingen av denna fråga un-
der fjolårets riksdag biföll andra kam-
maren den till utskottsutlåtandet foga-

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

de reservationen, som innebar att pensionsförsäkringskommittén skulle behandla frågan om övergångsänkorna med förtur. Jag hoppas att båda kamrarna vid dagens behandling kommer att fatta ett sådant beslut, att vi nu äntligen kan eliminera de orättvisor som gällande bestämmelser innebär för änkor vilkas make avlidit före den 1 juli 1960.

Utskottet har i sitt utlåtande angivit att pensionsförsäkringskommittén uppgivit att den har för avsikt att avlämna sitt slutbetänkande vid instundande årsskifte, alltså sex år efter det att den fått frågan till behandling. Huruvida denna uppgift kan tillmätas större värde än fjolårets kan ställas i tvivelsmål. Även om jag är klart medveten om att det här är fråga om en viss kostnadsökning, vilken angivits i utskottets utlåtande, och att även de allmänna pensionsbestämmelserna behöver ses över, så anser jag att finansieringsfrågan och översynen av pensionsbestämmelserna icke borde ha behövt ta en tidrymd av sex år.

Även om man kan anse att det är en relativt liten grupp människor som det här är fråga om, blir problemet inte mindre för berörda individer. De människor som råkat hamna på fel sida om gränsen den 30 juni 1960 är en grupp som har kommit i kläm. Därom tror jag vi alla är överens.

Då borde det enligt centerns mening vara rimligt att denna fråga inte får förhalas längre utan att vi kommer fram till en lösning utan längre dröjsmål. De kvinnor som på grund av nuvarande bestämmelser med all rätt känner sig orättvist behandlade har redan väntat alldeles för länge på en sådan lösning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr I.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Vi från moderata samlingspartiet har också fogat en reser-

vation till detta utlåtande. Denna fråga har, som de båda föregående talarna påpekade, redan flera gånger varit uppe till debatt. Det kan man också läsa om i reciten till utskottets utlåtande. Om man bara med ett par ord skulle vilja kommentera resultatet av de gångna årens behandling av frågan, skulle man kunna säga — som herr Axel Georg Pettersson nyss framhöll — att det egentligen är egendomligt att något beslut inte fattats; att frågan inte redan blivit löst. Riksdagen uttalade ju redan 1958 att inkomstprövningen borde avskaffas inom de två mest betydelsefulla områden, där den ännu fanns kvar, nämligen beträffande änkepensioneringen och invalidpensioneringen. Man avskaffade den också beträffande dem som blev änkor efter den 1 juli 1960.

Reformen ansågs böra genomföras så snart finansiella och andra förutsättningar skulle föreligga. För de här förbisedda grupperna tycks det ännu inte ha förelegat sådana finansiella förhållanden. Vissa justeringar av reglerna för inkomstprövningen har verkställts under årens lopp, men kvar står det faktum att en viss prövning av de här ifrågavarande änkornas inkomst- och förmögenhetsförhållanden alltjämt krävs.

I år har man vid utskottsbehandlingen haft tillgång till en promemoria från pensionsförsäkringskommittén, som har lämnat mycket klara uppgifter om vilka människor det här gäller. De båda föregående talarna har anknutit till den utredningen, jag skall inte gå in på den närmare. Jag vill bara påpeka det förhållandet att för varje år som går blir antalet av de här övergångsänkorna färre. År 1961 gällde det 54 000 fall, 1969 var det 26 600. Antalet har minskat med ungefär 3 500 varje år under den senaste tiden. Man kan alltså, om man vill resonera cyniskt, säga att problemet är spontant löst efter ett ganska begränsat antal år. Då finns det inga kvar som kan göra anspråk på

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

pensioner efter de här bestämmelserna. Struntar man i att reglera dessa förhållanden — som av de träffade uppfattas som en orättvisa och som strider mot vad som betraktades som en princip som riksdagen godkände år 1958 — löser sig frågan av sig själv.

Jag vill ytterligare understryka vad herr Österdahl sade om vilka människor det här gäller. De största grupperna är födda under de första åren av den period som det här gäller, alltså från 1904 till 1910—12. Herr Österdahl erinrade om att när dessa kvinnor gick ut i arbetslivet var förhållandena sådana, att äktenskapet betraktades som en försörjningsinrättning eller någon ting i den stilen, såsom herr Österdahl uttryckte det. Därför slutade de arbeta när de gifte sig. Det var faktiskt inte riktigt bara på det sättet. Särskilt under 1930-talet, efter den känning man hade haft av depressionen, var det på många håll så att de kvinnor som gifte sig fick sluta sin anställning. Det fanns t. o. m. också förslag på extra beskattning av sådana makar som båda arbetade, alltså motsatsen till ett förvärvs-avdrag.

Vår reservation innehåller ett yrkande att förslaget skall genomföras redan den 1 juli i år och den innehåller också den lagändring som krävs för detta. Ett bifall till vårt yrkande har i nuläget beräknats kosta 95 miljoner kronor om året, och vi har i en särskild motion, som remitterats till statsutskottet, yrkat på en höjning av det förslagsanslag som skall utgå till pensioner med motsvarande belopp.

95 miljoner kronor är ju en stor summa. Den utgör emellertid drygt 1,3 procent av det förslagsanslag som utgår till pensioner. I själva verket är summan inte större än att den ligger inom ramen för de felräkningar som gäller för ett anslag av den här typen, där den definitiva slutsumman ändå är beroende av så många svarberäknade faktorer att svängningar på mer än 1,3 procent i den ena eller andra rikt-

ningen är tänkbara och inte heller kan kritiseras i alltför hög grad. Det betyder att den här summan ur statsfinansiansiell synpunkt inte behöver ha någon avgörande betydelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation II i utskottsutlåtandet. Den innehåller förslag till den lagändring som krävs för att den av oss föreslagna reformen skall kunna träda i kraft den 1 juli, som jag tidigare nämnde. Det finns både principiella skäl och rättvisesympunkter som talar för att så skall ske. Vårt motiv till ett så djärvt förslag som en lagändring innebär är att hittills inte något förslag har lett till resultat. De har hamnat i utredningskvarnen och den mal som bekant ofta ganska långsamt. Herr Pettersson har nys understrukit dessa förhållanden och det är de som har motiverat vårt ställningstagande i denna fråga.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Egentligen skulle det vara tillräckligt att erinra om att detta ärende ligger hos pensionsförsäkringskommittén och följaktligen inte bör brytas ut ur sitt sammanhang förrän man där tagit ställning till förslaget. Det har sagts att pensionsförsäkringskommittén har haft det under en längre tid. Och de som yttrat sig tidigare här tycker att det inte skulle behöva ta så lång tid att ändra bestämmelserna i dessa fall. Det anser jag vara ett riktigt konstaterande, om det endast var den delen pensionsförsäkringskommittén skulle ta ställning till. Den har emellertid hand om pensionsärenden också av annat slag, där förmodligen även änkepensionerna spelar en ganska stor roll, när det gäller att göra man och kvinna jämställda också i pensionsystemet, vilket skulle medföra möjligheter för änklingar att tillerkännas pension efter hustruns död. Även i övrigt tror jag kommittén har att behandla frågor som tillhör just detta områ-

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

de, och det utgör väl anledningen till att det tagit längre tid att slutbehandla ärendet, som kommittén fick hand om år 1964, enligt vad som uppgivits här.

För egen del anser jag följaktligen inte att det finns någon större anledning att detaljbehandla frågan i dag. Pensionsförsäkringskommittén har uppgivit att den kommer med förslag under innevarande år. Om detta blir positivt, negativt eller avvikande från vad vi diskuterat vid tidigare tillfällen vet jag ingenting om, men jag tycker ändå att vi skall avvakta förslaget.

Vidare vill jag säga några ord i anledning av de siffror som har nämnts och som är redovisade i en promemoria som utarbetats inom pensionsförsäkringskommittén. Herr Österdahl sade redan i början av sitt införande att änkorna uppdelades i två grupper 1960. Ja, det fanns bara en grupp på den tiden, nämligen de som hade blivit änkor före den 1 juli 1960, och de uppgick till något mer än 100 000. Endast en fjärdedel av dessa uppbar pension eftersom reglerna vid den tidpunkten var mera restriktiva än vad som nu är fallet. De måste ha fyllt 55 år för att vara berättigade till änkepension eller ha barn under tio eller möjligen tolv år. Då kunde de uppbära en änkepension som emellertid även då var inkomstprövad. Den pensionen miste vederbörande när barnet uppnådde den fastställda åldersgränsen. Enligt det nu föreliggande statistiska materialet tillerkändes 54 000 kvinnor änkepension från den 1 juli 1960, visserligen inkomstprövad men den omfattade dock dubbelt så många som tidigare.

Frågan är nu hur inkomstprövningen verkar. Om det är riktigt, såsom uppgivits, att det finns ungefär 44 000 änkor kvar av dem som blivit änkor före den 1 juli 1960, är det ungefär 27 000 av dem som för närvarande uppbär pension. Det är alltså 16 000 eller 17 000 änkor som icke har tillerkänts pension, men detta beror på att de har inkomster av den storleksordningen att de efter

inkomstprövningen inte kan tillerkännas pension. Med det kommunala bostadstillägg som pensionsförsäkringskommittén räknar med betyder detta att de har över 20 000 kronor i inkomst. Hur många av dem som nu har pension som icke har mer än grundpension, alltså den rena änkepensionen och bostadstillägg, har jag ingen uppgift om.

Om man skulle bifalla motionärernas förslag på det sätt som de tänkt sig skulle det komma att kosta 95 miljoner kronor. Av detta belopp går ungefär 17 miljoner kronor till dem som redan har änkepension efter inkomstprövning. De får endast en mycket liten del av det beloppet. 78 miljoner kronor skulle gå till dem som har så stora inkomster, alltså över 20 000 kronor, att de icke för närvarande uppbär pension. Jag tycker uppriktigt sagt att om man har ont om pengar så är det inte det bästa sättet att använda dem på, men det får man bedöma när pensionsförsäkringskommittén kommer med sitt förslag.

Jag tror det hade varit bättre om man 1960 hade låtit inkomstprövningen bestå för samtliga som skulle ha änkepension intill den dag då vi hade ekonomiska resurser att slopa inkomstprövningen för samtliga.

Om en kvinna som har en anställning och relativt hygglig inkomst blir änka och får en änkepension på 5 400 kronor eller vad det är, medan någon annan änka, som har lägre inkomst, på grund av inkomstprövningen inte kan få någon pension, så förstår jag mycket väl att det kan uppfattas som en orättvisa i systemet. Jag tycker dock inte att någondera fallet är så ömmande att man behöver rusa i väg och göra någonting som kanske måste göras om sedermera.

Jag tror att vi har nytta av att avvakta pensionsförsäkringskommitténs betänkande, så att vi får tillfälle att bedöma hur läget är, inte bara för änkorna, som här är aktuella, utan även på de andra punkter där kommittén kan komma med förslag.

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt, som herr förste vice talmannen säger, att före införandet av de icke inkomstprövade änkepensionerna vid 1960 års riksdag fanns det bara en grupp. Jag nämnde också i mitt första anförande att det är just den gränsen som delat upp änkor i två grupper, en bestående av dem som blev änkor före den 1 juli 1960 och en som utgörs av dem som blivit änkor efter detta datum.

Herr förste vice talmannen sade också att det finns 27 000 änkor som inte har änkepension därför att den i deras fall är inkomstprövad. Jag vet inte om jag missuppfattade siffran, men såvitt jag kan förstå av det material som föreligger är det bara 16 750 som inte har änkepension. Och när herr förste vice talmannen utgår ifrån att alla dessa har 20 000 kronor i inkomst, så är det ju under den förutsättningen att de har 2 000 kronor i kommunalt bostadstillägg. Nu vet vi alla att i många kommuner är bostadstilläggen lägre än 2 000 kronor — i många kommuner till och med avsevärt lägre.

Herr Strand nämnde vidare att han tyckte att det hade varit bättre, om man inte tagit bort inkomstprövningen 1960. De som var med i riksdagen vid den tiden får väl ta den vändan nu efteråt. Såvitt jag kan se, är det väl inte möjligt och heller inte moraliskt riktigt att — vad som än kommer att stå i pensionsförsäkringskommitténs betänkande — ta bort de icke inkomstprövade änkepensionerna för dem som har blivit änkor efter den 1 juli 1960. Man kan väl inte ta bort en pension som man en gång har beviljat, och den grupp som blivit änkor tidigare kommer då fortfarande att befinna sig i ett sämre läge, om man inte tillerkänner dem en icke inkomstprövad änkepension.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Det har sagts från ett par håll att det är konstigt att frågan om dessa s. k. övergångsänkor inte blivit löst, eftersom den har varit inte bara en följetong utan något som förföljt oss i andra lagutskottet under åtskilliga år. Jag tycker att det egentligen inte är så förfärligt konstigt, därför att dessa änkor liksom åtskilliga andra grupper av änkor är offer för ett alldeles felaktigt pensionssystem, som vi hoppas skall kunna ändras.

Jag tror inte att vi i längden kan acceptera ett pensioneringssystem, där pensionen inte är knuten till den egna arbetsinsatsen. För gifta — och även fränskilda — kvinnor, som inte har förvärvsinkomst är pensionen knuten till mannen, och det systemet leder med nödvändighet till orättvisor vad beträffar änkor liksom beträffande änklingsarna, som nu inte uppbär någon pension motsvarande änkepensionen.

Jag har hela tiden motiverat min bristande vilja att ge dessa s. k. övergångsänkor en pension utan inkomstprövning med att det hos pensionsförsäkringsutredningen ligger en begäran — om inte ett par stycken — från riksdagen att här skall utredas om vi inte kan få ett pensionssystem, som är mera rättvist mot alla parter. Har man en gång begärt detta, tycker jag att det är väldigt inkonsekvent av utskottet att begära en pålappning av ett system, som vi tycker är i princip fel. Därför har jag under ett par år sällat mig till dem som anser att vi skall vänta tills utredningen är färdig med ett förslag. Jag hoppas verkligen att det förslaget inte kommer att sträcka sig bara till att ge änklingsarna pension för att skapa jämlikhet mellan änkor och änklingsarna utan också — och det är väl även de motionärers avsikt som har fört upp

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

denna fråga till riksdagsbeslut — till att vi skall få ett mycket mera genomgripande pensionssystem, som ger rättvisa åt olika parter. Får vi ett sådant system knutet till den egna arbetsinsatsen, slipper vi dessa ideliga diskussioner om hur en grupp av änkor är favoriserade, medan andra grupper ställs i en mycket svårare situation. De frånskilda kvinnorna får i vissa fall ingen pension alls.

Det är dessa orättvisor över huvudet taget i systemet som jag för min del har vänt mig emot, trots att jag begriper — det gör vi nog allesammans, vare sig vi röstar för reservationen eller utskottet — att det i de individuella fallen skapats stor bitterhet. En änka kan liksom inte förstå, varför hon inte får någon änkepension, medan den änka vars man har avlidit efter 1960 och som kanske själv har förvärvsinkomst eller lyfter en ordentlig egenpension också får änkepension. Det är klart att detta är en stor fråga för vederbörande och måste utlösa en stor bitterhet. Jag hoppas därför — det är verkligen en varm förhoppning — att utredningen snart är färdig och lägger fram ett förslag om ett tidsenligt pensioneringssystem som gäller för alla, både män och kvinnor, och inte gör någon skillnad.

Av den anledningen, herr talman, kommer jag att rösta för utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde siffran 27 000, och det är möjligt att herr Österdahl fattade detta såsom en uppgift på antalet änkor som inte har pension. Jag nämnde dock siffran 44 000 såsom den totala siffran, och därav har 27 000 pension medan 17 000 står utan pension. Det är möjligt att jag kastade om uppgifterna i mitt tidigare anförande, men detta är i varje fall de riktiga siffrorna. De är visserligen inte så exakta som den herr Österdahl anförde, näm-

ligen 16 750, men detta beror på att det inte finns så exakta uppgifter på dem som inte har anmält sig för pension. Man har mera fått göra ett antagande.

Sedan säger herr Österdahl att kravet på över 20 000 kronor i inkomst förutsätter att vederbörande har 2 000 kronor i bostadstillägg. Nej, jag var litet försiktig där. Har de 2 000 kronor i bostadstillägg, kan de nämligen ha 22 740 kronor i inkomst, innan allt har gått förlorat genom inkomstprövningen. De kan antagligen ha 20 000 kronor i inkomst, även om bostadstillägget i kommunen skulle utgå med endast 1 000 kronor. Jag tror i alla fall att de ligger på gränsen till 20 000 kronor i inkomst, innan hela pensionen plus det kommunala bostadstillägget har gått förlorat.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men sedan fru Hamrin-Thorell i egenskap av utskottets vice ordförande tagit till orda och givit sin syn på saken kan jag inte låta bli.

När fru Hamrin-Thorell använder motiveringen, att hon hoppas att man skall få ett tidsenligt system för pensionsfrågans lösning, för att säga nej när det gäller att få till stånd en lösning av övergångsänkornas problem kan jag inte vara med längre. Jag hade tänkt rösta med utskottsmajoriteten. Sedan jag lyssnat till fru Hamrin-Thorell är jag medveten om att vi aldrig får någon lösning på övergångsänkornas problem om vi skall vänta på den lösning och de intentioner som fru Hamrin-Thorell tydligt är ute efter.

Herr talman! Jag ber att få ansluta mig till reservation I.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Herr Eric Carlsson har aldrig varit med om någonting när det

Om avskaffande av inkomstprövningen beträffande änkepension i vissa fall

gällt ett modernare pensionssystem, så det förvånar mig inte alls att han inte vill vara det i dag heller. Däremot förvånar det mig att enbart det faktum att jag förordade ett pensionssystem som skulle vara rättvist för alla änkor — vare sig deras män är avlidna före eller efter 1960 — föranleder honom att rösta med reservationen i stället för utskottsmajoriteten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Österdahl*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr Jonsson i Mora vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom och fröken Wetterström vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Österdahl* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Österdahls* yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 2 antager det förslag, som innefattas i den av herr *Österdahl* och herr *Jonsson* i Mora vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innehålls i den av herr *Kaijser* och fröken *Wetterström* vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 22.

Därjämte hade 70 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Österdahl* och herr *Jonsson* i Mora vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tillägspensioneringen
 uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tillägspensioneringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tillägspensioneringen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två till lagutskott hänvisade likalydande motioner, I: 31, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, samt II: 36, av herr *Jonasson m. fl.*

I motionerna hade behandlats dels frågan om sambandet mellan avgifter och pensionsgrundande inkomst i vissa fall i ATP-systemet, dels frågan om reformering av femtonårs- och trettioårsreglerna. I detta utlåtande behandlades endast sistnämnda fråga. Motionärerna hade yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt prövning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler inom tillägspensioneringen, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltids- och korttidsanställda samt låginkomsttagare avlägsnades i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 31 och II: 36, såvitt anginge femtonårsregeln och trettioårsregeln, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Andreasson* (cp) och herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 31 och II: 36, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i enlighet med vad reservanternas anförts.

Herr *CARLSSON, ERIC*, (cp):

Herr talman! Vi har en rad ärenden där det ställs krav på förbättringar inom socialbalkens ram. Nyss har vi diskuterat frågan om övergångsänkornas pensioner. Detta andra lagutskottets utlåtande nr 3, grundat på motionsparet I: 31 och II: 36, berör tvenne frågor, dels femton- och trettioårsreglerna, dels förhållandet mellan avgifter och förmåner i vissa fall. Det sägs i motionerna att avgiften, som skall inbetalas för hela den aktiva arbetstiden kan komma att innebära att en arbetstagare av sin inkomst får betala avgifter till ATP under både 45 och 50 år men inte får räkna pensionspoäng för längre tid än 30 år. Vi menar att detta särskilt missgynnar låginkomsttagarna, alltså de grupper som kommer tidigt ut i förvärvsarbete. Vidare har vi 15-årsregeln, som innebär att dessa grupper med en mycket flack inkomstkurva, inte får en pension som ligger i paritet med de avgifter man betalat, om vi jämför med grupper som har brant stigande inkomstkurvor. Det senare gäller grupper som är inne i "karriären" och därför ofta under de 15 sista åren har brant stigande inkomster.

Vi kommer alltså fram till att det inte finns något samband mellan avgifter och förmåner. Det blir sämst för de grupper som har de många arbetsåren som jag redovisat här.

De avgifter som inbetalas utgör en del av lönen, som avsätts till pension. Menar man allvar med talet om strävan till jämlikhet, måste man säga att det

Om de s. k. trettioårs- och femtonårsreglerna i tilläggspensioneringen

är dålig avvägning i det här sammanhanget.

Denna fråga har varit föremål för behandling under en rad av år här i riksdagen. Motiveringarna på ömse håll har väl inte ändrats så mycket. Utskottet har i år liksom tidigare hänvisat till att det system som tillämpats har sin förebild i den statliga pensioneringen.

Till detta vill jag bara säga, att det finns andra områden, där vi har hävdatt jämförelsen med den statliga pensioneringen, nämligen i fråga om pensionsåldern. Där har man emellertid inte haft samma intresse av en sådan jämförelse. Skall man följa förebilden den statliga pensioneringen, bör man göra det fullt ut. Det har man inte gjort, och därför är det inte relevant att nu dra den jämförelsen.

När man talar om jämlikhet torde man finna att detta område verkligen måste tas upp till en allvarlig prövning vad gäller 15- och 30-årsreglerna. Vi menar att från den utgångspunkten finns starka skäl för bifall till den reservation som herrar Andreasson och Gustavsson har fogat till utlåtandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Även denna fråga tillhör dem som har viss perenn karaktär. Den trycks ned ena året och väcks upp året därpå i ungefär samma skepnad.

Jag har tidigare sagt att jag inte kan finna annat än att motionärerna helt missförstått innebörden i dessa regler.

Det är inte så värst länge sedan — det var väl under föregående riksdag — som kammaren beslutade godkänna ett utlåtande från andra lagutskottet där en särskild utredning begärdes om ytterligare förstärkning av värdesäkring i pensionssystemet. Där påpekades bl. a. att genomsnittsberäkningen efter 15-årsregeln inte gav tillfredsstäl-

lande resultat när penningvärdeförsämringen eller prisförändringarna var så starka som för närvarande. Systemet är beräknat att ge 60 procent av den pensionsgrundande inkomsten. Men när inkomsterna fördubblas på 15 år kan ju genomsnittet inte bli 60 procent; det ligger närmare 50, kanske t. o. m. under 50. Därför har riksdagen beslutat att man skall titta litet närmare på den frågan.

Då skulle det se underligt ut om man slopade hela systemet — både 30-årsregeln och 15-årsregeln.

Det finns också de som tror att det skulle bli bättre om man fick räkna redan från början när man inträdde i förvärvslivet på vad som betalats in fram till den dag man pensioneras. Så är det inte. Då måste man räkna med de belopp som inbetalts, men systemet bygger på intjänade pensionspoäng. Även om man intjänat pensionspoäng då penningvärdet var bättre får den pensionspoängen samma värde som de andra poängen den dag pensionen skall beräknas.

Herr talman! Jag kan inte förstå annat än att motionärerna skulle ha nytta av att vända sig till försäkringstekniskt kunnigt folk som kan titta på deras önskemål i detta avseende. Är man då ärlig och uppriktig i sina besked till motionärerna måste det gå ut på att detta är felaktigt. Man skall inte bifalla ett sådant yrkande.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava utprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 17.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två till lagutskott hänvisade motioner, I: 858, av herr *Kristiansson, Axel*, och fröken *Pehrsson*, samt II: 993, av herr *Andersson* i Knäred *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt provning och förslag rörande

de ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 858 och II: 993 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Österdahl* (fp), *Andreasson* (cp), *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jonsson* i Mora (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 858 och II: 993 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter;

II. av herr *Kajser* (m) och fröken *Wetterström* (m), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Med hänsyn till att reservanterna från vårt håll inte är närvarande vill jag säga ett par ord i denna fråga.

Motionerna I: 858 och II: 993 gäller socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare och de särskilda önskemål om valfrihet som denna kategori har inom den allmänna försäkringen. Det finns vissa möjligheter till valfrihet i dag. Jag skall inte beröra dem utan nöjer mig med att hänvisa till motionerna på den punkten.

För många företagare och fria yrkesutövare finns det ett behov av en distinktion mellan riskskydd och åldersskydd. Dessa människor vill stabilisera sitt eget företag genom att spara och därigenom bättra på sin ekonomi. Med hänsyn till att amorteringar på skulder

Om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

många gånger är ganska höga har de svårt att få inkomsterna att räcka till dels amorteringar och investeringar, dels avgifterna till ATP, dels också de höga skatterna. Man tvingas här att välja. Vilka möjligheter har man då i detta sammanhang? Man behöver ett riskskydd för sig och sin familj, men åldersskyddet, har det sagts, har inte samma dignitet, på grund av att man har sparat inom företaget. Det är frågan utgångspunkten som det år efter år har framlagts förslag om en ökad valfrihet inom detta system. Det är nu valfrihet i fråga om karensdagar och det finns vissa andra valmöjligheter.

De flesta administrativa problem brukar kunna lösas i detta land. Nog är det väl då märkligt att man inte kan finna en form för ett försäkringsskydd som är lämpligt för dessa företagare. Nu säger man att det inte finns utrymme och möjligheter för detta genom tilläggs pensioneringens konstruktion. Det skall väl ändå inte vara så att individen anpassas till systemet, utan systemet skall anpassas till individen och dennes behov. Det här gäller ett antal människor, vilka önskar ett visst försäkringsskydd. Men även om det är ett relativt litet antal är det tillräckligt många för att frågan bör ägnas uppmärksamhet inom ATP-systemet.

Tilläggs pensionsförsäkringen har nu varit i funktion i tio år. Det borde då vara möjligt att komma till rätta med de skönhetsfläckar som finns och att plocka bort åtminstone en blomma ur den perennrabatt som herr vice talmannen Strand nyss talade om. Utskottets ordförande har rätt när han säger att vi har återkommit med denna fråga år efter år. Jag tror att den återkommer även i fortsättningen tills den får en lösning. Jag ber att få yrka bifall till reservation I i andra lagutskottets utlåtande nr 4.

Herr förste vice talmannen **STRAND**
(s):

Herr talman! Jag tycker att herr Eric

Carlsson har litet för stora anspråk när han menar att systemet skall anpassas till individen och inte tvärt om. Ett obligatoriskt system kan inte anpassas till individen, det måste anpassas efter en annan bedömning. Det är detta som lägger hinder i vägen för tillmötesgående av ett önskemål av det slag som herr Eric Carlsson gör sig till tolk för.

Systemet är nämligen konstruerat så att det skall utgöra ett skydd vid sjukdom; om sjukdomen leder till total arbetsoförmåga för en avsevärd tid skall pensionssystemet träda till. Det skall inte finnas något glapprum där. En egen företagare som inte anser sig ha råd att betala avgift till båda systemen är ändå alltid obligatoriskt sjukförsäkrad för grundsjukpenning. Om karenstiden är kortare eller längre spelar då mindre roll. Bli han allvarligt sjuk och är försäkrad för tilläggs sjukpenning är det naturligt att han vill anlita sjukförsäkringen så länge som det över huvud taget är möjligt. När det blir fråga om pension har han endast folkpensionen att falla tillbaka på. Systemet är konstruerat på det sättet när de båda försäkringarna är beroende av varandra och det går inte att bryta sönder.

Systemet inrymmer en möjlighet för den enskilde företagaren att lämna båda försäkringarna. Då bibehåller han 6 kronor i grundsjukpenning samt folkpensionsförmåner. Är han i svårigheter och förmenar att han måste lägga ned så mycket han kan i sitt företag för att göra det bättre och konkurrenskraftigare, måste han räkna med att om han blir sjuk får han lita till grundsjukpenningen, som han har rätt till även om han frånträder ATP och tilläggs pensioneringen. När han blir gammal har han folkpensionen att lita till. Det går nämligen inte att inom systemet tillgodose den valfrihet som de företagare, vars talan herr Eric Carlsson för, har uttryckt önskemål om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd, m. m.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Jag har antecknat en blank reservation till detta utskottsutlåtande. Det betyder att jag också anser det vara en viss brist i systemet att försäkringsskydd inte kunnat ordnas på det sätt som föreslås i motionerna. Jag inser emellertid att det enligt nuvarande system, med dess samordning av sjukförsäkring och pensionsförsäkring, inte finns någon möjlighet att ordna detta. Därför har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! För att inte pröva herr talmannens tålmod alltför mycket skall jag fatta mig ytterst kort.

Svårigheterna med systemet påpekades redan 1962. Men det finns en skrivning i utskottets utlåtande från 1962, då riksdagen antog den allmänna försäkringen, som tyder på att man var medveten om de särskilda förhållanden som var rådande. Utskottet sade den gången att systemet eventuellt kunde bli svårhanterligt, om man skulle ta hänsyn till de önskemål som fanns redan då och som nu föreligger från motionärernas sida. Vi vet ingenting om detta, ty frågan har inte blivit utredd. Låt oss få en ordentlig genomlysning av problematiken, så att vi kan se vilka möjligheter som finns.

Jag vill till slut bara säga att jag tror att med god vilja skulle det finnas möjligheter att här ta hänsyn också till den enskilda människan. Därmed skulle vi få en lösning på denna fråga, som skulle gagna företagarna och näringslivet i detta land.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid

utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde vote-ring, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu vote-ring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd, m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I:

Om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd, m. m.

869, av fru *Olsson, Elvy*, samt II: 1026, av fru *Nilsson, Anna-Lisa*, och herr *Gustavsson* i Alvesta.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om

1) utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionerna anförts,

2) utredning angående en höjning av grundsjukpenningen och tilläggssjukpenningen, varvid frågan om en höjning av den statliga bidragsandelen borde prövas.

Av motionsmotiveringen framginge, att yrkandet under 2 beträffande tilläggssjukpenning och statlig bidragsandel avsåge bestämmelserna för den frivilliga sjukförsäkringen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 869 och II: 1026 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fröken *Pehrsson* (cp) och fru *Nilsson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 869 och II: 1026 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i enlighet med vad reservanterna anförts samt utredning om en höjning av grundsjukpenningen, varvid frågan om en höjning av den statliga bidragsandelen borde prövas.

Herr **CARLSSON, ERIC**, (cp):

Herr talman! Jag ber att kort och gott få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Den här frågan avser om den frivilliga tilläggsförsäkringen

för kvinnor som inte har förvärvsarbete skall gälla även vid barnsbörd. Som bekant får en hemarbetande kvinna grundsjukpenning på 6 kronor och kan frivilligt tilläggsförsäkra sig upp till sammanlagt 15 kronor per dag. Frågan är om den frivilliga tilläggsförsäkringen skall gälla även vid barnsbörd. Det är vad motionärerna har begärt. Eftersom det i så fall blir höga premier, föreslås att staten skall öka sin andel i kostnaderna från 20 till 50 procent.

Frågan har varit uppe förut och undersökts av socialförsäkringsutredningen år 1954, men man avvisade då tanken. Riksdagen motiverade sitt beslut om avslag med att det skulle bli för stora avgiftshöjningar och att den frivilliga försäkringen kanske skulle hämmas av en sådan här ordning. Man menade att en kvinna i fertil ålder gick in i försäkringen men utträdde ur den när hon kommit över denna ålder. Det ansågs inte heller lämpligt att finansiera frivillig försäkring med alltför mycket statsmedel. Sedan har frågan återkommit ideligen och riksdagen har intagit samma ståndpunkt.

I sammanhanget skulle jag också vilja påpeka att den propaganda som gjordes för att denna grupp kvinnor skulle ta en frivillig försäkring verkligen ledde till resultat, och det är mycket tillfredsställande. Då ökades antalet kvinnor som tog denna frivilliga försäkring vid sjukdom. Sedan upphörde propagandan och det har också visat sig att ökningen avtagit, vilket jag tycker är beklagligt. Jag skulle vilja förorda en ny propagandakampanj för dessa kvinnors anslutning till den frivilliga försäkringen.

Vidare föreslås i motionen och i reservationen att grundsjukpenningen skall höjas från 6 kronor, och man begär en utredning i denna fråga. Det är alldeles självklart att med 6 kronor om dagen kommer man inte långt, om man som husmor ligger sjuk. Men i statsverkspropositionen står angivet att en höjning av den frivilliga tilläggssjukpenningen kommer att behandlas i sam-

Ang. reglerna för tillägssjukpenning vid havandeskap

band med det nya beskattningssystem som vi så småningom skall få. Det finns alltså ingen anledning för riksdagen att just nu ta ställning till denna fråga och utskottet vill därför avböja detta förslag om utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåntandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. reglerna för tillägssjukpenning vid havandeskap

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner angående reglerna för tillägssjukpenning vid havandeskap.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två till lagutskott hänvisade, likalydande motioner, I: 870, av fru *Olsson, Elvy*, samt II: 1034, av herr *Romanus m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle besluta om i motionerna angiven ändring av 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring, vilket förslag gällde, att kvinna medgäves rätt till obegränsat avbrott i havandeskapsledighet utan att rätten till tillägssjukpenning skulle gå förlorad för återstående ledighetstid.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 870 och II: 1034 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Österdahl* (fp) och *Blomquist* (m), fröken *Wetterström* (m) samt herr *Romanus* (fp),

vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 870 och II: 1034 för sin del måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i 3 kap. 13 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Denna fråga gäller alltså rättigheten för en förvärvsarbetande kvinna som uppbär tillägssjukpenning i anledning av barnsbörd att arbeta under mer än 30 dagar.

Det är inte så länge sedan det var absolut förbjudet för denna grupp av kvinnor att utföra något som helst förvärvsarbete eller ens bevista sammanträden eller arbeta med förtroendeuppdrag under de 180 dagar, som hon uppbär tillägssjukpenning. Gjorde man detta under en eller två dagar blev man fräntagen tillägssjukpenningen under resten av tiden. Förra året ändrade riksdagen detta till att en kvinna skulle ha rätt att utföra förvärvsarbete upp till 30 dagar. Det var ju alltid ett framsteg, men vi motionärer och reservanter tycker att man tog ett för kort tuffjä.

Det förefaller mig som om detta vore att utöva ett fullständigt onödigt förmynderskap över kvinnorna. Förbudet att utföra förvärvsarbete under den tid då tillägssjukpenning uppbäres har tillkommit för att modern dels skall ta igen sig efter graviditetstiden och förlossningen, dels få möjligheter att vara hemma och sköta barnet.

Jag tycker att detta är alldeles riktiga synpunkter. Men jag ifrågasätter om man inte kan anförtro kvinnorna själva att avgöra när och hur länge de orkar arbeta efter en förlossning, och om de inte känner tillräckligt ansvar för att barnet sköts ordentligt och inte behöver lida genom att modern återvänder till förvärvsarbetet vid den tid och i den utsträckning hon själv väljer.

Ang. reglerna för tilläggsjukpenning vid havandeskap

Nog är det väl rätt egendomligt att vi har en opinion inom samtliga politiska partier och även ute i landet som önskar att betydligt större hänsyn än nu är fallet skall tas till kvinnans egen vilja när det gäller att avgöra om hon skall föda sitt barn eller inte, men man vill inte anförtro henne och tror inte att hon är kapabel att bedöma, om barnet skötes väl och om hon själv kan gå ut i förvärsarbete under den tid hon uppbär tilläggsjukpenning. Det ena är ju en ytterst allvarlig fråga; det andra är något som man utan vidare bör kunna anförtro kvinnorna själva att avgöra.

Det anses inte behöva lagstiftas om att de skall vara tvungna att stanna hemma en viss tid. Någon plikt att vara hemma finns inte. Det gör att många kvinnor med en någorlunda god inkomst numera väljer att återvända till sitt förvärsarbete, och det må man väl ge dem rätten att göra i den utsträckning de själva finner lämpligt. Något tvång att vara hemma kan man aldrig införa och något förbud att arbeta inte heller.

Det finns ingen anledning att begränsa tiden till 30 dagar utan man kan anförtro kvinnorna själva att avgöra när de anser det lämpligt att återvända till förvärsarbetet vare sig de vill arbeta hela tiden eller de vill begränsa det till en viss del av tiden.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Som fru Hamrin-Thorell sade, behandlade 1969 års riksdag frågan om en uppmjukning av den tidigare mycket restriktiva lagstiftningen beträffande rätt till förvärsarbete under tid tilläggsjukpenning inom moderskapsförsäkring uppbärs. Rätten till sådan ersättning tillkommer mödrar under 180 dagar förutsatt att de är försäkrade för tilläggsjukpenning inom sjukförsäkringen, och ersättningen kan uppbäras redan 60 dagar före den vän-

tade nedkomsten. Lagstiftningen bygger helt på skyddssynpunkter för moder och barn.

En återgång till förvärsarbete om så bara för en enda dag — detta illustrerade också fru Hamrin-Thorell — innebar att rätten till tilläggsjukpenning förverkades. Detta vållade stor irritation och var föremål för riksdagsmotioner, och så småningom ledde det fram till att riksdagen tog ett initiativ. Frågan överlämnades till familjepolitiska kommittén för utredning och förslag. Motivet för detta ställningstagande var bl. a. att kvinnor som någon enstaka dag ryckte in på sitt ordinarie arbete och fullgjorde viktiga för att inte säga livsviktiga uppgifter fick tilläggsjukpenningen indragen.

Utan att göra avsteg från principen att lagstiftningen härvidlag tar hänsyn till skydds- och vårdssynpunkterna till gagn för moder och barn föreslog socialministern, just med understrykande av den principen, i fjol en uppmjukning som innebär att modern under de 180 dagarnas ersättningstid numera får fullgöra arbete under högst 30 dagar utan att rätten till ersättning förverkas. Reformen har nu varit i kraft snart nio månader.

Motionerna, som under utskottsbehandlingen lett fram till en reservation, vill gå längre och helt bortse från att lagstiftningen skall behålla sin nuvarande karaktär. Motionärerna vill att den i stället skall utgöra en ram inom vilken man oavsett vård- och skyddssynpunkterna kan uppbära försäkringsersättning under högst 180 dagar. Utskottsmajoriteten har precis som i fjol inte velat gå den vägen utan avstyrkt motionerna. Det förefaller synnerligen välmotiverat, inte minst utifrån den synpunkten att familjepolitiska kommittén i sina fortsatta överväganden om ett eventuellt vårdnadsbidrag ånyo kan komma att ta upp den här frågan och presentera en lösning som går väl in i den helhet socialförsäkringen utgör.

Ang. reglerna för tillägssjukpenning vid havandeskap

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 6.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Man kan naturligtvis ha olika synpunkter på frågans lösning. Herr Larssons slutord om att vi bör invänta den utredning som också kan komma att ta upp frågan om vårdnadsbidrag tycker jag är acceptabla, fastän jag tror att frågan om vårdbidraget har föga att göra med möjligheten för kvinnan att själv avgöra om hon vill arbeta under de första 180 dagarna efter förlossningen.

Emellertid skulle jag vilja fästa kammararens uppmärksamhet på att när vi föregående år behandlade den här frågan i utskottet så remitterades förslaget till olika instanser. Det visade sig då att två av arbetsmarknadens organisationer förordade det längre gående alternativet, d. v. s. att man helt skulle slopa bestämmelsen om att avbrott i ledigheten skulle utesluta rätt till fortsatt tillägssjukpenning. Det märkliga var att det var LO och SACO. LO lär ha ganska goda förbindelser med den största gruppen av förvärvsarbetande kvinnor i det här landet och torde veta vad dessa vill. Dessutom vill jag framhålla att fru Sigurdsen är motionär i ärendet. Hon torde vara sakkunnig i fråga om vad stora kretsar av kvinnor anser på denna punkt.

Kvinnornas inställning tror jag är förestavad inte minst av psykologiska skäl. De känner olust över att staten inte vill anförtro dem att själva bedöma skyddssynpunkterna och själva avgöra hur länge de behöver vara borta från förvärvsarbete.

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Med anledning av det senaste inlägget vill jag bara påpeka att det finns ett mycket starkt samband mellan utredningsuppdraget om ett

vårdnadsbidrag och frågan om moderskapsspenningen. Vårdnadsbidraget är ju tänkt att utgå under barnets första levnadsår — under hur lång tid har däremot inte sagts. Det är under barnets första 180 dagar — ibland begränsat till 120 — som moderskapsspenningen nu utgår. Kopplingen är fullt klar och kommer nödvändigtvis att bli föremål för behandling av familjepolitiska kommittén, som ju enligt riksdagsberättelsen har för avsikt att avge sitt slutbetänkande under nästa år. Jag kan också säga till fru Ruth Hamrin-Thorell att arbetet i kommittén har den inriktningen att man skall bli färdig under nästa år.

I övrigt vill jag påpeka att den olust som påstås föreligga och den irritation som det möjligen kan vara fråga om den upplevde man tidigare, inte minst på försäkringskasseshåll, med den regel som då fanns, nämligen den absoluta regel som inte medgav något förvärvsarbete alls. Under de åtta—nio månader som reformen har varit i kraft har inte den olust som fru Hamrin-Thorell talar om märkts, i varje fall inte på det hållet. Reformen har varit ett framsteg och fyller säkert de krav som riksdagen uppställde när initiativet togs en gång i tiden.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Kvinnor är så otroligt beskedliga att de blir tacksamma över varje litet framsteg. Det är väl detta som gör att försäkringskassan inte har fått höra något från dem. De kunde väl inte drömma om möjligheten att själva få ta hela ansvaret.

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Påståendet att kvinnorna är beskedliga får väl stå för fru Hamrin-Thorells egen räkning. Jag har bara talat om den erfarenhet som vi i försäkringskassorna har fått av den reform som riksdagen beslöt i fjol. Den

erfarenheten är positiv. Det kanske helt enkelt beror på att kvinnorna — beskedliga eller inte — är belåtna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om ett handlingsprogram för näringspolitiken.

I de likalydande motionerna I: 379, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 425, av herr *Hedlund m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp för utarbetande av ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik i vår s. k. blandekonomi i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 379 och II: 425.

Reservation hade anförts av herrar *Mattsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Åsling* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 379 och II: 425 hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad reservanterna anført.

Vid utlåtandet funnos därjämte följande särskilda yttranden

1) av herrar *Åkerlund* (m), *Brundin* (m) och *Regnéll* (m); samt

2) av herrar *Annerås* (fp) och *Löfgren* (fp).

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! I föreliggande likalydande centermotioner krävs ett handlingsprogram för näringspolitiken. Vi anser oss i vårt land ha en s. k. blandekonomi, vilket innebär att vi i huvudsak har ett privat och ett kooperativt näringsliv. Visst blåser då och då sociali-

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

seringsvindar, som kan vara mer eller mindre kraftiga, men jag är ändå ganska övertygad om att en klar majoritet av det svenska folket har uppfattningen att det blandedkonomiska näringslivet — om man nu vill kalla det så — bör bestå även i framtiden, därför att det är det system som ger oss de bästa framstegsmöjligheterna till gagn för alla grupper.

Det ligger naturligtvis i allas intresse att vi har ett effektivt näringsliv. Våra möjligheter till god levnadsstandard och trivsel är beroende på detta. Det finns duktigt folk i det svenska näringslivet — det gäller både företagare och arbetare. Vi har icke anledning till högljudna klagorop, men man måste ändå allvarligt fråga sig om vi på bästa sätt tagit till vara de framstegs- och tillväxtmöjligheter som vår blandedkonomi inrymmer. Det finns varnande tecken i utvecklingen. Vårt land har under senare delen av 1960-talet inte kunnat följa det genomsnitt som gäller nationalproduktens utveckling för de europeiska OECD-länderna. Det är vidare uppenbart att regeringspolitiken inte kunnat stimulera industriinvesteringarna i tillräcklig utsträckning, och det är allvarligt med tanke på våra framtida konkurrensmöjligheter.

Näringspolitiken måste naturligtvis härvidlag tillmätas en avgörande betydelse. Denna fråga har tagits upp i de motioner som nu behandlas. Näringspolitikens uppgift bör självfallet vara att medverka till ett så effektivt näringsliv som möjligt — till förmån för alla. Näringspolitiken bör vara förutsättningskapande. Vår s. k. blandedkonomi bygger på vilja till initiativ, verksamhet och ansvar men samtidigt också på samverkan. En aktiv näringspolitik måste rimligtvis vara inriktad på att främja dessa drivkrafter. Det är positivt att man under senare år har haft en mer intensiv debatt om näringspolitiken, men det konstateras i motionerna att det knappast funnits någon konkretiserad aktiv näringspolitik för det närings-

liv som vi har i blandedkonomin. Slutatsen härav blir naturligtvis att vi inte på bästa och effektivaste sätt kunnat ta till vara de möjligheter som vårt näringsliv har. Det är svårt att bestrida denna bedömning.

I motionerna begärs att ett näringspolitiskt handlingsprogram skall upprättas från statsmakternas sida. Motionärerna pekar på att så skett för vissa områden, såsom lokaliseringpolitiken, arbetsmarknadspolitiken, jordbrukspolitiken och bostadspolitiken. Det är, säger motionärerna, kanske svårare att åstadkomma ett handlingsprogram för detta område, men det är också mer angeläget att här få ett enhetligt grepp från samhällets sida. En aktiv näringspolitik i vår s. k. blandedkonomi måste innefatta åtgärder på olika områden av det näringspolitiska fältet. Det gäller att sammanväga detaljerna till ett enhetligt handlingsprogram. Motionärerna anger i 22 punkter vissa grunder, som de betraktar som material för ett sådant handlingsprogram. Det gäller t. ex. samhällets service, kreditförsörjningen, skatternas utformning, räntepolitiken, konsumentpolitiken, utbildning, forskning och utvecklingsarbete, arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik samt miljöpolitik. Inte minst är det, såsom det understryks i motionerna, anledning att uppmärksamma att de framstegsmöjligheter som finns i de mindre företagen icke blivit tillfredsställande tillvaratagna.

Bankoutskottets majoritet har avstyrkt motionsförslaget om ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det är icke ett ovanligt öde för en motion, men argumenteringen från utskottet är denna gång, tycker jag, verkligen förbryllande och långt ifrån övertygande. Motionsförslaget är orealistiskt, säger man. Det skulle finnas två skäl för detta, såvitt jag kunnat tolka utlåtandet rätt. Det ena skulle vara att näringspolitiken är ett så vidsträckt område att man inte kan göra ett helt handlingsprogram för det. På mindre och begränsade problem-

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

områden skulle det gå bra, men inte på ett stort område. Det skulle helt enkelt vara en omöjlighet att åstadkomma ett program med en helhetssyn för näringslivet.

Den argumenteringen håller inte långt. Visst kan det vara en svårare uppgift att upprätta ett program för ett så stort område som näringspolitiken än för t. ex. arbetsmarknadspolitiken, som från vissa utgångspunkter kan ses som en del av näringspolitiken. Men det är, som motionärerna framhåller, en desto angelägnare uppgift, och den är naturligtvis icke orealistisk. Kan man skriva program för delområden, vilket utskottsmajoriteten sålunda medger, bör man givetvis kunna föra ihop delarna till en helhet. Man bör göra det, eftersom helhetssynen är viktigast. Skulle det vara riktigt att program med helhetssyn icke gärna kan åstadkommas av statsmakterna, måste detsamma gälla även för andra mer eller mindre hågade programskrivare, t. ex. regeringen och politiska partierna. Med utskottsmajoritetens sätt att resonera skulle det helt enkelt vara en omöjlighet att åstadkomma t. ex. regeringsprogram och partiprogram, som ju skall vara uttryck för en helhetssyn. Men det är som bekant inte omöjligt — även om den nuvarande regeringen kanske inte varit någon flitig programskrivare.

Utskottsmajoriteten har, såsom jag nämnde, även ett andra skäl till sitt nej, nämligen att det helt enkelt skulle vara omöjligt att komma överens om ett näringspolitiskt handlingsprogram. Det skulle vara annorlunda med näringspolitiken än med t. ex. arbetsmarknadspolitiken och lokaliseringpolitiken. Man har inte kunnat bestrida värdet av ett övergripande näringspolitiskt program. Men det är regeringens och de politiska partiernas sak att ha sådana program var för sig, säger man. De skulle inte tillsammans kunna ha ett samhälleligt handlingsprogram. Detta, som är det andra skälet för utskottsmajoritetens nej, kan alltså inte bra förenas

med dess första skäl, som gällde att det är ett alltför vidsträckt område. Här medger alltså utskottsmajoriteten att näringspolitiken inte är ett så stort område för regering och partier — men skulle vara det för samhället. Den argumenteringen går inte bra ihop.

Inte heller i fortsättningen är utskottsmajoritetens argumentering särskilt övertygande. Visst är det sant att partierna kan vara ense om näringspolitiken. Det kan bli, som utskottsmajoriteten säger, kontroversiella partipolitiska ställningstaganden. Men det är ju inte särskilt ovanligt och inte någon anledning att vika från den gemensamma uppgiften att i riksdagen besluta om näringspolitiken. Det är för övrigt inte riktigt att det skulle vara större meningsskiljaktigheter inom näringspolitiken än inom vissa andra områden, där riksdagen redan fastställt handlingsprogram. Vem kan säga annat än att det varit minst lika stora meningsskiljaktigheter inom lokaliseringpolitiken och jordbrukspolitiken som inom näringspolitiken i stort? Men man har ändå kunnat åstadkomma handlingsprogram för lokaliseringpolitiken och jordbrukspolitiken. Delvis är det kompromisser — delvis majoritetsbeslut. Olika meningsriktningar har tagit hänsyn till varandra. Det är inte till skada i ett samhälle som i så hög grad måste bygga på samverkan.

Jag vill gärna också säga, att man nog inte bör överdriva meningssättningarna inom näringspolitiken. Är vi i stort sett ense om blandekonomi, så bör vi kunna komma någorlunda överens om hur näringspolitiken skall formas för att vi skall nå bästa resultat med näringslivet. De som arbetar för socialisering vill kanske se det annorlunda. Men de kan ju inte komma ifrån att de behöver ett program för blandekonomin medan de väntar på sin socialism.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen vid bankoutskottets utlåtande nr 10.

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av vårt ställningstagande och det särskilda yttrande som vi fogat till detta utlåtande.

Jag vill börja med att säga att jag inte har någon önskan att polemisera emot centerpartiet för den reservation som här föreligger. Tvärtom håller vi med centerpartiet och reservanterna om att en helhetssyn är nödvändig i ett ekonomiskt program. Vad som i det hänseendet sägs i reservationen föranleder ingen invändning från min sida.

Det gäller snarast här frågan om det praktiska hanterandet av hela problematiken. I motionerna, som reservanterna återoppar, finns upptagna en lång rad önskemål. Inte mindre än 22 olika punkter skulle vara arbetsmaterial och utgångspunkter för en utredning. De flesta av dessa punkter kan vi utan vidare vara med på, exempelvis sådant som gäller de små och medelstora företagens bekymmer, som utan tvivel är påtagliga i dagens samhälle.

Några av dessa 22 punkter är emellertid diskutabla enligt mitt sätt att se och torde i vissa fall även rent sakligt vara svåra att hävda.

Problematiken ligger närmast uti att utredningen inte begärs förutsättningslös. Det står i klämman att i anledning av motionerna, men i enlighet med vad utskottet ovan anfört, skall arbetet bedrivas i en sådan utredning. Det är då rätt svårt för oss att på förhand godkänna alla dessa 22 punkter, när vi ställer oss tveksamma till en del av dem.

Vi har därför för vår del valt att gå till väga på så sätt att vi, när våra motioner skall tas upp till behandling, tar ställning till de konkreta förslagen vid den tidpunkten.

Detta ville jag säga som motivering till vårt särskilda yttrande i utlåtandet. I övrigt biträder jag utskottets hemställan.

Herr ANNERÅS (fp):

Herr talman! Jag vill i korthet motivera det särskilda yttrande som vi från folkpartiet fogat till utskottsutlåtandet.

Folkpartiet är i stort helt överens med centerpartiet om riktlinjerna för näringspolitiken. Enighet råder om det angelägna i att föra en ekonomisk politik som främjar rationalisering, skapar effektiva företag, rörlighet på arbetsmarknaden och goda lönsamhetsmarginaler som ger trygghet för de anställda och resurser för nyinvesteringar. Enigheten har visats i ett antal motioner, där vi gemensamt med centerpartiet föreslagit bl. a. åtgärder på den ekonomiska politikens område och vidare förbättring av de mindre företagens kreditförsörjning. Vi har därtill egna motioner som behandlar bl. a. frågan om konsumentpolitiska program, arbetsmarknadspolitiska frågor och åtgärder för att främja företagsdemokrati. Vi har alltså denna gång valt att redovisa konkreta förslag till åtgärder för en aktiv näringspolitik, och vårt ställningstagande avser endast motionärernas önskemål om en allmän utredning rörande näringspolitiken. Det är väl i detta avseende våra uppfattningar skiljer sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag är osäker på hurvida man inom centerpartiet blev missnöjd eller belåten med det sätt på vilket bankoutskottet och riksdagen förra året behandlade de motioner som då väcktes om tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp som skulle utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik. I vilket fall som helst har motionerna i år återkommit. Jag vill gärna erkänna att tänkandet inom centerpartiet inte har legat nere sedan i fjol. Det är inte exakt samma motioner som återkommer. Jag

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

kan peka på två olikheter. En av dem är att antalet korta punkter med paroller och målsättningar på olika områden har utökats från 17 till 22. En annan är att motionerna nu har fått rang och värdighet av partimotioner. Ingen av dessa förändringar har emellertid gjort motionerna mer konstruktiva.

Bankoutskottets majoritet — endast centerpartiets representanter har reserverat sig — anser i år liksom i fjol att det inte kan vara ett konstruktivt sätt att behandla hela det problemområde, som motionärerna ytligt berör och som egentligen går vida utöver vad man vanligen menar med näringspolitik, att hänskjuta hela komplexet till en enda parlamentarisk utredning.

Utskottet har i sin skrivning utförligt motiverat sin ståndpunkt. Jag behöver därför inte gå in på en detaljredovisning av skälen för denna. Men jag tycker ändå att det kan vara befogat att något kommentera motionerna. Yrkandet går alltså ut på att Kungl. Maj:t skall tillsätta en parlamentarisk arbetsgrupp för att utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik. De 22 punkter som jag nyss berörde betecknas i motionerna som grunder och material för ett sådant handlingsprogram. Punkterna berör så vitt skilda områden som skattepolitik, räntepolitik, ekonomisk planering, utbildningspolitik, miljöpolitik, företagsdemokrati och ytterligare sexton områden.

I många fall är punkterna så allmänt formulerade att det kan sägas råda enighet om dem mellan partierna. Låt mig ta ett par exempel på detta. I fråga om servicepolitiken sägs att det skall vara samhällets uppgift att svara för en basorganisation beträffande bl. a. vägar och kommunikationer. Härom är vi väl alla ense med centerpartiet. Under punkten kreditförsörjning slås fast att det är "samhällets uppgift att medverka till kreditmöjligheter för näringslivet". Ingen vill väl bestrida att så bör vara fallet. Under punkten statliga för-

retag sägs att det är "angeläget att den statliga företagspolitiken motiveras på ett riktigt och sakligt sätt". Jag har svårt att tänka mig att någon av kammarens ledamöter skulle vilja förorda att den statliga företagspolitiken borde motiveras på ett oriktigt och osakligt sätt. Ytterligare exempel på sådana allmänna och okontroversiella formuleringar är lätta att finna bland dessa 22 punkter.

I andra fall innehåller punkterna uttalanden som har karaktären av paroller och är formulerade på ett sådant sätt att de i och för sig kan synas okontroversiella. Uttalanden av den typen är t. ex. att "näringslivet måste få tillräckliga konsolideringsmöjligheter" och "högsta möjliga jämlikhet skall eftersträvas inom beskattningen". Dessa uttalanden kan vi naturligtvis alla vara ense om så till vida att ingen vill propagera för motsatta ståndpunkter — att näringslivet bör få otillräckliga konsolideringsmöjligheter eller att lägsta möjliga jämlikhet skall eftersträvas inom beskattningen. Vad centerpartiet konkret menar med sina uttalanden får vi inte veta. Om man talade om vilka åtgärder man vill vidta på företagsfinansieringens eller beskattningens område skulle det sannolikt visa sig att partierna hade olika meningar om vilka åtgärder som borde vidtas.

Herr talman! Redan efter den här korta genomgången hoppas jag att det står klart att de 22 punkterna, enligt mitt sätt att se, inte är lämpliga att lägga till grund för ett näringspolitiskt program som skall föras ut i praktisk politik. Sedan finner jag ingen anledning att gå in på en sakdiskussion av motionärernas uttalanden i de ganska få fall där de är så pass preciserade att en sakdiskussion över huvud taget är möjlig och i och för sig av intresse. Jag vill bara konstatera att när motionärerna på olika punkter riktar kritik mot regeringens näringspolitik så kan de naturligtvis inte räkna med instämmanden från alla håll.

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

Huvudinvändningen mot motionärernas förslag om en särskild parlamentarisk arbetsgrupp är att förslaget är orealistiskt. Det finns flera skäl för en sådan bedömning. På flera av de områden som räknas upp i motionerna pågår redan en omfattande utredningsverksamhet, som framgår av vad utskottet har redovisat. Arbetsgruppen skulle innebära en dubbling av denna verksamhet.

I många fall kan vi vänta oss propositioner till årets riksdag. Det gäller exempelvis skattesystemet och lokaliseringpolitiken. Flertalet av de områden som täcks av motionernas 22 punkter behandlas vidare i fristående motioner, ofta i partimotioner. Inom hela det problemområde, som nu har aktualiserats, får alltså riksdagen tillfälle att successivt ta ställning till förslag i propositioner eller från oppositionspartierna. Det blir då fråga om konkreta förslag i stället för motionärernas allmänna formuleringar.

Slutsatsen blir alltså att det inte kan vara realistiskt att tänka sig att täcka in hela det område som avses i motionerna i en enda utredning. Detta område går, som jag redan har nämnt, dessutom vida utöver den egentliga näringspolitiken. Den praktiska utformningen av näringspolitiken kan inte förberedas på detta sätt, utan den måste baseras på specialiserad utredningsverksamhet kring någorlunda avgränsade problemområden.

Vad jag nu har sagt innebär inte alls att jag skulle vilja undervärdera betydelsen av vad utskottet har kallat "mera övergripande näringspolitiska program". Men att en parlamentarisk arbetsgrupp skulle vara den lämpliga formen för att utarbeta ett sådant program med den synnerligen vida syftning som antyds i motionerna kan jag omöjligen föreställa mig. Jag har också svårt att tänka mig att det skulle vara möjligt att uppnå allmän enighet om ett konkret sådant program. Det är helt naturligt med hänsyn till de olika ideo-

logiska profiler som partierna företräder. Enligt mitt sätt att se är det därför en självklar uppgift för de olika partierna att utforma sådana sammanfattande program.

När det gäller socialdemokratin är det ju välbekant att partiet har utarbetat och antagit ett näringspolitiskt program, som nu ligger till grund för de konkreta insatser som görs från regeringens sida på detta område. Både det moderata samlingspartiet och folkpartiet anser sig tydligen inte heller behöva en parlamentarisk utredning till hjälp för att formulera sina målsättningar och program för näringspolitiken. Det är uppenbarligen endast centerpartiet som behöver hjälp med att utarbeta ett handlingsprogram för sin näringspolitik.

Herr talman! Det framgår av vad jag har sagt att jag anser att de nu behandlade motionerna inte har fört den näringspolitiska diskussionen framåt, varken teoretiskt eller praktiskt. Förslaget om en parlamentarisk arbetsgrupp för att utarbeta ett preciserat handlingsprogram för näringspolitiken är framfört utan hänsynstagande till praktiska och politiska realiteter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Herr Åke Larsson var osäker på om vi från centerpartiet var belättna eller missbelättna med utskottets avslagsyrkande. Jag vill säga — för att det inte skall råda någon oklarhet på den punkten — att vi är i allra högsta grad missbelättna.

Vidare sade herr Åke Larsson att det har blivit något mer komplicerat på grund av att det tillkommit flera punkter. Det är rätt intressant att läsa utskottets utlåtande, där det står på s. 3: "När företrädare för skilda politiska grundvärderingar närmare utvecklar sina uppfattningar i ämnet är det emellertid ofrånkomligt att meningsbryt-

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

ningar kommer till synes. För att en konstruktiv diskussion av dessa skall bli möjlig erfordras att olika delspörsmål tas upp till ingående behandling." Jag sade i mitt första anförande att man kan foga samman de olika delpunkterna.

Vidare sade herr Åke Larsson att det inte var lämpligt att föra in räntepolitiken i näringspolitiken. Visst är väl räntepolitiken i allra högsta grad ett ämne som bör behandlas, och framför allt för de mindre och medelstora företagen är den av väsentligt intresse.

På sista sidan i utlåtandet säger utskottet: "Enligt utskottets övertygelse, varåt redan förra året gavs uttryck i motsvarande sammanhang, måste den fortlöpande utformningen av näringspolitiken även framgent ske i samverkan mellan regering och riksdag på grundval av specialiserad utredningsverksamhet rörande större eller mindre, klart avgränsade problemområden. Detta betyder inte att det inte kan vara angeläget att också söka formulera ett mera övergripande näringspolitiskt program. Ett sådant program kan emellertid inte rimligen åstadkommas i samförstånd mellan de olika partierna och inom den begränsade krets som 'en parlamentarisk arbetsgrupp' skulle utgöra." Jag finner att detta uttalande av utskottet i allra högsta grad är en bankruttförklaring av det enligt min uppfattning fina utredningsarbete som parlamentariska utredningar utför. Jag tycker att vårt utredningsväsen — i den mån det förekommer parlamentarikerinslag däri — bör få den största uppskattning; jag vill inte bankruttförklara något sådant. Vi bör fortsätta med denna form av utredningar.

Till vännen herr Åkerlund vill jag säga att när han här är överens med oss i många punkter, och herr Åke Larsson talar om våra 22 punkter, så skulle jag tro att om en parlamentarisk utredning kommer till stånd kommer den att finna anledning att ta upp en hel del övriga punkter till debatt och skärskådande. Jag skulle därför vilja råda mina vän-

ner i folkpartiet och moderata samlingspartiet att stödja vår reservation, så att det blir möjligt att få en parlamentarisk utredning tillsatt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag vet inte hur jag skall svara herr Mattsson, för han gick inte direkt in på de saker som jag tog upp. Han sade att jag påstått att räntepolitiken inte borde tas med i den utredning som herr Mattsson föreslår. Jag sade inte det. Jag bara räknade upp vilka ämnesområden som fanns i motionen, bl. a. detta samt 16 andra punkter. Där lägger herr Mattsson ord i min mun som jag inte använt mig av.

Vad som skulle vara intressant att veta här och som väl utåt är mycket intressant är att folkpartiet avgivit ett särskilt yttrande till utskottsutlåtandet, där man räknat upp en hel rad motioner som folkpartiet avgivit dels enskilt, dels gemensamt med centerpartiet. Hur uppfattar folkpartiet centerpartiets handläggning av denna fråga? Först har man en stor partimotion och dessutom gemensamma motioner. Om vi tänker oss att utskottet sagt ja till centerpartiets partimotion, hur skulle det då uppfattats av folkpartiet, som har motioner gemensamma med centerpartiet i konkreta ämnen som vi kommer att behandla längre fram? Vi skulle på det sättet ha slängt både moderata samlingspartiets motioner och de andra motionerna från folkpartiet under bordet. Anser ni att centerpartiets handlingsätt mot folkpartiet har varit hederligt? Det är en konkret fråga som är mycket intressant och som det vore värdefullt att få ett svar på här.

Herr ANNERÅS (fp):

Herr talman! Detta är en centerpartimotion, och vi har lagt fram konkreta förslag. Skulle det ha blivit som herr

Om ett handlingsprogram för näringspolitiken

Larsson säger, att utskottet sagt ja till motionen, så hade väl de motioner vi lagt fram följt med i paketet vid utredningen om näringspolitiken. Jag kan inte se något märkvärdigt i att man fått med just dessa motioner också, om man nu skulle utreda hela denna viktiga fråga.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Får jag tolka det svaret från folkpartiet så att ni anser att centerpartiets handläggning är hederlig mot folkpartiet?

Herr ANNERÅS (fp):

Herr talman! För min del anser jag inte att det är ohederligt att centern har en partimotion. Vi har ett samarbete, men i detaljer får centern fungera fritt, liksom det står oss fritt att göra det. Jag kan inte se något märkvärdigt i det.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Menar herr Larsson då att man inom de olika politiska partierna inte skulle ha möjlighet att motionera? Jag har märkt att det finns enskilda socialdemokratiska ledamöter som väcker motioner som regeringen inte är tillfredsställd med och även sådana motioner har blivit avslagna.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Jag anser naturligtvis att partierna skall ha rätt att motionera. Men det är frågan om sättet att agera. Visserligen angår det inte oss socialdemokrater, det erkänner jag gärna, men det vore roligt att veta hur långt ni kan gå i samarbete när det gäller att begå, som jag betraktar det, ohederliga handlingar mot varandra. Här säger folkpartiet att man inte betraktar det som ohederligt. Är ni beredda att gå så långt i ert samarbete att ni säljer er själva till centerpartiet och låter dem behandla er hur som helst?

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Det sista yttrandet om ohederlighet och hederlighet finner jag intressant.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har tagit del av den föreliggande motionen, och jag hade en stark känsla av att någonting så att säga rörde sig i etern. Jag fick intrycket att här var en uppläggning efter stora mått, ungefär som när somliga på den socialdemokratiska sidan har sina visionära uppläggningar av problemen. Att sedan dessa visionära uppläggningar emellanåt griper in också i det praktiska arbetet är naturligtvis någonting som ger det hela en viss styrka, en viss konkretisering som vi alltid har beundrat hos statsminister Palme och andra, när de har excellerat i den branschen. Jag tycker att det inte heller misskläder centerpartiets motion i detta fall.

Sedan måste jag på en punkt ge herr Larsson rätt i någon mån. Det är klart att motionen — även i det fallet är den närbesläktad med de andra stora statsmannamässiga framträdandena — innehåller en del något vaga formuleringar och allmänna satsar. Den ena excellerar på ett sätt och den andra på ett annat sätt. Så det finns, herr Larsson, ingen anledning att från socialdemokratiskt håll vara högfärdig på den punkten.

Jag var litet betänksam ty jag tyckte att motionen grep över så väldigt mycket. Jag fann den litet vag i sina formuleringar, men i stort sett innebär den dock en samlad redovisning av den åskådning som jag tror är ungefär lika väl konkretiserad som det vi är vana vid från allra högsta ort.

Jag har sett att motionen dessutom hade en betänkelig sida: det skulle läggas i den socialdemokratiska regeringens hand att tillsätta en parlamentarisk utredning för dessa viktiga saker. På den punkten var jag verkligen

tveksam. Jag tror det vore värdefullt att få den här utredningen när vi fått en annan regering, men jag har en bestämd känsla av att för närvarande innebär det ett påtagligt faromoment. Men efter utskottets nästan enhälliga yrkande, och när centerpartiet sålunda självt svarar för det konkreta innehållet i motionen, är jag på det klara med att jag bör rösta för detta så manifesterade program, som har ett väsentligt framtidsvärde.

Därför, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om provisoriskt körkort

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 15.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av motioner om upphävande av affärstidslagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om provisoriskt körkort

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om provisoriskt körkort.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 250 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 288 i andra kammaren av fru *Mogård m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:ts måtte hemställa om tillsättandet av en utredning rörande frågan om provisoriska körkort med uppgift att snarast framlägga förslag till bestämmelser för provisoriska körkort i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 250 och II: 288 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Trots att tredje lagutskottets utlåtande nr 2 är enhälligt vill jag säga några ord. Det ser ju ut som om dagens plenum skulle sluta inom rimlig tid.

Om provisoriskt körkort

Jag har i år återkommit med min motion om provisoriskt körkort, men tredje lagutskottet avstyrker förslaget lika hänsynslöst som tidigare och med samma motivering. Liksom förra året uttalar utskottet att vi nu har en effektiv förarutbildning och en god trafikövervakning.

Vad trafikövervakningen beträffar såg jag i en tidning häromdagen att den är av den omfattningen att bilförarna har utsikter att träffa på en trafikkontroll i genomsnitt vart trettonde år. Hur ofta man träffar på en trafikkontroll ute på vägarna är säkert till en del beroende på var man är bosatt, men nog är min erfarenhet att man träffar på trafikkontrollen alltför sällan. Trafikövervakningen är ingenting att skryta med, om man räknar vägarna i deras helhet och räknar alla vägar.

Tredje lagutskottet kan säkert inte förneka att det bland förarna i de yngre åldersklasserna under åren närmast efter det då de vid 18 års ålder har fått körkort inträffar många och svåra trafikolyckor. Trots den goda utbildningen och trots trafikövervakningen är det på det sättet. Nog finns det anledning att beklaga att tredje lagutskottet inte har uppmärksammat detta förhållande och inte har intresse av att de trafikolyckor som beror på bristande omdöme och ungdomligt övermod avsevärt kan minskas. Jag har den bestämda uppfattningen att en bilförare i verkligheten inte lär sig köra bil innan han ensam i fordonet får ansvar för körningen. Om den nye och unge bilföraren inte använder sitt fordon försiktigt och känner ansvar för sig själv och andra, så är fordonet ett fasansfullt mordredskap. Om här inte visas omdöme och ansvar, utdömer ofta naturens egen ordning straffet, men faran är stor att även helt oskyldiga människor får med av den hårda straffutmätningen. Motionärerna tror att en anordning med provisoriskt körkort, som lätt kan återkallas, skulle ha en väsentlig betydelse när det gäller att minska trafikolyckorna.

Motionerna om provisoriskt körkort blir tydligen utskottsbehandlade i likgiltighetens tecken. Det uttalande utskottet gör i år och även gjorde förra året verkar som ett stöd för den uppfattningen: "Riksdagen har mot bakgrunden av dessa omständigheter menat att införandet av provisoriskt körkort inte skulle innebära vinster ur trafik-säkerhetssynpunkt som stod i rimlig proportion till det arbete och de kostnader som det föreslagna systemet skulle medföra."

Jag kanske redan förra året uttalade — och jag gör det även i år — att det inte är vanligt att mäta värdet av människoliv på det sättet. Jag hade verkligen hoppats att tredje lagutskottet skulle visa sitt intresse för att medverka till en så god trafiksäkerhet som möjligt. Jag hade hoppats på att utskottet skulle vilja vara med och rädda ett betydande antal människoliv och att rädda ett ännu större antal människor från att bli invalidiserade. Om verkligen utskottet inte tror på detta förslag om provisoriskt körkort, finns det många andra organisationer, institutioner och enskilda som tror på denna anordning. Jag väjdade förra året till tredje lagutskottet att plocka fram statistiska uppgifter. Om man inte på annat sätt kunde få fram något statistiskt material så gav jag anvisning om att utskottet borde fråga trafiksäkerhetsverket och försäkringsbolagen om detta. Dessa instanser kan säkert bringa klarhet i hur mycket mer de unga årgångarna av förare är olycksbelastade än de som har några års körvana bakom sig. Men här finns tydligen inte minsta spår av intresse att inse vad saken egentligen gäller. Utskottet vill inte på minsta sätt utreda hur mycket mer de unga förarna är olycksbelastade än de andra. Man har inte redovisat någon som helst statistik på denna punkt.

För att kunna redovisa samma negativa uppfattning som tidigare tar man fram ett mycket svagt argument: en person tar körkort och kör sedan inte

Om provisoriskt körkort

bil under de närmaste åren, och han får därefter definitivt körkort lättare än den som kört bil. Detta är ett ytterst svagt argument. Det kan inte vara någon svårighet att konstatera huruvida den som efter några år anhåller om att få definitivt körkort under mellantiden kört bil i godtagbar omfattning.

Jag delar inte den uppfattningen att behovet av provisoriskt körkort har minskat därför att förarproven har effektiviserats och trafikövervakningen har skärpts. Ungdomarna har blivit djävare i sina tilltag, så behovet är minst lika stort som någonsin.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Jag hade knappast tänkt begära ordet eftersom herr Sveningsson ändå inte ställer något yrkande. Det är riktigt som herr Sveningsson anför att tredje lagutskottet enhälligt har hänvisat till riksdagsbehandling och utskottsbehandling av tidigare liknande motioner åren 1967, 1968 och 1969. Utskottet har inte ansett att det framkommit något nytt som föranlett utskottet att ändra uppfattning.

Jag tycker nog att herr Sveningsson gör det ganska enkelt för sig när han motiverar sin motion. Utskottet har nämligen förmodat att om man skulle införa ett system med provisoriska körkort skulle detta förutsätta att det skapades garanti för att körkortsinnehavare verkligen körde i viss omfattning under provotiden. Detta måste naturligtvis medföra en mycket omfattande och kostnadskrävande kontroll, och utskottet har ansett att dessa kostnader inte kan stå i rimlig proportion till den nytta det skulle komma att medföra.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Utskottets talesman påstår att jag gör det så enkelt för mig. Han hänger upp detta resonemang på

att vi inte kan kontrollera de personer som har körkort men sedan inte kör bil så mycket. Dessa kanske lätt skulle kunna komma undan vid en sådan här anordning. Om någonting är enkelt, är det just detta resonemang. Jag tror inte att det i dagens Sverige finns så många personer som efter fyllda 18 år tar körkort men inte kör bil på ett par tre år. Nej, så enkelt är det inte.

Vad som har inträffat och som är det nya är att olyckorna fortsätter, såvitt jag kan förstå, i ökad takt. Sympatierna hos organisationer och enskilda för den föreslagna anordningen växer. Men det är en impopulär anordning, vilket väl är orsaken till att inget parti såsom parti vill engagera sig för den. Det gör den dock inte mindre nödvändig.

Jag skulle här kunna citera och läsa in i protokollet t. ex. vad som uttalas i en ledare i tidningen Motor, organ för Motormännens riksförbund. Jag skall inte göra det, men denna stora motororganisation har länge haft en mycket positiv inställning till att vi bör få en anordning med provisoriskt körkort. Jag skall i stället anföra några andra rader till kammarens protokoll. En olycka inträffade i min egen bygd, och med anledning av den skrevs en artikel i Göteborgs-Posten under rubriken "Ungdomsbilismen kräver liv". Jag ber om tillåtelse att här få citera några rader.

"En 11-årig pojk som cyklade utanför Kinna förra lördagen blev påkörd och dödad av en 19-årig bilist som gjorde omkörning i mötet med cyklisten på bron över Viskan. Pojken slungades 30 meter ur kollisionen och ut i evigheten, ett offer för tillåtelsen för 18—20-åringar att köra bil utan restriktioner.

Borås Tidning uppger att 19-åringen höll 'mycket hög fart' och 'inte reflekterat över att han hade möte med cyklisten'.

Denne 11-åring var alltså dödsdömd av tillåtelsen för orutinerade, odisci-

Om förbud mot vissa spelautomater

plinerade dråparförare av gängse ungdomstyp att köra fria farter utan det omdöme, den självtukt och den erfarenhet, som skulle berättiga ett sådant tillstånd att fritt handha motorfordon.

För dessas nöjes skull skall människor inte bara dödas men deras anhöriga störtas i gränslös sorg och lidande. För den framfart, som karakteriserar stor del av ungdomsförarna och gör att de totalt dominerar olyckssiffrorna.

Förr eller senare måste vi införa fartgränserna — där de behövs — i den nya ungdomsbilismen för att hejda den nonchalans, som 'inte reflekterar över' att en cyklist är framför kylaren utan riskerar och tar hans liv.

Nödvändigheten av inskränkningar i tillåtelsen för de nya förarna måste förr eller senare medföra ett par övningsår i begränsade farter, väsentligt under tillåtelsen för mer rutinerade förare — alternativet är ändlösa människooffer."

Detta är alternativet, och utskottet är tydligen inställt på att så stora människooffer skall fortsätta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen (1961:309) om bekämpande av salmonellainfektion hos djur m. m.; och

nr 4, i anledning av motioner om obligatorisk reflexanordning för gående, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbud mot vissa spelautomater

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om förbud mot vissa spelautomater.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 252 i första kammaren av herr *Tistad* samt nr 285 i andra kammaren av herr *Andersson* i Örebro och herr *Sjöholm*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utfärdande av förbud mot införsel, saluhållande och innehav av spelautomater av typ enarmade banditer och liknande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 252 och II: 285 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Ernulf* (fp) och *Tobé* (fp), vilka dock ej antytt sin mening.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Vid tredje lagutskottets utlåtande nr 5 har fogats en blank reservation av mig och herr Tobé, och jag vill här motivera varför jag reserverat mig.

I utlåtandet behandlas motioner med yrkande om förbud mot vissa spelautomater, s. k. enarmade banditer. Utskottet ställer sig i sin skrivning positivt till motionernas syfte. Bland annat säger utskottet att det är oroväckande med den stora spridningen av mekaniska spelautomater. Utskottet säger också att det är angeläget att effektiva åtgärder snarast vidtas för att komma till rätta med missförhållandena. Det är särskilt betänkligt, skriver utskottet också, att spelautomaterna i stor utsträckning finns på lokaler där ungdom vistas. Emellertid blir utskottets slutsats avslag på motionerna under hänvisning till att lotteriutredningen beräknas behandla problemet i ett betänkande, som väntas redan i vår.

Så långt kan allt förefalla gott och väl. Det är emellertid på det sättet att användningen av dessa apparater ökar mycket snabbt, ja oroväckande snabbt. I motionerna framhålls att importvär-

Om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna

det år 1967 av apparaterna var 4 miljoner kronor, året därpå 10 miljoner kronor och månaderna januari till november 1969 16 miljoner kronor. I sin försäljningsreklam framhåller grossisterna i spelautomatbranschen att man beräknar att det omsätts mer än 500 miljoner kronor per år på dessa spelautomater. Jag vet inte om uppgiften är riktig — den kan kanske i reklamsyfte vara något högt tilltagen — men i varje fall är det mycket stora och mycket snabbt ökande belopp som omsättes.

Vid sakbehandlingen av motionerna i utskottet yrkade jag därför att man skulle ifrågasätta ett provisoriskt förbud i avvaktan på den kommande remissbehandlingen av betänkandet. Min tanke var att Kungl. Maj:t, när betänkandet hade överlämnats, skulle ta ställning till om läget var så pass oroande att ett provisoriskt förbud borde komma till stånd. För att underlätta för Kungl. Maj:t att utfärda ett provisoriskt förbud i avbidan på slutligt ställningstagande efter remissbehandlingen ansåg jag att man i utskottsutlåtandet skulle kunna uttrycka den uppfattningen att utskottet för sin del inte skulle ha någon erinran häremot, om Kungl. Maj:t fann det var erforderligt.

Majoriteten ville inte vara med på detta, och jag anmälde därför reservation i vanlig ordning. Tyvärr var jag av sjukdom förhindrad att närvara vid justeringen av utlåtandet, och därför blev det bara en blank reservation.

Under dessa omständigheter, herr talman, anser jag mig inte böra framställa något yrkande i frågan. Kungl. Maj:t lär ha möjlighet att utfärda ett sådant provisoriskt förbud om det skulle finnas erforderligt. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att man i departementet följer frågan med uppmärksamhet och inte utan vidare låter den vila, när det gäller provisoriska åtgärder, tills remissinstanserna har yttrat sig.

Herr talman! Jag har alltså intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om tidsbegränsning av körkort; och

nr 7, i anledning av motioner om möjlighet att delegera beslut enligt naturvårdslagen till kommunalt organ.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av motioner om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 124, av herr *Hjorth m. fl.*, och II: 136, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte uttala sig för att excellenstiteln icke längre borde tillkomma stats- och utrikesministrarna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 124 och II: 136, om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av fröken *Stenberg* (m) och fru *Florén-Winther* (m).

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Jag har svårt att förstå att frågan om avskaffande av den förnämliga titeln excellens, som innehavarna av rikets högsta ämbeten, stats-

Om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna

ministern och utrikesministern, av ålder bär vid enstaka högtidliga tillfällen, är en så betydelsefull jämlikhetsfråga att riksdagen bör agera. Titeln har historiska anor. Kanske den är otidsenlig, men vad är egentligen tidsenligt? Är människan egentligen själv tidsenlig?

Kan excellenstiteln över huvud taget vara en fråga där riksdagen bör ta initiativ? Med all respekt för det excellenta allmänna beredningsutskottet tycker jag att det hela är en bagatell. Alla är vi jämlikar, men om två jämlikar, statsministern och utrikesministern, får vara litet mer jämlika än vi andra så tycker jag inte det spelar någon nämnvärd roll. Det mår väl ingen illa av.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Fröken STENBERG (m):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1 har vi ledamöter tillhörande moderata samlingspartiet fogat ett särskilt yttrande. Detta är naturligtvis att se som en artig protest mot regeringspartiets önskemål att slopa titeln excellens för två regeringsledamöter, stats- och utrikesministrarna. Vi ansåg oss inte helhjärtat kunna stödja tankegångarna i denna motion, bl. a. därför att en traditionellt tillämpad praxis beträffande excellenstiteln fortfarande gäller i internationella sammanhang.

Vi har också i utskottet föreslagit, utan framgång, att denna fråga om excellenstitelns vara eller icke vara skulle överlämnas till grundlagberedningen för prövning. Visserligen finns det inte någon författningsmässig reglering av denna titelfråga, men den får väl ändå sägas ha en historisk anknytning, närmast till vår regeringsform. Därför borde det också enligt vår mening vara så att grundlagberedningen vore rätt forum för en utredning och prövning av förslaget i fråga.

Trots det nederlag vi rönste i utskottet skulle jag nog, herr talman, till den

verkan det hava kan, och kanske som en förståelsens gest till den som senast talade före mig, utöver det särskilda yttrandet vilja lämna kompletterande uppgift om excellenstitelns användning i vissa främmande länder.

Enligt riksdagens förträffliga upplysningstjänst gäller om bruket av excellenstiteln i vår närmaste kulturkrets — Nordvästeuropa — bl. a. följande.

Gentemot *egna medborgare* brukas excellenstiteln ej i Finland, Norge, Belgien, Västtyskland, Österrike och Schweiz. I Danmark bäres titeln alltså jämt av ungefär 20 personer, men den går mer och mer ur bruk i annat än högofficiella sammanhang. De nederländska regeringsledamöterna, möjligen även statssekreterarna, tituleras excellens. I Frankrike är titeln förbehållen presidenten, konseljpresidenten och utrikesministern. De brittiska ambassadörerna är excellenser, men de högsta icke-diplomatiska dignitärerna tituleras "Most honourable".

I det diplomatiska umgänget ges — så även i Sverige — excellenstiteln åt främmande länders ambassadörer samt stats- och utrikesministrar, eventuellt även andra regeringsledamöter.

Sedan 1868 då titeln "en av rikets herrar" upphörde har vårt land haft tre excellenser samtidigt. Vid ett par tillfällen har dock två ämbeten som medföre excellenstiteln haft samma innehavare, nämligen 1888—1889, då statsministern friherre Gillis Bildt kvarstod i sin tidigare befattning som riksmarskalk, och 1921—1923 då Hjalmar Branting samtidigt var statsminister och minister för utrikes ärendena.

Det uttalande, herr talman, som utskottet gör när det säger att det inte kunnat finna att excellenstiteln fyller någon funktion, är förmodligen sakligt riktigt. Men det är i alla fall en liten kulturhistorisk länk som försvinner, en artig gest utformad för diplomatiskt umgänge på hemmaplan och i främmande land.

Jag har emellertid, herr talman, med

Om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål

hänvisning till det särskilda yttrandet inget yrkande.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Jag står bakom allmänna beredningsutskottets eniga utlåtande i denna fråga, och jag har inte, såsom fröken Stenberg, skrivit något särskilt yttrande.

Jag reagerar litet stillsamt mot att herr Gösta Jacobsson tagit upp jämlikhetsfrågan. Den har möjligen föresvävat motionärerna, men personligen kan jag inte finna att denna fråga har att göra med de stora problemkomplex som vi har aktualiserat genom den nu pågående jämlikhetsdebatten. Detta är, som fröken Stenberg säger, mera en arctighetsfråga — en fråga om internationell praxis. De synpunkter hon framförde på titlarnas användande i internationella sammanhang har jag hävdat vid utskottsbehandlingen, och i utlåtandet används uttrycket "i vårt land". Därmed vill vi ha sagt att vi begränsar oss till vårt eget språkbruk. Att man i det internationella umgänget titulerar ambassadörer och de på internationella planet mest uppmärksammade regeringsledamöterna, nämligen statsministern och utrikesministern, med titeln excellens måste väl med all reverens för företrädarna för dessa ämbeten ändå i huvudsak betraktas som en aktning för den suveräna staten som sådan.

Jag kan inte se något allför kontroversiellt i att riksdagen uttalar sig till förmån för en ändring i praxis, med den reservation som jag anser finns inskriven i utskottsutlåtandet, nämligen att vi inte går in på frågan om internationell praxis och gör oss till någon sorts arbeiter elegantiarum i det internationella umgänget.

Herr talman! Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmanen enligt därunder förekomna yrkan-

den gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle avslå densamma och motionerna; och förklarade herr andre vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 17.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål.

Om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 953, av herr *Eriksson, Olle*, samt II: 1124, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Boo*, hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 953 och II: 1124 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Kilsmo* (fp), fröken *Stenberg* (m), fröken *Pehrsson* (cp), herr *Axelsson* (fp), fru *Florén-Winther* (m) samt herrar *Larsson* i Borrby (cp), *Rimås* (fp), *Johansson* i Skärstad (cp) och *Nilsson* i Agnäs (m), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Det finns tre motioner med i huvudsak samma innehåll, d. v. s. i vilka man begär pengar för kyrklig verksamhet och i synnerhet frikyrklig verksamhet. Det hade varit önskvärt att dessa tre motioner kunnat diskuteras vid samma tillfälle. Utöver motionen med yrkande om utredning av möjligheterna att stimulera människor att lämna gåvor till religiösa ändamål gäller det en motion om skatteavdrag för gåvor. Vidare gäller det en motion om bidrag dels till frikyrkorna i vanlig mening, dels till de s. k. invandrar-kyrkorna. Som det nu är måste således dessa likartade ämnen diskuteras vid tre olika tillfällen.

Den nu aktuella motionen gäller en vädjan om att utreda hur staten skall kunna stimulera enskilda personer att lämna gåvor till olika ändamål, humanitära och religiösa. Man tar också i

samma svep med vetenskapliga ändamål för att få litet större bredd på det hela.

Jag anser nog att hela detta system att tigga staten om pengar är ytterst olämpligt i den situation vi nu befinner oss. I avgörande fall tar ju staten pengar i stället för att ge. Det gäller t. ex. arbetsgivaravgiften som tas ut av frikyrkorna, trots att den inte har någon som helst tillämpning på deras arbete. Det är på grund av den avgiften som den av finansministern avskydda frasen har uppkommit, att skattmasen kommer och tar sin del när kollekten lägges fram på altaret. Men så länge det är ordnat på det sättet förmodar jag att han kommer att få höra den frasen.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på en tendens som finns i diskussionen om gåvor och annat som man skulle kunna ge de kyrkliga instanserna. Mot frikyrkornas resonemang att man genom den extra stimulans som gåvor innebär skulle kunna lämna ett större bidrag och göra en effektivare insats på det sociala området reses från motståndarhåll den invändningen att staten skall lösa sociala problem, inte frikyrkorna. Det resonemanget har såvitt jag vet från början förts i de kommunistiska länderna, där staten uttalar sin önskan att utrota allt vad kyrkor och religion heter. Man har där velat ta bort möjligheten för de kyrkliga församlingarna att hjälpa människor i nöd, ty därigenom skulle kyrkorna kunna få sympati utifrån, och det skulle ta längre tid att utrota dem. Det är det kommunistiska resonemanget på detta område. Det börjar bli en tendens också i Sverige att man inte skall ge frivilliga hjälporganisationer någonting, ty det är en statlig angelägenhet att lösa sociala problem. Men detta resonemang kan frikyrkornas sociala ansvarsmedvetande och samvete liksom de övriga kyrkliga institutionerna inte böja sig för. Vi är väl medvetna om att staten ingalunda når ut till de stora områden i samhället där social hjälp verkligen behövs. Det finns nämligen inte någon motsva-

Om åtgärder för att stimulera till gåvor för religiösa m. fl. ändamål

righet hos statsmakterna och inom socialvården till den uppsökande verksamhet som de kyrkliga och frikyrkliga välgörenhetsorganisationerna utför. Därför kommer det att finnas ett klientel, som staten aldrig når och som vi inom de frikyrkliga och kyrkliga välgörenhetsorganisationerna skulle vilja hjälpa i alla fall. Och det måste vi göra, även om vi inte får ett öre till hjälp av staten.

Jag vill bara till sist formulera den satsen att så länge regeringen och riksdagen är kallsinniga mot denna speciella sociala verksamhet, så får vi av våra tillgängliga offer ändå hjälpa de nödlidande så långt våra resurser sträcker sig. Vi kan inte sätta stopp för denna hjälp, trots att vi får avslag på avslag på dessa vädjanden om hjälp från statsmakternas sida.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig relativt kort. Herr Kilsmo har påpekat att det här föreligger två ärenden, varav det ena inte alls berörs av dagens diskussion, nämligen frågan om avdrag för gåvor och bidrag till olika kyrkliga samfund. Här är det bara fråga om att ta ställning till en motion, som i en eller annan form förekommit i riksdagens annaler sedan 1961. Den har i år den modifikationerna att motionärerna inte begär fixerade belopp i statliga bidrag i förhållande till utgående privata gåvor. Man har förut begärt att staten skulle tillskjuta lika mycket respektive en viss procent — 10 procent har nämnts — men nu går man på en utredning av formerna för statliga tillskott till privata stöd åt olika humanitära verksamheter.

Herr Kilsmo tar upp frågan om sociala problem och menar att de skall lösas av staten och inte av frikyrkorna. Han drar paralleller med tankegångar i Öststaterna. Jag är inte villig att här ta upp en ideologisk debatt på den punkten; jag vill bara påpeka att den nya

socialbalken lägger krav på kommunerna i fråga om den uppsökande verksamheten.

Vad saken trots allt gäller i detta utskottsutlåtande är att motionerna syftar till att på något sätt förbinda det statliga stödet, den statliga kompletteringen till de enskilda insatserna. Här har utskottsmajoriteten sagt sig inte kunna hänga med. Jag vill påpeka att utskottet hänvisar till ett konkret fall, där man efter särskild prövning gett ett statligt bidrag, nämligen i samband med insamlingen "Sverige hjälper". Det bör väl också erinras om att i samband med många av de stora internationella hjälpinsatser som skett genom frivilliga organisationers försorg har staten tillskjutit inte oväsentliga utan kanske tvärtom avgörande belopp till de medel som erfordrats för aktionernas genomförande. Att på något sätt skapa ett bundet system för hur staten skall gripa in i sådana här sammanhang tror jag bara skulle leda till en exercis, en formalism, som inte alls skulle gagna ändamålet. Det är trots allt ett fåtal ärenden av den här arten som verkligen känns som ett allmänt intresse av medborgarna. Dessa ärenden bör i fortsättningen som hittills prövas i särskild ordning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Bara ett par ord som komplettering till vad jag sade tidigare. Jag måste liksom herr Hansson stryka under att kommunerna förstår de kristna församlingarnas insats på det sociala området bättre än vad man gör från statligt håll. Det är fullt riktigt att denna verksamhet ofta understöds på ett utomordentligt sätt.

Statens bidrag till missionerna är tacknämligt. Alla vi som deltar i det arbetet är mycket glada häröver. Men herr Hansson skall inte tro att staten bidrar med några större och avgrän-

Meddelande ang. enkla frågor

de belopp i jämförelse med vad de kristna församlingarna själva ger på detta område. Det är mycket mer än det som staten bidrar med.

Jag sympatiserar med herr Hanssons resonemang på många punkter. Jag tycker själv icke om dessa motioner som ständigt återkommer med anrop om hjälp från regeringen. Det är helt enkelt otrevligt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om prenumeration på dagstidningar inom statliga institutioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden kl. 15.30 i dag till och med fredagen den 6 mars för deltagande i av konstitutionsutskottet anordnad resa till Bonn och Züriich.

Stockholm den 4 mars 1970

Allan Hernelius Yngve Nyquist

Sture Palm G. Richardson

Ragnar Sveningsson

Till riksdagens första kammare

Härmed har jag äran anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 10/3—den 20/3 för att delta i arbetet i den svenska nedrustningsdelegationen i Genève.

Stockholm den 4 mars 1970

G. Ivar Virgin

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 3, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 3 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 84, till fullmäktige i riksbanken om användande av riksbankens vinst för år 1969.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 14 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 49, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor framstälts, nämligen

den 4 mars

av fröken Pehrsson (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: "Är statsrådet beredd medverka till att medel ställs till förfogande för underhåll och förstärkning av vägnätet, så att virkestransporterna från de stormhärjade områdena kan fortgå så ostört som möjligt, även under tjällossningsperioden?";

den 3 mars

av herr Richardson (fp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: "Är regeringen be-

redd att vid lösandet av trafikfrågorna i Skaraborgs län — framför allt järnvägstrafiken i Vara-regionen samt vägbyggandet — ta vederbörlig hänsyn till en övergripande regionalpolitisk målsättning?"; samt

den 4 mars

av herr *Åkerlund* (m) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: "Vilka metoder utöver de hittills begagnade vill justitieministern tillgripa för att komma till rätta med politiska demonstrationer, vilka med steg-

Meddelande ang. enkla frågor
rade våldsåtgärder såsom stenkastning, slungande av kemiska medel o. dyl. är ett hot mot enskilda personers säkerhet och egendom?"

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.17.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 5 mars

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne februari.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen (1928:370).

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen (1961:309) om bekämpande av salmonellainfektion hos djur m. m.; och

nr 83, i anledning av motioner om möjlighet att delegera beslut enligt naturvårdslagen till kommunalt organ.

Om förstärkning av isbrytarberedskapen

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet NORLING erhöll ordet för att besvara herr Schöotts (m) fråga om förstärkning av isbrytarberedskapen, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Schött har frågat mig om jag är beredd medverka till en sådan förstärkning av vår isbrytarberedskap, att denna bli tillräcklig för att även under stränga vintrar säkerställa upprätthållandet av vår sjötra-

fik, främst trafiken mellan Gotland och fastlandet.

För vintersjöfarten på Norrland måste varje vinter trafikrestriktioner och begränsningar utfärdas för att dels tillgodose säkerheten för besättningar och fartyg jämte gods, dels göra det möjligt för isbrytarna att tillgodose assistansbehovet främst på Norrlandskusten och utanför Stockholms skärgård. Under stränga vintrar — som genomsnittligt förekommer vart fjärde eller femte år — omdisponeras isbrytarna till Östersjön och Västkusten, varvid Norrlandshamnarna hittills måst stängas.

Innevarande vinter har genom den utökning av isbrytarkapaciteten, som leveransen av statsisbrytaren Njord inneburit, samt genom de assisterade fartygens allmänt höga isklass och stora maskinstyrka trafiken på Norrlandshamnarna i viss utsträckning kunnat upprätthållas. Isbrytarledningen kräver för närvarande att laster till och från de norrländska hamnarna skall vara på minst 2 000 ton för att assistans skall kunna påräknas.

Tillsammans med förhyrda bogserbåtar har statsisbrytarna Thule och Oden varit verksamma på Västkusten samt Tor och Ymer i norra Östersjön för att främst tillgodose assistansbehovet till Stockholm, Södertälje (Mälaren) samt Oxelösund och Norrköping. Assistansbehovet för trafiken till och från Gotland tillgodoses i anslutning till nord- och sydgående konvojer i Gotska sjön. Trafiken på Gotland och andra svenska hamnar har emellertid även fått vidkännas restriktioner och begränsningar.

Sedan isförhållandena lättat på Västkusten har statsisbrytarna koncentrerats till Östersjön, där således fyra statsisbrytare varit verksamma den senaste

tiden. Tidvis har under de senaste fjorton dagarna stockningar uppträtt i trafiken till och från Stockholmsområdet med åtföljande väntetider och förseningar för sjötrafiken. Detta har berott på hårda sydliga och sydostliga vindar med därav följande istryck mot kusten och isskjutning i Gotska sjön. Detta har också inneburit förseningar för trafiken på Gotland, men assistans har lämnats Gotlandsbåtar i persontrafik, vilket inneburit förlängda väntetider för övrig trafik. Jag vill i detta sammanhang nämna att Rederi AB Gotland beställt ett nytt fartyg med hög isklass för leverans i början av år 1972.

Det intressanta är självfallet, hur man inom ramen för tillgängliga resurser bäst skall kunna tillgodose de olika behoven. Jag vill emellertid framhålla att det inte är ekonomiskt möjligt att bygga upp en beredskap som medger att även de strängaste vintrar kan klaras helt störningsfritt. Erfarenheterna från de senaste svåra vintrarna kommer att sammanställas och värderas inom sjöfartsverket för att tjäna som underlag för verkets överväganden om lämpliga åtgärder för att säkra sjötrafik så långt det är möjligt även under särskilt stränga vintrar. Därvid kommer naturligtvis att övervägas i vad mån ytterligare kapitalkrävande åtgärder i form av eventuell beställning av en ny statsisbrytare kan motiveras. Jag vill emellertid också understryka vikten av att så vitt möjligt sådant tonnage kommer till användning inom handelsjöfarten som är anpassat för gång i is.

Avslutningsvis vill jag konstatera att det inom hamnutredningen pågår överväganden rörande vintersjöfarten på Norrland. Resultatet av dessa överväganden bedöms kunna redovisas senare i år.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på

Om förstärkning av isbrytarberedskapen min fråga. Bakgrunden till den var helt naturligt den stränga och långvariga vinter som vi nu upplever och som givetvis inneburit stora svårigheter för vår sjöfart. Under normala isförhållanden uppges våra statsisbrytare inte behöva sättas in söder om Ålands hav. Den svenska isbrytarverksamheten är då i stort sett koncentrerad till de norrländska farvattnen. Innevarande vinter har emellertid, som framgick av herr statsrådets svar, uppvisat svåra isförhållanden även på Västkusten och i Östersjön, vilket senare bl. a. inverkat menligt på sjöfarten mellan Gotland och fastlandet.

Gotlandsbolaget, som under vinterhalvåret normalt upprätthåller färjeförbindelser Visby—Nynäshamn, Visby—Södertälje och Klintehamn—Oskarshamn, har sedan början av februari i ökande grad haft kännning av isförhållandena. Detta har medfört att trafiken Visby—Södertälje måst helt inställas från den 18 februari. Förbindelsen Klintehamn—Oskarshamn har legat nere en veckas tid men kunnat återupptas den 2 mars, då den omdirigerats till rutten Visby—Oskarshamn. Vidare kan nämnas att resan Nynäshamn—Visby normalt tar cirka 5 timmar, men att färjan vid ett tillfälle i februari fastnade i isen och behövde isbrytarassistans. Det tog 22 timmar innan man kom fram till Visby.

Sedan man tagit del av dessa uppgifter och sedan man tagit del av isbrytarkontorets rapporter den senaste månaden har man flera gånger frågat sig om vår isbrytarberedskap verkligen är tillfredsställande. I olika sammanhang har erinrats om vad det nationalekonomiskt betyder för vårt land att kunna hålla i gång vår sjöfart även vintertid i största möjliga utsträckning — detta inte minst med tanke på den norrländska exportindustrin.

Jag har med min fråga velat fästa särskild uppmärksamhet på angelägenheten av att även under stränga vintrar säkerställa trafiken mellan Gotland och

Om förstärkning av isbrytarberedskapen

fastlandet. Gotland har ju, menar jag, en särställning, och det är vår skyldighet att garantera kommunikationer mellan ön och fastlandet året runt.

För närvarande har vi fem statsisbrytare — Njord, Tor, Oden, Thule och Ymer. Av dessa är Njord och Tor nya. De är levererade 1969 respektive 1964. Även Oden, som är byggd 1957, anses fullgod. Däremot anses Thule, som är byggd 1953, med sin inte ens hälften så stora maskinstyrka som de nämnda fartygens ha endast ett begränsat värde som havsisbrytare. Ymer är byggd för 38 år sedan, år 1932, och den är omodern, varför den snarast bör ersättas med en ny.

I sin femårsplan har sjöfartsverket först för budgetåret 1972/73 medtagit ett belopp på en miljon kronor för projektering av en ny statsisbrytare. För min del är jag med hänsyn till den nuvarande sammansättningen av vår isbrytarflotta förvånad över att detta belopp ej upptagits för ett tidigare budgetår. I detta sammanhang må erinras om att våra båda nyaste isbrytare är byggda i Finland och att det framstår som helt naturligt och helt i det nordiska samarbetets anda att även våra kommande isbrytare byggs i vårt östra broderland. Med hänsyn till erfarenheten av den stränga vintern och till de allvarliga konsekvenser främst för Norrland och Gotland som ett bortfall av en av våra nuvarande isbrytare skulle innebära borde det väl vara säkrast att göra en beställning snarast möjligt. Att dröja med anskaffning av en ny isbrytare till mitten av 1970-talet, som sjöfartsverket räknat med, synes knappast försvarligt.

Först i dag har jag erfarit att vi här i kammaren nästa vecka kommer att diskutera isbrytarfrågan i anledning av ett utlåtande från statsutskottet. Jag har tagit del av det utlåtandet i eftermiddag, och jag har funnit att statsutskottet delar uppfattningen att man bör påskynda anskaffandet av ytterligare statsisbrytare.

Herr talman! Det säger sig självt att jag anser statsutskottets ställningstagande i detta avseende välmotiverat. Av statsrådet Norlings svar här i dag framgår tyvärr inte om statsrådet är av samma uppfattning. Det är emellertid min förhoppning att statsrådet vid närmare eftertanke kommer fram till att vi snarast bör göra denna förstärkning av vår isbrytarflotta. Jag vill än en gång understryka vad det betyder för våra hamnar och för hela vårt näringsliv.

Än en gång ber jag att få tacka statsrådet för svaret.

Herr andre vice talmannen anförde nu, att herr *Strandberg* begärt ordet för att delta i den pågående överläggningen, och tillsporde kammaren, huruvida den ville besluta att för tillfället upphäva den i § 20 mom. 4 tredje stycket i ordningsstadgan för kammaren stadgade inskränkningen i yttranderätten.

Härtill svarades ja.

Herr andre vice talmannen lämnade härefter ordet till herr STRANDBERG (m), som yttrade:

Herr talman! Att jag begärde, och även fick, ordet vid detta tillfälle hänför sig till att jag råkar tillhöra statsutskottets fjärde avdelning, som har att handlägga sådana här frågor. Jag har också här i riksdagen under många år agerat i frågor som berör vår sjöfart, särskilt dess vinterförhållanden. Jag framställde min begäran om att få delta i denna debatt av en alldeles speciell orsak, nämligen efter att ha läst statsrådets svar, där han påpekade att erfarenheterna från de senaste svåra vinternarna kommer att sammanställas inom sjöfartsverket för att bilda underlag för överväganden m. m. Därefter säger statsrådet i svaret: "Därvid kommer naturligtvis att övervägas i vad mån ytterligare kapitalkrävande åtgärder i form av en eventuell beställning av en ny statsisbrytare kan motiveras."

Om representation för Svenska turisttrafikförbundet i exportfrämjandeutredningen

När jag läste detta, herr talman, ryggade jag litet tillbaka, därför att jag tyckte att det här kom till synes en mycket stor tveksamhet från statsrådets sida. Statsrådet måste väl ändå vara underkunnig om den plan som föreligger inom sjöfartsverket. Den utgår jag ifrån att statsrådet känner väl till — den står ju i statsverkspropositionen. Här finns alltså en planering från verkets sida, och jag vågar utgå ifrån att sjöfartsverket gjort överväganden i dessa frågor, innan det över huvud taget skrivit i sina petita att en ny isbrytare bör anskaffas i mitten av 1970-talet. Sjöfartsverket tar i sin plan upp en miljon kronor för projekteringskostnader budgetåret 1972/73 och dessutom dellikvider om 25 miljoner kronor för de därpå kommande budgetåren för att betala isbrytaren. Det måste vara på sin plats att jag ställer en fråga till herr statsrådet i detta sammanhang.

Jag utgår ifrån att statsrådet känner till planeringen, och då måste väl vi kunna kräva ett klarare besked från statsrådets sida huruvida han är införstådd med sjöfartsverkets nuvarande planering, som jag förutsätter är baserad på överväganden som man tidigare gjort. Jag vill ta upp detta i dag för att vi skall slippa tampus om denna fråga i nästa vecka. Som herr Schött redan nämnt har vi ett enhälligt statsutskott, som inte bara i likhet med sjöfartsverket anser att någonting bör hända utan också hos Kungl. Maj:t begär att detta anslagsäskande skall tas upp i kommande års petita. Det är alltså dagsläget, och när vi nu fått upp denna fråga till debatt vore det intressant att få höra vilka synpunkter statsrådet har på att påskynda denna fråga och hitåt i tiden förskjuta den planering i form av höjande av vår isbrytarberedskap som sjöfartsverket har signalerat och som statsutskottet vill ha snabbare fram.

Herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! I motsats till herr Strandberg vill jag inte föregripa riks-

dagens behandling i nästa vecka av statsutskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om representation för Svenska turisttrafikförbundet i exportfrämjandeutredningen

Herr statsrådet **LIDBOM** erhöll ordet för att besvara fröken *Stenbergs* (m) fråga till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet om representation för Svenska turisttrafikförbundet i exportfrämjandeutredningen, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 25 februari, och anförde:

Herr talman! Fröken Stenberg har frågat statsrådet och chefen för handelsdepartementet om han är beredd att med hänsyn till turistnäringens exportfrämjande betydelse låta Svenska turisttrafikförbundet bli representerat i exportfrämjandeutredningen.

I handelsministerns frånvaro får jag lämna följande svar på frågan.

Som framgår av direktiven för de sakkunniga skall utredningen primärt avse varuexporten. Handelsministern är därför inte nu beredd föreslå en utökning av antalet sakkunniga. Om under utredningens gång problem skulle aktualiseras, som rör turismen till Sverige, är handelsministern beredd överväga om turistnäringen bör representeras på sakkunnig- eller expertplanet i utredningen.

Fröken **STENBERG** (m):

Herr talman! För svaret på min enkla fråga ber jag att få tacka statsrådet. Svaret innehåller faktiskt vissa för mig som frågeställare glada tongångar, men det är fortfarande min uppfattning att STTF, som genom sina kampanjer och aktioner och sin informationsverksamhet med målsättningen att göra turistlandet Sverige känt och därigenom

Om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen

främja och stimulera turistnäringen, också bör ges tillfälle att redan nu bli representerat i den utredning som har till uppgift att finna vägar att öka vår export, marknadsföra produkter och vidga avsättningsområdena.

Det är naturligtvis inte så lätt att placera in turismen i exportens fördelning på varugrupper, men våra turistvalutainkomster på ungefär en miljard kronor kan ju jämföras med följande exportsiffror för år 1968: personbilar 1 068 miljoner kronor, fartyg 1 234 miljoner kronor, malmer och skrot 1 776 miljoner kronor, kemiska produkter 1 021 miljoner kronor, o. s. v. Kalla fakta i form av s. k. talande siffror, herr statsråd, säger t. ex. att turismen och fritidskonsumtionen under efterkrigsperioden har utvecklats betydligt snabbare än de flesta andra näringsgrenar. Det gäller såväl nationellt som internationellt.

Vad beträffar det internationella fältet kan man jämföra världshandeln med hela världsturismen under perioden 1958—1966 och finna att världshandelns omsättning steg med 90 procent till drygt 200 miljarder US-dollar och de totala intäkterna av internationell turism med 143 procent till 13 miljarder US-dollar, som blev 14,4 miljarder 1968.

Turistnäringen har alltså mycket stora utvecklingsmöjligheter, och detta talar också för att STTF redan nu bör finnas med vid exportfrämjandeutredningens bord. Har inte också statsrådet Lidbom förståelse för de här national-ekonomiskt betingade synpunkterna?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen

Ordet lämnades därefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet BENGTTSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid

detta sammanträde besvara herr *Nils Nilssons* (cp) interpellation om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Nils Nilsson har frågat om det från regeringens sida finns positivt intresse för att genom någon form av stöd stimulera försök med nya driftsformer, utveckling och specialodlingar och försök med nya växter i syfte att anpassa jordbruket i Norrland, och skogslänen i övrigt, till tidens krav.

Jordbruket i norra Sverige åtnjuter sedan länge särskilt stöd. Såväl extra mjölkpristillägget som det särskilda stödet till jordbrukets rationalisering i bl. a. Norrland har härvid stor betydelse. Vidare satsar staten årligen betydande belopp på försöksverksamheten i Norrland. Enligt vad jag inhämtat från lantbrukshögskolan utgår till försöksverksamheten i Norrland mer än dubbelt så mycket medel per hektar åker räknat som till landet i övrigt. Årligen utgår också medel till vissa produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland. Bland de åtgärder som staten stött genom sistnämnda verksamhet kan nämnas kontroll rörande viss köttjursuppfödning och försök med fältmässig odling av morötter. I årets statsverksproposition föreslås att detta stöd skall utgå även i de övriga delar av landet där verksamheten med särskild rationaliserings bedrivs.

Vad gäller specialodlingar och försök med nya växter vill jag erinra om redan förekommande odling av såväl utsädespotatis som fältmässig odling av exempelvis morötter, jordgubbar och vinbär. Utveckling och forskning pågår vidare rörande andra växter för fältmässig odling.

Med hänsyn bl. a. till den relativt långa tid, som förflutit sedan beslut fattades om principerna för det nuvarande stödet till jordbruket i norra Sverige, tillkallade jag förra året särskilda sakkunniga för att göra en allmän översyn av stödets utformning. I utrednings-

Om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen

uppdraget ingår att se över såväl stödet till själva jordbruksproduktionen som reglerna för det särskilda rationaliseringsstödet. De sakkunniga kommer att även diskutera behovet av utvecklings- och försöksverksamhet för de speciella behov som jordbruket har i norra Sverige. Jag vill i sammanhanget också erinra om den under fjolåret tillkallade sambruksutredningen, som under arbetet med översyn av reglerna för sambruksföreningar kan tänkas komma in även på andra samverkansformer.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Jordbruksministern anger en del av det stöd som redan utgår till försöksverksamhet och produktionsfrämjande åtgärder, vilka i sig är mycket värdefulla. Men med det behov av sysselsättningsfrämjande åtgärder som finns i norra stödområdets glesbygder är dock de förefintliga åtgärderna otillräckliga.

I sitt svar hänvisar jordbruksministern även till sitt beslut under förra året att tillkalla särskilda sakkunniga för att göra en allmän översyn av stödets utformning. Att de sakkunniga i detta sammanhang även kommer att diskutera behovet av utvecklings- och försöksverksamhet för de speciella behov som jordbruket har i norra Sverige vill jag gärna notera såsom en positiv del i svaret. Jag ber att få tacka jordbruksministern för detta uttalande.

Vi har haft en livlig lokaliseringpolitisk debatt, som i särskild grad har kommit att beröra Norrland, även om flera län — däribland mitt eget hemlän, Kopparbergs län — har haft stora sysselsättningsproblem med allvarlig befolkningsminskning som följd. I denna debatt synes dock jordbrukets betydelse från sysselsättningsynpunkt ha erhållit en ganska ringa uppmärksamhet. Det mindre jordbruket i skogslärens glesbygder, som sysselsätter en så

väsentlig del av de där boende människorna, kan dock inte förbigås i de lokaliseringspolitiska sammanhangen.

Vid en resa i Västerbotten, som jordbruksutskottet företog i somras, kunde vi som deltog i resan konstatera vilken betydelse man från kommunernas sida tillmätte det mindre jordbruket. I kommun efter kommun betydade kommunalmännen för oss att man i deltid jordbruket i många fall såg den enda möjligheten till sysselsättning för stora delar av befolkningen i de yttre delarna av kommunerna och att denna befolkningsgrupp till sin numerär var så betydande att kommunerna för sin framtida existens inte kunde avvara den. De bidrag till dessa jordbruk som kommunerna beslutat utge var därför en hjälp till självhjälp. Det har dock förklarats att dessa bidrag skulle vara oförenliga med bestämmelserna i kommunallagen och att uppgifter av dessa slag skulle åvila staten. Finansministern har även ifrågasatt en reduktion av de statliga bidrag som utgår till kommuner vilka beslutat utge bidrag till stöd för de mindre jordbruken.

Vi har här en sysselsättningsfråga av stor omfattning vilken berör både kommunerna som sådana och de enskilda människorna. I min fråga avsåg jag möjligheten till stöd i betydligt vidare omfattning än vad en begränsad försöksverksamhet innebär. Med den lokaliseringspolitiska betydelse som arbetstillfällena inom de mindre jordbruken äger för glesbygden vore det värdefullt att få höra jordbruksministerns syn på frågan om de mindre jordbrukens betydelse ur sysselsättningsynpunkt för glesbygdskommunerna. Kan man betrakta denna näring ur lokaliseringpolitisk synpunkt på ett sådant sätt att den kan tas in i de lokaliseringspolitiska bedömningarna? Kan man därmed också i sådana kommuner där det är erforderligt med ett stöd, som har beröringspunkter med vad som i lokaliseringpolitiskt syfte lämnas i andra sammanhang, ge ett sådant stöd?

Om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen

Jag ber än en gång att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga, och jag vore tacksam om jag kunde få detta ytterligare svar.

Herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Nils Nilssons fråga avsåg ju huruvida regeringen var intresserad av att stimulera försök med nya driftsformer och utvecklingen av specialodling av nya växter samt att anpassa jordbruket i Norrland och skogslänen i övrigt. Det var närmast denna fråga jag ansåg mig ha anledning besvara.

Jag delar helt den meningen att vi skall ha ett jordbruk i norra Sverige, och jag är helt medveten om att vi därför måste vidta speciella åtgärder. Vi vidtar redan nu speciella åtgärder i Norrland, därför att det är dyrare att framställa jordbruksprodukter där än i övriga delar av landet, och mjölkpristillägget är en sådan form. Jag har emellertid funnit att detta måhända är en smula för ensidigt, och att man bör kunna finna andra och mer effektiva former för att hjälpa jordbruket i stort.

Beträffande det speciella problem som herr Nilsson tog upp, nämligen att stödja försöksverksamheten, delar jag hans uppfattning att detta stöd inte är tillräckligt. Detta hör inte samman med ovilja från anslagsgivarna, utan det är snarare människans bristande fantasi och förmåga att finna på nya metoder. Jag vill emellertid ändå fästa uppmärksamheten på att vi anvisar 10,5 miljoner kronor som skall användas uteslutande för försöksverksamhet på jordbrukets område. Denna verksamhet bedrivs över hela landet genom lantbrukshögskolornas försökskollegium och deras sektioner. Dessutom har man försöksavdelningar och försöksstationer. Jordbrukarna runt om i landet har möjligheter att påverka denna försöksverksamhet. Därigenom kan de alltså förmå lantbrukshögskolorna att ta upp nya former av verksamhet.

Av mitt interpellationssvar framgick

att på denna försöksverksamhet satsar man mycket mer per hektar i norra Sverige än i övriga delar av landet. I de norra länen satsar man 2,21 kronor per hektar, medan motsvarande siffra nere i mitt eget område är 0,89 kronor. Detta visar vilket intresse vi har för att hjälpa till med försöksverksamheten i Norrland.

Det finns en del glädjande tecken och glädjande resultat som förtjänar att omnämnas. Man har t. ex. kommit underfund med att förutsättningarna för att odla utsädespotatis är mycket goda i norra Sverige, vilket beror på att vissa arter av bladlöss, som sprider virus-sjukdomar på potatis, inte trivs med norrlänningarna och därför inte går så långt upp i landet. Detta förhållande har utnyttjats för just försöksodling av potatis, fria från virussjukdomar. Där satsar man rätt mycket och skall satsa ännu mer.

Vidare kan jag nämna att man haft framgång med fältmässig odling av morötter i Västerbotten. Odlingen förefaller väl organiserad; man har ordnat lagrings-, förpacknings- och distributionsmöjligheter, och man lägger ned ett betydande utvecklingsarbete på maskin- och odlingsfrågor. Det är inte något revolutionerande nytt med potatis- och morotsodling, men det är något nytt där uppe i dessa områden.

Sedan vill jag också nämna den fältmässiga odlingen av svarta vinbär i Tornedalen, odlingen av jordgubbar på skilda håll i Norrland och den fältmässiga odlingen av blåbär, lingon, åkerbär o. s. v. Det pågår ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete vid trädgårdsförsöksstationen i Öjebyn.

Jag har velat nämna dessa exempel på hur mycket vi satsar på försöksverksamhet för att visa att de frågor som herr Nils Nilsson tar upp fortlöpande beaktas eller är under utredning. Jag delar herr Nilssons uppfattning att åtgärderna är otillräckliga, men det är fantasi och expertis som behövs för att klara detta.

Om försök med nya driftsformer m. m. för jordbruket i skogslänen

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för hans ytterligare belysning av de frågor som jag tagit upp. Jag är också mycket tacksam för den positiva anda som kommer fram i jordbruksministerns svar. Vi är tydligen även överens om att hittillsvarande åtgärder är otillräckliga och att ytterligare behov förefinns för Norrlands del såväl som för övriga skogslän. Det är många gånger endast inom jordbruket som möjligheter finns till sysselsättning i dessa glesbygder. För att vi skall få ha kvar en rimlig befolkningensmängd, har man att satsa på de möjligheter som står till buds.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 49, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Herr LIDGARD (m) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående musik- och dansutbildning m. m., hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda proposition utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från den dag propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades

dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelser:

nr 34, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling; samt

nr 39, med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1969,

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 43, angående livränta till vissa personer.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta tjänstemän hos kammaren, samt kammarens sekreterare, den 4 mars 1970.

§ 1

Beviljades biträdande juristen revisionssekreteraren Brit-Marie Ericsson begärt entledigande fr. o. m. den 1 april 1970.

§ 2

Antecknades att en arvodesbefattning som biträdande jurist varit vakant sedan den 1 februari 1970 efter sekreteraren Torgny Asplund.

§ 3

Anställdes som biträdande jurister dels byråchefen Börje Langton fr. o. m. den 23 februari tills vidare under år 1970, dels avdelningsdirektören Lars Müntzing fr. o. m. den 1 april tills vidare under år 1970, med rätt för dessa att åtnjuta arvode med 2 244 kronor per månad.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 6 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad, som under tiden den 6—den 15 mars ämnar göra en studieresa till Nordvietnam, anhåller härmed om tjänstledighet under denna tid.

Stockholm den 5 mars 1970

Sten Andersson

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 34, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 18 mars företaga val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 39, med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1969.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 43, angående livränta till vissa personer.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.

Anmälades en från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling inkommen skrivelse med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1969.

Denna skrivelse bordlades.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av motioner om val av nämndemän;

nr 17, i anledning av motioner om inskränkning i offentligheten vid lag-sökning; samt

nr 18, i anledning av motioner angående säkerställande av städers rättigheter och traditioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1970/71 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för mellanskolan, såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner;

nr 33, i anledning av motioner om tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lokalhållningen för de allmänna underrätterna jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, med anledning av motioner beträffande traktorskatten;

nr 7, med anledning av motioner angående restitution av arvsskatt för dödsbo med skogskontotillgång;

nr 8, med anledning av motioner om 1970 års fastighetstaxering m. m.;

nr 9, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.;

nr 11, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster;

nr 12, med anledning av motioner om beskattning av vissa naturaförmåner; samt

nr 13, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av motioner om medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.;

nr 10, i anledning av motioner om lagstadgad rätt för svensk medborgare till utresa ur riket;

nr 11, i anledning av motioner om upphovsmannaskydd för audiovisuella verk;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om be-

frielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m.; samt

nr 13, i anledning av motioner angående försäkringsskyddet för förare av statligt motorfordon;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om ökat ekonomiskt stöd vid havandeskap;

nr 8, i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkringen åt fränskild kvinna i vissa fall;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om enskilda vårdhem m. m., jämte motioner i ämnet;

nr 10, i anledning av motion angående grupplivförsäkring för hemmafruar;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, jämte motioner i ämnet; samt

nr 12, i anledning av motioner om ökad förläggning av semester till sommaren;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet jämte motioner i ämnet;

nr 9, i anledning av motion om lagstadgad säkerhetsdeklaration av motorfordon;

nr 11, i anledning av motioner om bättre djurskydd;

nr 12, i anledning av motioner om vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet;

nr 13, i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen om utländsk medborgares rätt till fiske i svenskt vatten;

nr 14, i anledning av motioner angående straffbarheten vid aga av djur; samt

nr 15, i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för mellanskolan, såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet; samt

nr 5, i anledning av motioner angående Falsterbokanalen; ävensom

allmänna beredningsutskottet utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner om en ny översättning av Gamla Testamentet

och om en ny översättning av Bibeln; samt

nr 5, i anledning av motioner om en översyn av stavningsreglerna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert